Rankraščio teisėmis.

LIETUVOS ISTORIJA

II DALIS.

Prof. J. Yčo paskaitos, skaitytos 1928 m. rud. semestre.

STUD. HUM. DR. SPAUDOS KOMISIJOS 36 LEIDINYS.
KAUNAS — — — — — — — — — 1929 M.

Rankraščio teisėmis.

LIETUVOS ISTORIJA

II DALIS.

Prof. J. Yčo paskaitos, skaitytos 1928 m. rud. semestre.

STUD. HUM. DR. SPAUDOS KOMISIJOS 36 LEIDINYS.

KAUNAS — — — — — — — — 1929 M.

N a u j i d i n a s t a i L i e t u v o j e

= V y t e n i s i r G e d i m i n a s.

Keturioliktam amžy Lietuva gyveno skirtingomis nuo XIII a. ypatybėmis. Šių dviejų laikotarpių skirtumas matosi jau ir iš paviršiaus, nes XIV a. Lietuva įgauna visai kitus valdovus, netu= rinčius giminystės ryšių su senąja Mindaugo, Traidenio dinastija, kuri jau pasibaigė. Dabar įsiviešpatauja nauja Gedimino, Vytenio dinastija. Šita naujoji dinastija su kryžiuočiais del Lietuvos konsolidavimo sugabėjo ir mokėjo kovoti ne tik kardu, užpuolimais, jėga, bet ir politika, diplomatija. Naujosios dinastijos nariai nuo Vytenio ir Gedimino pasiskyrė diplomatinę kovą, sujudino visas vakarų Europos valstybes. Naujosios dinastijos nariai puikiai suprato Vak. Europos padėtį ir mokėjo ją panaudoti savo valstybės gerovei. Jie sugebėjo ir amžinojo priešo, vokiečių ordeno, suvar= žyti. Del to nėra ko stebėtis, kad ši naujoji dinastija, išbuvu= si iki XVI amžiaus, savo politika sukėlė priešų nepasitenkinimą, kurie stengėsi jos nekęsti, šmeižti.

Vokiečių ordeno ir lenkų kronistai XV ir XVI a. stengiasi tą naująją dinastiją iškonevoikti, nužeminti. Jie sudaro tokius tos dinastijos kilimo padavimus, kurie garbės nesudaro naująjai dinas= tijai. Ir tikrai, dinastijos paėjimas iš "arklininko", Lietuvos valdovams, didiesiems kunigaikščiams garbės negali sudaryti.

Pati Gedimino geneologija, paėmus jį ryšy su senaisiais Lie= tuvos didžiaisiais kunigaikščiais, pirmiausiai su Vyteniu, yra neaiški. Yra daug kronikų, kuriose apsakoma tokios pasakos, kad es. Gediminas, Vytenio tarnas, arklininkas, pasisavinęs jėga iš jo sostą. Ši versija dažnai yra užtinkama Ordeno ir lenkų kronikose. Šitokios versijos tikslas tėra vienas, būtent = nužeminti didžių=

jų Lietuvos kunigaikščių garbę,o tokia versija tais laikais savo tikslą pasiekia,nes paeiti iš žemojo sluoksnio buvo didžiausia gėda. Lenkai stengėsi žeminti Gedimino dinastiją,nors šios dinastijos nariai ir juos pačius valdė. Tai jie darė iš pykčio prieš lietuvius. Tas pyktis tebesitęsia dar ir dabar.

XVI a. rusai irgi užsiėmė naujosios dinastijos atsiradimu Lietuvoj. Tada šitoji dinastija jau buvo išnykusi ir į Lietuvos sostą pretendavo rusų Maskvos valdovas Jonas Žiaurusis ir jo sūnus Teodoras, o šias pretenzijas reikėjo pamatuoti. Todėl rusai ir ėmėsi darbo. Tada Maskva stengėsi mums parodyti,kad Lietuvos sostas turi teisėtai priklausyti Maskvos valdovams dėl jų genealoginio ryšio su išnykusiais Lietuvoje dinastijos nariais. Maskva įrodinėjo, kad senieji Lietuvos kunigaikščiai neteisėtai buvo įsėdę į Lietuvos sostą,kad jie buvo paėję iš žemos kilmės. Rusų istorikas Solovjevas savo rusų valstybės istorijoj platino nepamatuotus gandus apie Gedimino dinastiją. Jis įrodinėjo, kad ši dinastija savo kilme esanti ~~danigiau~~ greičiau rusiška,kad tos dinastijos pirmtakūnai paeiną iš Smolensko,Polocko kunigaikščių rusų. Esą vienas toks rusų kunigaikštis Vyteniec buvo pabėgęs į Bizantiją,paskui iš ten atvykęs Lietuvon ir apsigyvenęs Žemaitijoj, vedęs vieno bitininko dukterį,tačiau vaikų neturėjęs. Kai jis vieną kartą buvęs perkūno užmuštas,tai jo žmoną,kartu su krašto valdžia pasiėmęs jo tarnas Gediminas.

Tokios rusų legendos aiškiai sukurtos tuo tikslu,kad įrodžius,kad lietuvių dinastija buvusi rusų kilmės. Tačiau nors ir labai svarbi mums būtų žinia apie naujosios dinastijos atsiradimą Lietuvoj,bet visoms toms svetimšalių legendoms kuo mažiausiai reikia priduoti svarbos,nes jokių parodymų nei už

jas,nei prieš jas, neturime.

Vis tik yra aišku, kad Gediminas nebuvo sosto uzurpatorius. Napierskio Livonijos aktų rinkiny yra įrodyta /31 p./,kad Gediminas buvo teisėtas savo brolio Vytenio įpėdinis. Del šio dokumento visos kitos kalbos turi nutilti. Tačiau ir Gediminą laikant Vytenio broliu, visai išaiškinti naujosios dinastijos kilmę negalima.

Dusburgas savo kronikoje paduoda kelius žodžius del naujosios dinastijos. Jis mini 1293 m. kaž kokį senovės lietuvių kunigaikštį Liutaverą. Ši pavardė vokiečių papročiu buvo iškraipyta ir užrašyta Pucuverus,kai tikras vardas buvęs Liutaveras. Dusburgas rašo, kad esą jis,būdamas senas,pasiuntęs savo vyriausią sūnų Vytenį su kariuomene į Lenkiją. Štai ir visa Dusburgo žinia apie naujosios dinastijos prasidėjimą Lietuvoj. Iš jos jokių išvadų padaryti negalima.

1295 m. vokiečių kronisto vėl minimas Vytenis,bet jau kaip savarankus kunigaikštis. Bet Vytenis Lietuvoje viešpatavo ne ilgiau,kaip 15 metų,o paskui vyriausia valdžia patenka į jo brolio Gedimino rankas,sprendžiant iš užsilikusio vieno Rygos miesto laiško,kuriame Gediminas vadinamas Vytenio broliu.

Taigi, apie naujosios dinastijos kilmę žinių nedaug tetu=rime. Įdomus naujos šeimos Lietuvos užvaldymas faktas lieka tamsuma apdengtas.

Kaip naujos dinastijos atsiradimas buvo paviršutinis skirtumas tarp XIII ir XIV a.,taip vidujinis skirtumas,istorijos turinio pasikeitimas,buvo naujosios dinastijos kunigaikščių darbuotė. XIV a. istorija pasižymi įvairiais svarbiais įvykiais nes lietuvių diplomatija buvo gerai vedama. ___ Vokiečių ordenas,niekad nebuvęs krikščionybės gynėjas Lietuvoj,gavęs visoki

užrašų ir privilegijų žudyti ir krikštyti lietuvius, naujų Lietuvos dinastų buvo bent kiek suvaržytas ir del lietuvių diplomatijos Vak. Europoj, buvo spiriamas su lietuviais vesti taikingą politiką, pažadėti geruoju lietuvių tarpe skelbti krikščionybę.

Jau XIII a. Lietuvoj gyveno dviejų ordenų vienuoliai, pranciškonai ir dominikonai. Jie stengėsi Lietuvoj sustiprinti krikščionybę eidami ramiu keliu, dvasiniais būdais. Jau Lindaugo, taip pat ir Gedimino laikais tie du ordenu buvo Lietuvoj pasistatę savo bažnyčias, vienuolynus. Jiems tekdavo susidurti su vokiečių ordeno riteriais jų nusistatyme pagonių atžvilgiu, nes tie riteriai buvo įsitikinę, kad lietuvius esą galima tik kardu krikštyti. Vokiečių ordenas pranciškonams ir dominikonams, kaip priešingiems jo politikai, neleido vykti į Lietuvą, trukdė visaip. Del šitie vienuoliai, atvykę Lietuvon, vedė plačią agitacinę politiką prieš vokiečių ordeną, nurodydami, kad krikščionys geruoju, o ne kardu turi platinti savo tikybą. Šitų vienuolių geruoju krikščionybės platinime buvo nemažai pasidarbuota. Per tuos misionierius išgirdę kitokį balsą iš Vak. Europos lietuviai tuo pasinaudojo, ėmė tiekti Vak. Europai faktus iš pagonų gyvenimo, rodė jai, kad vokiečių ordeno riteriai savo žiaurumu tik atbaido pagonis nuo krikšto priėmimo.

Susidariusia nepalankia vokiečių ordenui padėtimi puikiai pasinaudojo Gediminas. Jis per pranciškonų ir dominikonų protekciją, taip pat per Rygos dvasiškiją ir Rygos miestą, sugebėjo prieiti prie popiežiaus, tada gyvenusio Avinjone. Savo politika Gediminas du kartu diplomatiškai įveikė vokiečių ordeną, priversdamas pakeisti savo politiką. Tam labai padėjo ta aplinkybė, kad Rygos miestas ir dvasiškija kivirčijosi su vokiečių ordeno

Livoniške šaka. Teisėtai turėjo būti Rygos dvasiškija,viso Livonijos krašto valdytoja. Jai, o ne ordenui, buvo užtikrinta pirma vieta organizuojant valstybę. XIII amž. daug pasidarbavo vysk.Albertas, įkurdamas Rygą ir įsteigdamas kitus miestus, taip pat suorganizuodamas kardininkų ordeną. Rygos miestas buvo įtrauktas į pirklių Hanzos draugijos narius. Ryga pasižymėjo dideliais turtais iš pajamų nuo pirklybos,vedamos su labai plačiais kraštais,siekiančiais net Uralą. Ryga savo prekybą taip pat ir su Lietuva,kaip turtingu pagonų kraštu,buvo užmezgusi. Susižinoję su krašto gyventojais del prekybos vaisingumo rygiečiai stengėsi panaikinti karo stovį,kurio dideli šalininkai buvo kardininkų ir vokiečių ordenai. Karo stovio šalininkams,abiems ordenams,Rygos prekybos ryšiai su Lietuva buvo nepageidaujami,nes Ryga, būdama arkivyskupo globoje,vedė ramią prekybinę su Lietuva politiką,priešingą abiems tiems ordenams. Šiuo atžvilgiu Lietuvos kunigaikščio Gedimino padėtis buvo patogi, nes kivirčai tarp Rygos miestelėnų ir dvasiškijos su ordenu buvo labai padidėję jo vie patav mo laiku. Įsikišdamas į tuos kivirčus Gediminas galėjo pasinaudoti ir šia proga galėjo sukompromituoti ordeno politiką Vak. Europos akyse,kuri buvo susidomėjusi Lietuvos krikštu. ___ Jau XIV a. pradžioj Vakarų Europos visuomenės nuomonė buvo pasikeitusi karingų riterių=vienuolių ordenų atžvilgiu,įsikūrusių Palestinoj Kryžiaus karams. Svarbiausia priežastis,pakeitusi visuomenės nuomonę ordenų atžvilgiu, buvo moralinė. Jau nuo kryžiaus karų buvo praėję 2=3 amžiai,per kuriuos tie ordenai spėjo gerokai praturtėti, gaudami labai daug dvarų Europoj. Del savo turtų ir prabangos ordenai nustojo energingo veiklumo,apmirė ir ištvirko. Tą pamačiusi Europos visuomenė,kartu ir apaštališkojo sosto

atstovai, stengėsi reformuoti ordenus.

Tuo laiku Francūzijoj, Avinjone gyvenąs popiežius Klemensas VI aštriai pastato klausimą apie riterių ordenų teismus ir uždarymą, pradedant nuo templininkų ordeno, kuris buvo nepaprastai turtingas. Templininkų ordenas po ilgų bylų buvo panaikintas, jo nesuskaitomi turtai atimti. Šio ordeno panaikinime iš dalies kaltas buvo Francūzijos karalius Pilypas Gražusis, nes jam rūpėjo templininkų turtai, kurių dalį ir gavo ordeną panaikinus. Dalį turto templininkų ordeno užsigriebė ir pats popiežius. ___ Šiuo atžvilgiu ir vokiečių ordenas buvo patekęs į nelaimę. Todel Lietuvos kunigaikščiui prieš jį kelti bylą Vakarų Europoj ir jį kaltinti nebuvo sunku. Vokiečių ordenui tuo laiku buvo keliama byla iš visų pusių. Ją kėlė ir prancūzkonai, ir daninikonai, ir Rygos miestiečiai, ir Rygos dvasiškija, ir pats Lietuvos kunigaikštis Gediminas. Prisidedant Lietuvos kunigaikščiams XIV ir XV a. buvo sudarytas pasiūlymas, einant kuriuo vokiečių ordenas iš Pabaltijos turėjo būti perkeltas į pietus, prie Juodųjų jūrų, kur jis galėtų eiti tiesiogines savo pareigas, būtent, ginti krikščionių krastus nuo didelio pavojaus iš nekrikščionių, iš totorių; Lietuva gi būtų apsikrikštijusi.

Įsigalėjusi nauja Gedimino dinastija Lietuvoj permainė savo kovos frontą prieš vokiečių ordeną, nes nuėjo taikos keliu su Europa. Naujoji dinastija darė pastangų Vakarų Europos akyse įgyti autoriteto, ar bent pagarbos. Ir tikrai, Gedimino ainiaus Kęstučio asmenyje Lietuva įgijo tą autoritetą ir pagarbą visos Europos. Jis pasidarė tikras Europos riteris, visų buvo gerbiamas, nors buvo ir nekrikščionis. Lietuvos kova su Europos riteriais įgyja tarptautinės reikšmės, lietuviai pasidarė imami nelaisvėn, gydomos jų žaizdos, o ne skerdžiami, paimti mūšio laiku,

kaip tai darė vokiečių ordenas XIII amžy. Pačios kovos sąlygos, dėka Lietuvos kunigaikščių diplomatijai, pasikeitė. Lietuvos kova su vokiečių ordenu dar tęsėsi apie 100 metų, bet ji jau ėjo reguliarės kovos keliais. ___ Tame dalyke nuopelnas buvo naujosios Lietuvos dinastijos (valdovų), įsiviešpatavusios XIII amžiaus gale, dešimt metų vėliau po Traidenio mirties, įvykusios 1282 m. 1292 m.= 5 m. jau buvo naujos dinastijos Lietuvos valdovas, Vytenis. Tikrai galima didžiuotis tais žmonėmis, kuriuos istorija naujų dinastų pavidale išstūmė Lietuvos priekin. Nauji dinastai turėjo daug gabumų, puikiai mokėjo prisitaikinti prie Vakarų kultūros, prie kovos būdų, prie Europos miestų civilizacijos.

Senosios Lietuvos metraščiuose yra daug pasakų apie kažinkokią Miriogalą. Esą iš šitokio vardo vietos paeinanti naujoji dinastija. Apie tai tikrai mes nieko negalime pasakyti, nes tai yra laikas įvairių legendų, tam tikrais tikslais sukurtų, kelius šimtus metų vėliau. Tačiau kas nežina apie santykius lietuvių su svetimšalių kultūra Gedimino laikais? Jei apie naujosios dinastijos atsiradimą mažai tikro tegalime pasakyti, tai daug tikrų faktų galime pasakyti apie tos dinastijos narių veikimą ir darbą su Vakarų Europa. Pirmas svarbus faktas = tai Gedimino rašyti laiškai į Vakarų Europą, 5 ar 6=šiems Hanzos pirklių sąjungos miestams, kuriuose yra kviečiami tų miestų amatninkai, namų statytojai, įvairūs pirkliai ir miestelėnai atvykti Lietuvon, čia apsigyventi be baimės jokių nuostolių. Gediminas savo laiškuose nurodo, kad Lietuva geruoju gyvenanti su krikščionimis, kad joje yra katalikų bažnyčių /Naugarduke, Vilniuj ir k./, esą pranciškonų ir dominikonų ordenų vienuolių, irgi turinčių savo bažnyčias Naugarduke, Vilniuje. Visiems kviečiamiesiems į Lietuvą laiškuose yra garantuojama, kad visi atvažiavusieji į

Lietuvą,išvažiuodami galės laisvai ir teisėtai išsivežti čia pelnytą savo uždarbį. ___ Šitas faktas yra pažymėtas 1323 m. data. Tuo Gediminas nori pasiekti, kad kultūringas Vak.Europos miestelėnų luomas atsikraustytų ir apsigyventų Lietuvoj,įkurdamas čia miestus ir miestelius ir skleistų su savim atneštą Vakarų kultūrą. ___ Kitą faktą turime iš padavimų,iš legendų, kalbančių apie Vilniaus miesto atsiradimą. Gediminas gabena žmones,akmenis,apstato vieną Panerių kalną. Kartu su miestu Vilniuj iš karto išauga ir dvi pilys,viena mūrinė ant kalno, kita pakalnėj prie Vilnelės įtakos į Neri. Tvirtovės buvo sustiprintos geriausiais keliais,stengiantis,kad prie jų susidarytų tvirtas miestas ir jame apsigyventų žmonės. Tuo pat laiku statomas ir Trakų miestas,gražiame ežere,ant salos.

Tai pirmas faktas, kurį sutinkame naujai dinastijai įsiviešpatavus = Vakarų kultūros praplėtimas Lietuvoj,gerai apgalvotas, gerai pravestas. ___ Antras faktas yra tai tikybinės politikos faktas, apie kurį aiškiai pasisako pats kunigaikštis.

Lietuvos sostas po Mindaugo mirties, nuo 1268 m.,nuo Vaišvilko užmušimo, buvo lyg netvarkoj. Kadangi tai buvo tamsūs laikai, tai tų netvarkos laikų žinia yra surišta su pasakiškomis žiniomis. Pas senovės autorius apie tuos laikus visur sekamos įvyirios pasakos, kurios galėjo būti sukurtos porą šimtų metų vėliau po įvykių. Kiekvienas rašytojas pasitiki savo šaltiniais , kuo aršiausiai kritikuoja svetimus šaltinius.

Rusų Volynijos kronika, daug galinti žinoti del Volynijos artimumo su Lietuva, visai trumpai tepasako apie tuos laikus. Esą po Vaišvilko viešpatavęs Švarnas, tačiau jis neilgai teviešpatavęs,numiręs ir buvęs palaidotas Kolme, šalia tėvo kūno. Toliau ta kronika aprašo Traidenio viešpatavimą ir jo netaisėtus

pasielginus,ypač pagonišką pasielginą su rusais pravoslavais. Lenkų kronistas Stryjkovskis moka visą šitą periodą kitaip nupasakoti. Esą po Vaišvilko mirties viešpatavę Šventarogas, jo sūnus Germuntas, šito sūnus Giligenas su Broliu Trabus,paskiau Romuntas,Narimuntas,jo brolis Traidenis. Tuo būdu pas Stryjkovskį yra paduodama visa eilė vardų kunigaikščių, viešpatavusių po Vaišvilko mirties. Taip per 10 metų laikotarpį spėjo viešpatauti ir senuoliai, ir anūkai. Rusų istorikas Karamzinas apie Stryjkovskį yra išsireiškęs,kaip apie istoriką=poetą,prasimanantį nebūtus daiktus. Jis savo istorijoj sako,kad vienu laiku Lietuvoj,turbūt,buvo daug kunigaikščių. Su tų kunigaikščių vardais Stryjkovskis padaręs tvarką: vienus paskyręs būti tėvais, kitus sūnumis,dar kitus = anūkais. Anot Karamzino, Stryjkovskis tikrų žinių neduodąs. Tikras žinias duoda Volynijos,Naugardo kronikos,Dusburgas. Šį pareiškia Karamzinas savo istorijos IV tomo, 175 pastebėjime.

Su Karamzino,rusų istoriko,nuomone ne visi sutinka. Ypač Lietuvos istorikas=romantikas Teodoras Narbutas savo veikalo IV tome yra griežtai priešingas Karamzinui. Kartu su lenku Stryjkovskiu jis pakartoja visas pasakas, į kurias sunku įtikėti, nes jos kalba apie trumpą laikotarpį,kuriame Lietuvą valdo daug kunigaikščių.kartu senelių ir anūkų. Nėra jokios garantijos,jokio įrodymo,kad Stryjkovskis savo žinias būtų paėmęs iš kokio ankstybesnio metraščio. Teodoro Narbuto veikalo IV tome, §§ 987 = 994 yra įdėta jo atrasta Bychovco kronika,pasakojanti apie Lietuvą po Traidenio mirties /1282 /. Bychovco kronika, kurios irgi nedrįstume rekomenduoti dėl jos pasakiškų žinių,apsako naujos dinastijos įsiviešpatavimą Lietuvoje. Esą vyresnis Traidenio brolis Daumantas viešpatavęs Utenoj./Galime

pasakyti, kad Daumantas tikrai yra viešpatavęs Nalšėnų žemėj, kuri, prof. Volterio darodymu, buvusi apie Uteną/. Daumantas užėmęs Polocką ir bandęs tapti didžiuoju Lietuvos kunigaikščiu. Negalėdamas pats pašalinti brolio, jis pasiuntęs 6 asmenius, kurie nutykoję ir paskerdę iš prities ėjusį Traidenį. Toliau Bychovco kronika pasakoja, kad Daumantas su kariuomene keliavęs užimti Lietuvos sostą Kernavėj, bet pakelyj užstojusį kelią vedama/ Traidenio maršalkos Vytenio kariuomenė, ir Daumantas nekariaudamas grįžęs Polockan. Lietuvos bajorai paėmę iniciatyvą, karvedį Vytenį pasiuntę suieškoti Traidenio sūnaus Rimundo, kuris buvęs surastas vienuolyne, Vaišvilko pastatytame. Rimundas čia buvęs atvažiavęs iš Lvovo. Jis paėjęs iš motinos Onos, Mozūrų kunigaikštytės. Rimundas mokėjęs rusų kalbos, tapęs pravoslavas, o vėliau įstojęs į vienuolyną. Surado šitą vienuolį Rimundą, Lietuvos bajorai šaukę jį į sostą. Rimundas sosto užimti nesutikęs, tačiau kovoti už Lietuvą sutikęs, kol nebus nugalėtas dėdė Daumantas. Esą ant kažin kokio ežero kranto ištikęs mūšis ir Daumantas buvęs pergalėtas. Pats Rimundas Lietuvos sosto užimti nepanorėjęs, todel Lietuvos bajorams nurodęs vienintelę išeitį: pasišaukti sostan kunigaikštį Liutaverą su sūnum Vytėniu. Taip Bychovco kronika apsako naujos dinastijos įsiviešpatavimą Lietuvoj nuo 1283 m. Kronika dar prideda geneologiją, nurodydama, kad Vytenis esąs kilęs iš Airiogalos, pasidaręs artimas žmogus Traideniui, užsitarnavęs pas jį didelios maršalko vietos. Esą kartą Traidenis važinėdamas po Žemaitiją važiavęs pro Airiogalą ir pamatęs gražų vaiką Vytenį, kuris jam labai patikęs. Jis Vytenį pasiėmęs su savim į dvarą arklių prižiūrėti. Vytenis pas Traidenį išsitarnavęs iki maršalkos laipsnio irjuo buvęs kai Traidenį ištikusi mirtis. Kadangi Vytenis uoliai

tarnavęs savo tėvynei, tai pasidaręs vertas Lietuvoj viešpatauti, kaip didysis kunigaikštis.

Vytenio veikimas Lietuvoje dokumentališkai kronikose kalba, kad jis buvo šiap ar taip vertas savo sosto, mokėjo gerai vesti krašto dalykus. Pasakojama, kad 1284 m. iš Lietuvos pabėgęs į vokiečių ordeną Traidenio sūnus Peliūza. Jis apsikrikštijęs, susidraugavęs su vokiečiais, norėdamas, kad šie pasodintų jį į Lietuvos sostą. Galima manyti, kad sušelpdami Peliūzą vokiečiai manė per jį įsiviešpatauti Lietuvoj. Tačiau Vytenis ir Gedimi= nas nugalėjo Peliūzą ir vokiečius.

Jau pačioje savo viešpatavimo pradžioje Vytenis puola sve= timus kraštus. 1283 m. Vytenis nužygiavo su kariuomene į lenkų kraštą, Sandomirą, prisiplėšė čia daug grobio, parsivarė į Lietu= vą 6000 to krašto žmonių nelaisvėn. Lenkai, Krokuvos ir Sando= mieriaus valdovų vedami, susirinko ir užpuolė begrįžtančius lietuvius, atėmė visą grobį ir išvadavo belaisvius. Iš tos ko= vos pats Vytenis vos išspruko. Šituo nepasisekimu pasinaudojo lietuvių priešai. 1283 m. ordeno viršininkas su didele kariuo= mene ateina prie Dubysos žiočių, kur tada buvo romuva ir ją gi= nanti tvirtovė Bisena. Bisėnos tvirtovė nebuvo paimta, nes vo= kiečiai, nežinia kodėl, turėjo skubiai grįžti į Prūsiją. Del didelio skubotumą vadas Konradas von Talberg buvo net paskan= dinęs net dalį savo kariuomenės, nes jiems beskubant per Nemuną ledas įlūžo ir daug jų prigėrė. Šitą įvykį, kaip faktą, pasako= ja Dusburgas savo III knygoj 217 perskyrio.

Šis vokiečių užpuolimas ant Bisenos gal buvo vokiečių ker= štas lietuviams. Mat, 1283 metais atvyko pabėgėliai nuo vokie= čių kardo iš Prūsijos, kurie lietuvių buvo apgyvendinti Lietu= vos pietuose, Lydos apskrityje, kur ir šiuo laiku tebegyvena

lietuviai. Ten yra tartum atskira sala iš atskirų lietuviškų kaimų, Zėtelos parapija su Zaryčių, Dainavos ir kitais kaimais. Čia filologai rado daug lietuvių, kurie nuo savo pratėvių kalba lietuviškai, tik kiek skirtina tarme. Yra aiškinama, kad čia ir buvo apgyvendinti pabėgėliai nuo vokiečių kardo prūsų ir bartų tautų likučiai. Del šitų prūsų apgyvendinimo Lietuvos pakrašty gal ir buvo kilę nesusipratimų su vokiečiais. Kronikose pasakojama, kad tų prūsų likučių vadas vadinęsis Skurdo. 1284 m. vokiečių riteriai buvo atėję prie Gardino, norėdamai atkeršyti pabėgėliams prūsams. Vienas prūsų kunigaikštis, Skomant, pereina vokiečių pusėn, padeda paimti miestą. Vokiečiai išžudo daug žmonių ir skuba bėgti į Prūsiją, prisiplėšę daug grobio. Tuo laiku, kai vokiečiai naikino Gardiną, Vytenis buvo užsiėmęs su lenkais, todel negal jo apginti jo.

Iš 1284 m vokiečių ordeno istorijoj yra užsilikusi dar viena žinia. Peliūza esą paprašęs tada vokiečių ordeno viršininko duoti jam kuo daugiau žmonių, vyrų ir naujakrikščių prūsų. Su jais jis nukeliavęs į Lietuvą pas savo dėdę Pelas'ą, kuris tada kėlė dideles vestuves, susikvietęs daug turtingų žmonių. Ant šitų vestuvių užpuolė Peliūza su atsivestaisiais prūsais, išžudė 700 vyrų, o moteris, vaikus ir gyvulius išsivarė į Karaliaučių. Šita proga Dusburgas pastebi, kad šitokie netikėti užpuolimai padarę lietuviams daug daugiau žalos, o vokiečių ordenui daug daugiau naudos, negu atskiras karas.

Bendrai, vokiečia pasakyti, kad Lietuva ir jos kunigaikštis karuose laikė iniciatyvą savo rankose. Jis, naujos dinastijos valdovas, gimdiasi su vokiečiai kitos politikos: ginasi nuo ordeno ne tik grynai lietuvių jėgomis, bet ir rusų pagelba. Tada jau daug rusų kraštų priklausė Lietuvai: Polocko, Pinsko,

Turovo kunigaikštijos, Naugarduko, Gardino žemes. Vytenis be abejo naujas rudų ~~žemes~~ jėgas naudojo kovoje prieš vokiečius ir rusų pagalba naudodamasis vedė plačius karus savo viešpatavimo metu. Gana dažnai Vytenis pasekmingai užpuola vokiečius. Apie 1311 m. Vytenis turėjo energingai kovoti plėšdamas grobio, nes tada visoj šiaurės Rusijoj išmirko pasėliai ir daug kraštų liko be duonos. Su didele kariuomene Vytenis išeina duonos ieškoti, nueina į Samų žemę /Samland/, į žemę/tautos, gyvenančios už Karaliaučiaus. Taip pat į Natangų žemę, buvusią arčiau Lietuvos. Tas žemes Vytenis plėšia 9 dienas, prisiplėšęs grįžta Lietuvon, Gardino linkme. Tuo tarpu Karaliaučiaus komendantas surinko riterių kariuomenę, netikėjusį užpuolimo Vytenį pavijo, iš pasalų užpuolė, sumušė lietuvius ir atėmė visą grobį. Vytenis vos išsigelbėjo ir pabėgo į Lietuvą. ___ Bado verčiamas, Vytenis po 2 mėnesių vėl veržiasi į vokiečių kraštą, kur šį kartą jam pasisekė. Varmijoj lietuviai prisiplėšė didelio grobio, paėmė daug žmonių nelaisvėn. Yra apsakoma, kad su Vyteniu antrą kartą į Prūsiją atjojo 4000 rinktinių vyrų, tų laikų mastu, labai didelė kariuomenė. ___ 1309 m. Prūsijos ordeno viršininkas prie progos įveikė Vytenį, tačiau Vytenis paspruko palikęs vokiečiams 2800 arklių. Smulkus karas nesiliovė iki pat galo Vytenio viešpatavimo. 1313 m. Nemuno krantai, apie Skirsnemunę, ir Dubysos sustiprintas punktas Bisėnų tvirtove = buvo apgulti, bet Vytenis įveikė vokiečius ir privertė pasišalinti.

Didžiausias Vytenio konkurentas buvo Henrikas iš Plocko. Jis iki 1309 m. buvo Prūsijos viršininkas, bet kai čia atsikėlė, ~~kaikaikčia~~ didysis ordeno ~~viršininkas~~ magistras iš Venecijos, Henrikas iš Plocko užėmė didžiojo komtūro vietą, nuolat turėjo daug kariuomenės, kuri visada buvo pasiryžusi eiti ten,

ginti kraštą, kur lietuviai užpuldavo. 1314 m.Henrikas buvo įsiveržęs giliai į Lietuvą, bet Gardino pilies viršininkas, kunigaikštis Dovydas, rusas, skubėjo pagelbėti Vyteniui, sumušė vokiečius ir privertė juos bėgti iš Lietuvos. 1315 m. Vytenis įsiveržęs į Vokietiją netikėtai užklumpa vokiečius. Bychovco kronikos žiniomis, Vytenis grįždamas netikėtai apsupo Henriką ir laimingai jį nukovė mūšyje, tuo nugalėdamas nuolatinį konkurentą, puldinėjusį jį apie 30 metų.

Tuo galima baigti Vytenio viespatavimą, nes jis, turbūt, 1316 metais pasimirė patenkintas, kad jo laikais Lietuva padidėjo savo žemėmis, prisijungus Turovui, Pinskui, Naugardukui, Juodąjai Rusijai, Žemaitijai, Nalšėnams, Nėrijai /Užnerių kunig./ Lietuvos plotas tada siekė 5000 kvadratinių mylių. Svarbiausias Vytenio darbas = tai jo diplomatiški gabumai. Vokiečiai dar visą 10- metų teriojo Lietuvą, plėšė, žudė, grobė, bet Lietuva išmoko priešintis ne tik kardu, bet ir diplomatija. Rygos miestiečių ir dvasiškijos vaidijimasis su kalavijuočių riterių ordenu daug padėjo Lietuvai. Tuo pasinaudojo Lietuvos kunigaikščiai ir kiek galėdami palaikė silpnesnę pusę = Rygą, stengėsi palaikyti Rygos kivirčus su ordenu, maišytis jų tarpusavio kare. Rygiečiai, neturėdami savo ginkluotos jėgos, siuntė pasiuntinius pas Vytenį, prašydami pagelbos prieš ordeną. 1298 m. gegužės mėn. 5 dieną Rygon atvyko Vytenis, sumušė ordeną ties Naujuoju Malūnu, padarydamas didelį įspūdį. Po 4 savaičių atėjo Prūsijos ordenas su savo kariuomene ir pasikeitė kovojančių rolės: prūsai pasirodė esą stipresni. Kai birželio gale, 29 d. susitiko kariuomenės ties tuo pačiu Naujuoju Malūnu, lietuviai nebegalėjo išsilaikyti, turėjo pabėgti. Popiežius Bonifacas VIII užstojo Rygą, dvasiškai subarė ordeno riterius ir šie turėjo paleisti

iš kalėjimo Rygos arkivyskupą Joną III. 1300 metais tas arkivyskupas, inicijatorius sąjungos su Vytenių, mirė. Vokiečių ordenas norėjo atkeršyti lietuviams už sąjungą su rygiečiais. 1316 metais jis norėjo pasodinti į Lietuvos sostą Peliūzą, tačiau kraštas nepasidavė, nors Kaunas ir buvo paimtas. Dar du kartu Vytenis žygiavo į Prūsiją, bet be didelių pasisekimų ir dalykas su Peliūza perėjo į Gedimino rankas, kuris galutinai apsidirbo su juo.

1319 metais rusų kunigaikštis/?/ Gardino pilies viršininkas, Dovydas apsiveda su Gedimino dukterimi, gelbėti lietuviams. Jam dalyvaujant įvyksta mūšis su Prūsijos ordenu ties Žeimiais, kur vokiečiai buvo sumušti. Likusieji vokiečiai buvo apsupti ties Beržuvos ežeru ir visi žuvo. Nelaisvėn pateko žinomas Sembijos vaitas Rieden, kurį lietuviai gyvą sudegino, "iškepė" ant laužo. Žemaičiai, surinkę kariuomenės, vijosi dar vokiečius iki pat Tilžės ir Ragainės ir te, sugavo Peliūzą, Draiko ir Švitylą. Jie visi, Gedimino paliepimu buvo nužudyti.

Taip prieinama prie naujosios dinastijos veikimo tos dalies, to etapo Lietuvos istorijos, kur s privertė Vakarų Europą permainyti taktiką, savo pasielgimuose su Lietuva. Del vokiečių ordeno agitacijos Vak. Europai paaiškėjo, kad šiam ordenui yra reikalinga iš Europos pagelba. Popiežius Jonas XXII Vokietijos dominikonams įsakė skelbti kryžiaus karą prieš lietuvius. 1322 m. ordeno viršininkas Fridrikas von Wildenburg įsibrovė su kryžiuočiais į Vaiken žemę, buvusią apie Kelmę /Raseinių apskr./, ir teriojo visą kraštą. Tačiau vokiečiai nieko nepasiekė, nes nors ir buvo paėmę Bisėnės pilį, bet Gediminas vėl nuo jų ją atėmė. Keršydami lietuviai 1323 metais baisiai nuteriojo Dorpato vyskupiją, išsivežė iš ten apie 5000 belaisvių.

Livonijos riteriai tuo buvo labai sujudinti, įtarinėjo dvasiškiją, kad ji padėjusi lietuviams įsibriauti į Dorpatą. Tačiau niekas nežino, ar dvasiškiai kvietėsi lietuvius į Dorpatą, kas galėjo būti, nes jie laiškais tarėsi del sąjungos.

Gedimino, kaip ir Vytenio, energija buvo nepaprasta. Lietuvių visur buvo pilna, net gana toli nuo Lietuvos žemių. Lietuvių ima bijoti ir jų priešai. Belaisviai tūkstančiais gabenami į Lietuvą, kur padeda lietuviams dirbti žemės ūkį. Ramus Lietuvos kultūros vystymasis būtų ėjęs paprastu keliu, jei nebūtų įvykęs incidentas = Europa ir vokiečių ordenas netikėtai gavo naujieną: Gediminas nori apsikrikštyti. Tai sakė Gedimino laiškas, popiežiui rašytas, kurio juodraštį galime rasti Voigto "Geschichte Preussens" IV tomo 6-me priede. Laiškas, kuris iki šiol visai nėra paaiškėjęs savo tikrumu, kaip dokumentas yra labai įdomus. Jis yra adresuotas titulu "Jo Ekscelencijai ponui Jonui, Romos vyriausiam vyskupui Lietuvos ir daugelio rusų karalius Gediminas". Suglaustas laiško turinys bus šitoks: Esam girdėję, kad katalikų tikyba yra valdoma iš Romos; Pranešam, kad jau mūsų pirmtakūnas Mindaugas buvo apsikrikstijęs katalikų tikyboj, bet del vokiečių ordeno neteisingumo, skriaudų ir suktybių visai atkrito į pagoniją; daug kartų esam siuntę pasiuntinius prie Rygos arkivyskupo daryti taiką, bet jie vokiečių ordeno riterių buvo iššudyti; vokiečių ordeno riteriai visus mūsų pasiuntinius pakelėje gaudo ir žudo. Vytenis per pasiuntinius ir laiškus stengėsi gauti du minoritų vienuolius, bet ir tas nepavyko, nors jiems buvo parūpinta žemės ir pastatyta nauja bažnyčia; vieton vienuolių ordenas pasiuntė pariuomenę ir išnaikino tą vietą, kur stovėjo tiems dviem vienuolėm bažnyčia, kurią irgi nugriovė; Lietuvoj stengiasi sugauti dva-

siškius ir meta juos į kalėjimą. Šventas Tėve, mes krikščionių neengiam, bažnyčių neardom, bet ginam savo skriaudas; vienuoliams nekliudom krikštyti, sakyti pamokslus, rašome į laišką, kad žinotumei, kokiam keblian padėjime esame. ___ Trumpai suglaustas šitoks Gedimino laiško popiežiui turinys. Tačiau dėl šito laiško tikrumo galima paabejoti,. Del jo yra skirtingų, nesutinkančių nuomonių. Voigtas mano, kad jis yra akiplėšiškai neteisingas, sufalšuotas. Tuo tarpu prof. Vasilievskis mano, kad Vogto manymas del šio laiško yra klaidingas, kad Voigtas yra apsirikęs, kad Rygos arkivyskupas su savo rygiečių sufalsifikuotu laišku nuvyko pas popiežių į tolaikinę jo sostinę Avinjoną, norėdamas apkaltinti ordeną. Tikrumoje Rygos arkivyskupas pas popiežių buvo nuvykęs 2 metais anksčiau, negu tas laiškas buvo parašytas. Be to, pats laiško turinys neduoda progos mokslui spręsti apie jo dirbtinumą. Taip pat ordeno veikimo apibūdinimas tame laiške buvo tikrai toks, koks buvo gyvenime. ___ 1323 m. nuo Gedimino išvyko ir kiti laiškai, adresuoti kitiems, ne popiežiui, trims adresatams. Kiekviename laiške yra minima, kad ir popiežiui buvo rašytas laiškas, kad Gediminas laukiąs atsakymo ir pasiuntinių iš Romos. Visi tie laiškai yra neabejotinai tikri, nes ir pats Gediminas, pas jį atvykus iš Romos pasiuntiniams, patvirtino, kad laiškus jis buvo rašęs. ___ 3 laiškai buvo rašyti: Vakarų Europos miestams, dominikonams kitas ir trečias pranciškonams. Juose nurodoma, kad Lietuva norinti krikštytis ir palaikyti su Europa taiką. Tai yra trys pasisekę Lietuvai žygiai tikslu atsikratyti nuo vokiečių ordeno, nors ir su ordenu, Gediminai papildžius savo jėgas rusų eilėmis, nesunku buvo kovoti. ___ Tie trys laiškai buvo parašyti 1323 m. sausio 25 dieną iš Vilniaus. Gale laiškų

buvo prašoma miestų, tuos laiškus gavusių, juos nukopijuoti ir originalus siųsti toliau, kitiems miestams, laiške nurodytiems. Yra užsilikęs tų laiškų nuorašas vieno Vokietijos miesto knygose. Kadangi pačių laiškų nėra užsilikę, tai formališkai lengvai juos gali atmesti,kaip tikrus dokumentus, nors jie ir buvo tikri. Laiškų tikslas labai įdomus,todel duodame jo santrauką. Jis adresuotas didiesiems didiesiems pirklių sąjungos miestams: Stralsundui, Magdeburgui,Bremenui,Liubekui, Koelnui. Laiškų tekstas yra randamas rusų Livonijos aktuose Napierskio 67 Nr. Lietuvių kalbon išverstas ir sutrauktas jis skamba taip: Dievo malone lietuvių ir rusų karalius, valdovas ir kunigaikštis Gediminas /popiežiui/ pasisako rašęs laišką ir laukiąs iš jo atsakymo ir pasiuntinių atvykimo į Vilnių, kur jau yra dvi bažnyčios. Šitokia laiško prakalba buvo reikalinga, nes Lietuvos kunigaikštis nori, kad žmonės iš tų miestų nebijotų važiuoti į Vilnių ir kelti kultūrą. Toliau kunigaikštis pasisako noris Lietuvon priimti vyskupus, kunigus, vienuolius bile kurio ordeno, tik ne vokiečių. Visi kiti yra kviečiami ir gali laisvai vykti: kareiviai, pirkliai, meisteriai, amatninkai, miestelėnai. Kadangi laiške pirmon vieton statomi kareiviai, tai matyt jau Gedimino laikais yra laukta algauninkų iš Europos, kas tik daug vėliau, XVI amžy teįvyko. Visi atvykę gali gauti sulig reikalo žemės Lietuvoje. Kolonistai žemę galės valdyti 10 metų be mokesnių, pirkliai laisvai atvažiuoti ir išvažiuoti be muitų. Visi atvažiavę/ turės Rygos teisę. Gediminas sakosi noris nuo šio laisko padaryti amžiną taiką su krikščionimis. Gale laiško yra prašoma jį nurašyti, kopiją viešai paskelbti iš bažnyčios, o originalą pasiųsti sekančiam, adrese nurodytam miestui.

Tie laiškai liudytų apie pradžią Lietuvos kolonizacijos

Tuo pat laiku, Vladislovo Lokietkos, Kazimiero Didžiojo laikais ir Lenkijoj tas pats buvo padaryta = prasidėjo kolonizacija.

XIX a. viduryje Vasilievskis imasi ginti šį Gedimino laišką. Jis darodinėja Napierskiui, paskelbusiam laišką, nes originalo negalėjo užsilikti, kadangi jis keliavo iš miesto į miestą. Be to, užsilikusiame nuoraše yra pažymėta šiais žodžiais data: Datum in civitate castra Vilna natura de liberatione anno 1323 in conversatione S.Pauli Apostoli. Taip pat Vasilievskis nurodo, kad niekur nėra pasakyta, kad Gediminas būtų pasakęs laiškų nerašęs. Jis, atvirkščiai, pasiuntiniams prisipažino tuos laiškus parašęs. Rygiečiai padėjo tuos laiškus išsiųsti, nes jie ypač buvo užinteresuoti, kad žmonės važiuotų iš Vakarų Europos į Lietuvą. ___ Tuo pačiu laiku buvo parašyti laiškai xx pranciškonų ir dominikonų ordenams, kur nurodoma, kad Lietuva krikščionių nepersekiojanti, o laukianti žmonių, kurie atvyktų ir patys sau statytųsi bažnyčias. Jie būsią visur remiami, jų tikyba būsianti nepersekiojama. Visi dvasiškiai prašomi kuo skaitlingiausiai atvykti į Lietuvą.

Šitie 4 Gedimino žygiai pas popiežių, Hanzos pirklių didžiuosius miestus, pranciškonų ir dominikonų ordenus, turi vieną bendrą dalyką = Lietuvos valstybės tolerantiškumą ir mintis, kurios galėtų būti pavadintos senosios Lietuvos filosofija. Iš jų matome, kad pažiūra į pasaulį Gedimino laikais reiškėsi gana aukštai. Jis žiūri į visas tikybas, kaip į tikybines filosofijas, paeinančias iš vieno dievo, tik kiekvieno įvairiai garbinamo. Visi tikį į tą patį Dievą, tik jį vaizduoja įvairiose formose. Todel visi skirtingų tikybinių pažiūrų žmonės turį taikingai sugyventi. Tas faktas yra didžiausios reikšmės iš Gedimino viešpatavimo. Jis padarė Vak.Europoje sumišimą.

Lyg veidrody pasirodė biauri viduramžio politika. Pirmiausia tą viduramžio smūgį pajuto Livoniškė ordeno šaka. Krašto vyskupai ir šios ordeno šakos vyriausybė susirinko tartis del Gediminio laiškų. Pasitarę jie išrinko pasiuntinius, kurie turėjo važiuoti pas Gedimino, tikslu ištirti jo planus apie krikštą. Kartu su ordeno pasiuntiniais kartu važiuoja Rygos miesto atstovai, Dorpato, Samsalos /Ezelio/ vyskupų atstovai. Atvykę pas Gedimino jie viešai paklausė jo, ar tikrai taip jis manąs, kaip esąs parašęs savo laiškuose. Gediminas tiesioginiai neatsakė, bet tarė: "Kai atvyks popiežiaus pasiuntiniai pas mane, tai aš žinosiu, ką daryti; aš ir vienas Dievas težino mano širdį, aš jos jums nerodysiu". Tai pasakęs Gediminas nukreipia kalbą į taikos sudarymą. Visi sutiko taiką daryti, kuri ir buvo padaryta ta prasme, kad daugiau krikščionys su lietuviais nekariaus. Šios taikos sumanymas buvo kilęs ne iš paties Gedimino, bet iš krikščionių rygiečių, prekiavusių su lietuviais, kuriems prekybos palaikymui ir plitinimui ypač buvo reikalinga taika. Tai jie vėliau aiškinosi ir Vakarų Europai. Popiežiaus kancelijarijoj jie aiškinosi, kad jei nėra taikos, yra nuolatinis karas, tai prekyba su lietuviais vistiek eina, tik pripuolamai, kovą pertraukus kelioms dienoms. Karo laike ypač patogiai gali vesti prekybą ordenas ir iš to turtėti, nes jis turi savo prekių sandėlius įvairiose tvirtovėse, iš kurių karo metu ir mažos vertės prekes gali parduoti aukšta kaina lietuviams. Tuo tarpu rygiečiai karo metu negali lietuviams parduoti daug geresnių prekių, kai ordenas iškiša blogas prekes geromis kainomis. Apie padarytą taiką su Gediminu patys Rygos miestelėnai skubėjo pranešti Vak. Europai. Jie padarė taikos vertimą ir niusiuntė popiežiui užtvirtinti. Prūsų kronikai, ypač dvasiškieji,

tuo buvo nepatenkinti. Tada ordenas pykosi su popiežiumi ir padarytoji taika galėjo išeiti jų bylos sprengime jų nenaudai. Norėdami padėti ordenui, Prūsų dvasiškijos vyresnybė, ~~ix padar~~ ~~rytnjx taika galėjo~~ vyskupai ir klebonai susirinko 1323 m. spalių m. 24 d. ir perspėjo Europą, kad ji neitų į lietuvių apgavimą /To rašto originalas yra Karaliaučiaus archyve 18 Nr. slaptoj spintoj/ Prūsų dvasiškiai stipriai stojo prieš Lietuvą. Jie rašė Europai, kad jeigu krikščionys neišsižadės taikos su lietuviais, "tai Kristaus avelės bus sumišusios" ir Europai bus padaryta didelė žala. Lietuviai = "šėtono vaikai", norį mus apgauti. Taikos metu atsipeikėję, pailsėję jie puls mus ir pergalės. Negali būti kalbos apie taiką, tarp "Kristaus ka= riuomenės" ir "velnio vaikų", tarp Kristaus ir šetono. Ką lie= tuviai kalba = meluoja, kaip velnias, kurio pėdomis jie seka.

Taigi, prūsų dvasiškių, ordeno riterių prašomų, protestas buvo smarkus. Vokiečių ordeno įtakoj jį palaikė ir pranciško= nai, gyvenę ordeno žemėse. 25 lapkričio jie rašo popiežiui raštus, kuriuose giria vokiečių ordeno veikimą. Tikrieji daly= kai jiems esą gerai žinomi. Gediminas iš tikro išsiuntinėjęs visur žmones su laiškais, tačiau esą kai pranciškonai pas jį atvykę, tai net užgirdę, kaip jis keikia Dievą. Jis rašo norįs krikštytis, o tuo tarpu pasiuntė savo žmones į katalikų kra= štus ir juos nuteriojo.

Vėliau dar cisternų vienuolyno opatai rašė panašaus turinio laišką, prašydami netikėti lietuviams ir tikėti ordeno nekal= tybe. Taip gausingi šmeižtai prieš taiką pradėjo veikti. Pro= testai prieš taiką paveikė taip, kad ir Livoniškės ordeno šakos nariai nebesutiko laikytis taikos. Vicemagistras 1323 m. gale atsižadėjo taikos ir pasiūlė Rygai irgi nutraukti taiką su

Gediminu. Kadangi rygiečiai nesutinka to padaryti, tada ordenas, paskatintas protestų prieš taiką, skundžia Rygos miestą Liubekui, esą laiškai buvę rygiečių sufalsifikuoti. Esą rygiečiai varą savo asmeninius dalykus ir vėsus apgaudinėją, parašydami laiškus į Vak. Europą Gedimino vardu. Todel visi padaryti nuotoliai ir kraujas turįs kristi ant rygiečių.

Rygiečiai tuoj teisinasi Liubekui, nurodydami, kad taika buvo padaryta ne vien jų, bet ir ordeno atstovų. Laiškų jie nefalsifikavę, nes Gediminas pripažinęs juos savais ir pridėjęs tikras savo antspaudas. Taiką rygiečiai padarę del to, kad veliję visai krikščionijai ramumo. Ordenas norėtų sutraukyti padarytą taiką, nes jis Dinaburge turįs daug prekių. Taikos metu jis negalįs konkuruoti su rygiečiais, o jei taiką pavyktų sutraukyti, tai tas menkas prekes lietuviams galėtų iškišti už gerus pinigus, o Ryga negalėtų vesti prekybos. Be to, laiške rygiečiai pasižada gintis, jei juos užpultų ordeno riteriai, norėdami jėga priversti atsisakyti nuo taikos. ___ Agitacijos prieš taiką pasėjoje 1324 m. kovo mėn. buvo įvykdytas žygis į Lietuvą. Pas ordeną į svečius atvažiavo iš V.Europos daug kryžeivių ir jie su ordeno riteriais nuėjo į Dovydo Gardiniškio sritis, nuteriojo jo dvarą, užklupo Gedimino pilį /Castrum Gedimini/, tur būt Vilniaus priemiestį. Taip ordenas sutraukė taiką. Taip dalykams esant Gediminui taikintis su ordenu nebuvo kaip. ___ Rygos arkivyskupas Fridrichas skundžia popiežiui ordeną. Gediminas taip pat skundžia ordeną. Pagalios popiežius atyda buvo atkreipta į ordeno persekiojamą dvasiškių, nes ir is lenkų jis gavo skundų prieš ordeną, skriaudžiantį dvasiškius. Popiežius nežinojo ką daryti. Energingai pasielgti su ordenu jis nenorėjo, nes jis tada kvojo su imperatorium,

ir tame kare nenorėjo ordeno veikimą nukreipti prieš save, tuo padidinti ir taip jau labai didelį savo priešų skaičių. Popiežius griebėsi diplomatijos. Arcivyskupas Fridrikas turėjo viešai pakartoti savo skundus. Buvo pakviestas ordeno viršininkas Karolis, kuris su būriu juristų atvyko atremti skundus. Arcivyskupas pareiškė, kad ordenas kliudąs savo veikimu platinti krikščionybę, neapginąs dvasiškių, apsunkinąs naujakrikščius vergija, kunigus kalėjiman mataą, neleidžiąs jiems nusiskųsti popiežiui, net kovose sužeistus savo narius negydąs, o pribaigiąs skersti, nepripažįstąs teisių dvasiškiams, užimąs miestelėnų žemes, stabdąs prekybą ir pramonę. Karolis ramiai klausė jam daromus užmetinėjimus, taip pat ramiai į juos atsakinėjo /Lukošiaus Dovydo Kronika V knyga, 212 pusl./. Jis kalbėjo labai gražiai ir visus užmetinėjimus vadino šmeižtu. Tačiau ordeną apgynė ne jo kalba, bet susidariusi politika, kuri popiežiui Jonui XXII neleido šio ginčo išrišti ordeno nenaudai, nes kaip tik tada buvo kilęs stiprus ginčas tarp jo ir imperatoriaus Liudviko Bavariečio, kuris engė popiežiaus partiją Vokietijoj. Imperatorių jau ir taip palaikė prancišknų ordenas, kaltinąs dvasiškius nukrypimu nuo Kristaus idealų. Sprędsdamas vokiečių ordeno bylą, popiežius Jonas XXII negalėjo leisti, kad ir šis ordenas prisidėtų prie Liudviko Bavariečio. ___ Del šių aplinkybių popiečius ir parašė kardinolų kolegijai kompromisinę bulę /Burggs rinkinys, II tomas, 825 p./. Joj popiežius sakosi girdėjęs, kad vokiečių ordenas kliudąs vienuoliams skelbti Kristaus mokslą; jei tas ir toliau taip būtų, tai kaltininkai bus atskirti nuo bažnyčios; jei tęsis ir toliau naujakrikščių persekiojimas iš ordeno pusės, tai ordenas bus baudžiamas. Baustinas dalykas irgi yra dvasiškių persekiojimas. Ordeno sunkūs

prasižengimai užtarnauja pabaudos. ___ Taigi, matome, popie=žiaus raštas ordeno nesmerkia už kaltes, bet ir neatmeta jam daromų priekaištų. Jis tai daro todel, kad nenori pkytis su ordenu. ___ Istorikas Vasilievskis pastebi, kad čia nėra girež=tumo, aiškumo, tarytum popiežius bijotų tarti tvirtą žodį. Matomai ordenas negalėjo atremti dvasiškijos apkaltinimus. Toje pat bulėje popiežius palieka ir Duenamuende ordenui, tik su sąlyga, kad netrukdytų rygiečių prekybos. Paskutinis ordeno priešų užmetimas, padarytas ordenui, yra vertas pasvarstyti kiek smulkiau. Ordenas yra kaltinamas, kad jis savo sužeistus brolius paskerdžiąs ir lavonus sudeginąs. Nors ordeno magis=tras toje kaltėje užsigynė, tačiau tas ordeno lavonų degini=mas yra uždokumentuotas. Kronistas Wartbergas 1375 m. pažymi tokį atsitikimą, kai ordeno kariuomenė atėjo į mūšio vietą, rado apiplėštus savo narių lavonus, juos surinko, sudegino ir nuėjo toliau. Taigi ordenas darė tai, kuo jis buvo kaltina=mas. Dar jis buvo kaltinamas tame, kad jo nariai mėgstą burtus, kuriuos išmokę iš lietuvių, vartojamus ateičiai įspėti. Tą patvirtindama Biliuotoji Kronika, kuri paduoda sekantį apsa=kymą. Lietuvių kunigaikštis Lingvenis buvo nuvestas į Rygą par=sidavėlių lietuvių. Tuo tarpu vokiečiai surengė nedidelį kariuo=menės būrį ir pasiuntė sunaikinti Lingvenio dvarus. Jis, kaip belaisvis puotauja kartu su ordeno nariais. Bevalgydamas jis iš peties kaulo išbūrė bloga ir nuliūdo. Vokiečių paklaustas jis pasakė, šiandien lietuviams einasi blogai: jo brolis esąs užmuštas ir sunaikintas dvaras. Kronistas pastebi, kad nors dažnai peties kaulai apgaudinėdavo riterius, bet šį kartą pe=ties kaulas neapgavo Lingvenį. Vėliau Lingvenis iš vokiečių buvo išvaduotas už 500 sidabrinių. Taigi, ši žinia rodo, kad

būrimas iš peties kalulo buvo priimtas ir ordeno riterių, taigi ordeno kaltinimas del burtų arkivyskupo buvo visai teisingai iškeltas. ___ Su Lietuvos reikalu popiežius nesiskubino, galvojo, kaip padaryti su ja. Gedimino laiškas išbuvo pas popiežių neatsakytas beveik pusę metų. Popiežius Jonas XXII, didelis politikas, bijojo padaryti blogą žygį, todel visai nieko nedarė, kad išvengus klaidos. Tačiau Lietuvos reikalas buvo visos Europos reikalas. Visoj Europoj pasklido žinia, kad Lietuva netinkamai krikštijama. Pagalios 1324m. vasarą Avinjonas, tada buvęs popiežiaus rezidencija, nusprendė pasiųsti Lietuvon pasiuntinius pasiteirauti susidariusios padėties. Pasiuntinybei atlikti buvo išrinkta du dvasiškiai, vyskupas ir opatas, kurie buvo įgalioti įvairiais atvėjais tą klausimą spręsti. Vienas jų buvo Aledos, pietų Francūzijos krašto vyskupas Baltrus /Baltramėjus/, kitas šv. Teofrido vienuolyno, buvusio netoli Luaros, Francūzijoj/opatas Bernardas. Jiems pagelbininku buvo duotas tikras dalyko žinovas Rygos arkivyskupas Fridrichas, išlošęs bylą su vokiečių ordenu. Taigi į Lietuvą turėjo važiuoti ir tas arkivyskupas, visad gyvenęs svetur vesdamas bylą su ordenu, be kurio niekas nebuvo daroma Lietuvos krikšto klausime. Tačiau pačioj Lietuvoj ~~jau~~ krikšto dalykai jau buvo pasikeitę. Pats Fridrichas, matyt, jau žinojo, kad pasiuntinių siuntimas Lietuvon jau nebereikalingas, ką galima matyt iš jo korespondencijos su saviškiais. Gedimino padėtis buvo pasikeitusi del vidaus politikos, nes Lietuva, skelbdama krikštą tik del politikos, lengvai galėjo pakeisti savo nuomonę. Jei Gediminas ir iš tikro pirma būtų norėjęs krikštytis, tai pasikeitusi padėtis dabar to neleido daryti. Beveik du trečdaliai Gedimino pavaldinių tada buvo stačiatikiai, kurie nenorėtų turėti val=

valdovą kataliką. Prisiminę netolimą praeitį ir matome, kad kad žemaičiai Mindaugo laikais griežtai kovojo prieš krikštą ir buvo privertę Mindaugą atsisakyti savo krikšto. Vokiečių ordeno įtakoje tie patys pagonys žemaičiai,bent jų žymesnieji, ir dabar paskelbė pakelsią maištą prieš Gediminą, jei jis savo sumanymą apsikrikštyti įvykinsiąs. Vėliau liudininkų yra užrašyta, kad čia tikrai savo nagus įkišo vokiečių ordenas, nes apkrikštyta Lietuva panaikintų/ tiesioginius jų tikslus, o tuo pat ir ordeno reikalingumą, ir jis turėtų būti panaikintas. Todel ordenas yra siuntęs daug dovanų žemaičiams, keldamas juos prieš krikšto priėmimą,prieš Gediminą. Tos priežasties verčiamas Gediminas turėjo pakeisti savo nusistatytmą.

Taip pat turint galvoj , kad 2/3 Lietuvos sudarė stačiatikiai, tai tas ir paaiškina Gedimino nusistatymų pasikeitimą. Stačiatikiai, išgirdę apie Gedimino laiškus, suprato būsiant jiems didelio pavojaus, gresiančio jų bažnyčiai. Tas ir suprantama, nes tarp jų ir katalikų Bažnyčių buvo didelė neapykanta, ir jiems neišeitų gerai, jei Gediminas, jų valdovą, apsuptų katalikų fanatizmas. Tada stačiatikiams būtų labai sunku.

Pats Gediminas, keisdamas nusistatymą, labiau reagavo į stačiatikių nusiminimą, negu į žemaičių grąsinimą maištu. Ryšiai Gedimino ir stačiatikių buvo ne vien pavaldinybės. Ne vien gera valia rusai pasidavė kunigaikščiui, bet ir tikybos ryšiu rišosi su jo šeimyna, giminiuodamasi jų valdovai vedybų keliu. Ir tai kurie Gedimino šeimynos nariai buvo pravoslavai, nes rišdamiesi vedybomis su pravoslavais turėjo apsikrikštyti jų apeigomis. Gedimino laikais jo sūnus Algirdas buvo vedęs Vytebsko kunigaikštytę Marę, vėliau paveldėjęs visą Vitebsko kunigaikštiją. Jo brolis Liubartas buvo išėjęs užkuriomis į Volyniją. Dvi Gedimino dukterys buvo išleistos už rusų kunigaikš=

čių. Maskvos valdovo Jono Kalitos sūnus Simeonas buvo vedęs Gedimino dukterį Aigustę, o Tvero kunigaikštis Dimitras buvo vedęs Gedimino dukterį, kurios pagoniškas vardas nežinomas, o apkrikštyta buvo Marės vardu. ___ Taigi daug Gedimino vaikų buvo stačiatikių, prie rusų tikybos pripratusių. Jie ir susirūpino tėvo planais. Patiesgi Gedimino dvi žmonos irgi buvo stačiatikės. Taigi, jei pas rusus pasklido naujiena, kad Gediminas nori krikštytis katalikų tikyboj, tai ta naujiena labai surūpino rusus, nes jie gerai žinojo, kad su katalikais bus sunku sugyvenți, kunigaikštis nebesirūpins jais. Susirūpinimas prasiskverbė ir į kunigaikščio šeimyną, ir Gediminas nutarė pasirinkti kitokią politiką. Vasilievskis, tyrinėjęs pravoslavijos klausimą, yra pasakęs, kad pravoslavai Gedimino valdomi neturėjo jokio reikalo rūpintis nei savim, nei savo tikyba, kol kunigaikštis neparodė noro krikštytis katalikų tikyboj. Ir rusų Livonijos aktuose 67 nr. yra parašyta, kad rusai pradėjo murmėti prieš Gediminą, pradėjo grąsinti jam. Visa tai turėjo paveikti Gediminą.

Popiežiaus pasiuntinių Bernardo ir Baltramiejaus įgaliavimai buvo dideli. Visi, kas kliudytų jiems, turėjo būti iškeikiami ir atskiriami nuo Bažnyčios. Nuncijai taip pat gavo vyriausių teisėjų pareigas. Pranciškonai ir dominikonai gavo parėdymą padėti legatams, ypač savo žmonių kalbų žinojimu. Tiems vienuoliams buvo paliepta, kad visi dokumentai lietuvių ir rusų kalba nuncijaus būtų išversti. Buvo pasirūpinta ir dienpinigiais: vyskupui pažadėta 8 guldenai dienai, opatui = 5 guldenai. Atskiramė rašte buvo paliepta visiems legatų keliaujant paliestiems užmokėti tuos pinigus. Legatai su savim vežė laiškus Gediminui. Jam buvo rašoma, kad siunčiami jam

mokytojai, kad iš jų burnos jis ir visa tauta gautų Kristaus mokslo ir jei jis dar nėra apsikrikštijęs, tai kad iš jų priimtų šv. Kristaus sakramentą. Legatai turėjo laišką ir Livonijos ordenui, kur buvo rašoma, kad riteriai netrukdytų legatams ir nekariautų su lietuviais. Tai rašo popiežius todel, kad prieš pat išvažiuojant legatams buvo gauta iš Rygos žinia apie taiką su lietuviais. Popiežius taiką atvirtino ir prašė Ezelio vyskupo, jog jis dabotų, kad sutartis būtų pildoma. Taigi, viską popiežius buvo numatęs, bet kas įvyko legatams nuvykus, jo nebuvo numatyta.

1324 m. rugsėjo 22 d. atvažiavo į Rygą visi trys popiežiaus pasiųstieji, arkivyskupas ir legatai. Pirmas dalykas, kuris jiems rūpėjo, tai paskelbti patvirtintą taiką su lietuviais. Jie paskelbė "procesą", sulig kuriuo daroma 4 m. taika su Lietuva. Visą tą laiką abiems ordenams buvo užginta kovoti su Lietuva, grąsinant išekikimu. ___ Įtartinas ir keistas dalykas, kodol legatai, paskelbę taiką su Lietuvą, patys nevažiavo į Vilnių, bet pasiuntė du savo įgaliotus vienuolius pasiteirauti apie esamą padėtį. Ir gerai jie padarė, patys nevykę. Mūsų išorijoj tą dalyką reikia pripažinti geru todel, kad vienuoliai apie visą savo kelionę užprotokolavo, o jei būtų atvykę patys legatai, tai visą pasikalbėjimą su Gediminu gal būt ir neužrašę, ir visa tai nebūtų užsilikę iki mūsų laikų. Vienuoliai į Vilnių nuvyko lapkričio 3 d., vėlai vakare. Vienuoliai nuvežė į Vilnių legatų laiškus, arkivyskupo laišką, Ezelio, Dorpato vyskupų ir rygiečių laiškus. Gediminas, sužinojęs apie jų atvykimą, tuoj juos priėmė, paėmė laiškus ir prižadėjo duoti atsakymą kitą dieną. Grįžę namo vienuoliai tuoj pasimatė su vienuoliais pranciškonais ir nuo jų sužinojo, kad daly-

kai jau kitokie. Nauji žmonės, kitos nuotaikos esą prie kunigaikščio ir kunigaikštis nebenori to daryti apie ką rašė popiežiui. Kai juos kitą dieną pasišaukė Gediminas, jie jau nebuvo taip linksmi. Jų protokole randame, kad Gediminas buvo apsuptas 12 didikų, kurių tarpe buvo du pranciškonai, Bertoldas ir Henrikas, vertėjai. Iš karto prasidėjo kalba apie popiežių, bylą su ordenu ir parašytus laiškus. Gediminas paklausė: "Ar žinot, kas ten buvo rašyta popiežiui?" Vienuoliai tuoj atsakė: "Tamsta manei apsikrikštyti". Gediminas karštai pareiškė: "Aš to nesu liepęs rašyti, jei brolis Bertoldas tai parašė, tai ant jo tekrenta atsakomybė. Jei aš taip ir būčiau manęs, tai tegu pats velnias mane apkrikštija". Vėliau Gediminas aiškinosi: "Tiesa, aš popiežių gerbiu, nes jis amžium yra vyresnis už mane, lygiai gerbiu ir visus senius ir juos vadinu savo tėvais; savo amžiaus žmones vadinu aš broliais, o jaunesnius už mane = sūnumis. Aš neginu melstis Dievui katalikams savo apeigomis, rusams, lenkams savo apeigomis; tegu bus ir mums leista garbint Dievą savaip, nes pas mus visus yra vienas ir tas pats Dievas." ___ Tie Gedimino žodžiai yra aukštos vertės, jie yra nepaprastai svarbūs. Iš jų matome, kad Lietuvoj visi laisvai galėjo garbinti Dievą savo apeigomis. Pasakyti apie Dievą, kad jis pas visus yra vienodas, nežiūrint garbinimo apeigų skirtumo, galėjo pasakyti tik žmogus, giliai supratęs religijos esmę. Tuo Gediminas parodo nepaprastą išmintį tikybos dalykuose ir didelę pagarbą savo tikybai. Tokia filosofija ir šiais laikais yra aukštai statomas dalykas.

Del dalykų stovio ir reikalų savo valstybėje toliau kunigaikštis nemandagiai išsireiškė vokiečiams: "Ką jūs man kalbat apie krikščionis vokiečius. Kur yra daugiau pykčio, gobšu-

mo, prievartos, jei ne tarp krikščionių,ypač ordeno vienuolių tarpe. Nėra nieko pikto, ko nepavartotų ordenas prieš mus." Toliau Gediminas nurodo, kad ordenas nepildo, ką pažada. Ordenas 1323 metais buvo padaręs taiką su juo /Gediminu/, patvirtino ją, prisiekė ir neišlaikė žodžio, nužudė jo pasiuntinius ką daug kartų darydavo. Pagalios Gediminas tarė: "Aš netikiu jų priesaikoms." Taip pasikalbėjimas darosi dramatiškas. Nuoskaudos, krikščionų ordeno daromos lietuvių tautai, buvo įvertinamos teisingai. Jei tikėti šiam protokolui, o netikėti jam neturime nei teisės, nei pagrindo, tai jis liudija, kad lietuviams doros dalykas, pasielgimas su žmonėmis, buvo pirmaeilis dalykas. Jų dora stovėjo labai aukštai, o krikščionys šiame klausime įžeidė lietuvius. Gedimino teisingumas darosi aiškus, uždokumentuotas jo kalbos protokole.

Kitą dieną, 5 lapkr., kaip buvo diplomatiniuose santykiuose priprasta, lietuviai aplanko pasiuntinius ir nori dasižinoti kuo daugiau žinių iš pasiuntinių. Lietuviai teiraujasi, ar visi krikščionys nori prisilaikyti taikos su Lietuva, o jeigu ne, tai kas nenori. Pasiuntiniai naiviai pasielgė, prasitarę, kad jie apie tai informuoti negali, nes, pasikeitus aplinkybėms Vilniuje, negalima tikėtis taiko. Nežiną kas tikrai dabar bus Rygoj, todel lietuviams siūlo į Rygą pasiųsti savo žmogų, kuris ten pasiteirautų, ar taikos toliau laikysis krikščionys, ar ne.

Iš to pasikalbėjimo galima daryti išvadą, kad lietuviams tikrai buvo svarbūs taikos dalykai. Visas žygis turėjo vieną prasmę = normuoti santykius su kitomis Europos valstybėmis. Tikrai, 25 lapkr. su legatų pasiuntiniais į Rygą išvyko ir vienas lietuvių didikas.

Apie jo pasiuntinybę yra užrašyta Dusburgo kronikos 352 skyr.

25 lapkričio popiežiaus legatų pasiuntiniai sugrįžo į Rygą, kartu su jais atvyko vienas didikas lietuvis,pasakyta,antras po didžiojo kunigaikščio. Jis visų apsuptas,prelatų ir kitų, garsiai pakartoja,kad kažinkoki laiškai buvo išsiųsti be Gedimino žinios del krikšto§ be paliepino didžiojo kunigaikščio jie buvo nusiųsti popiežiui. Pats kunigaikštis esąs dar kartą prisiekęs savo dievams,kad niekad nepriims kitos tikybos. Toks yra Dusburgo užrašas. Jam nereikia priduoti daug svarbos, nes Dusburgas įvykiuose paprastai įžiūrėdavo tik tą, kas buvo reikalinga ir naudinga ordeno politikai, o toks inicidento galas su laiškais,kad neva Gediminas neprisipažinęs laiškus rašęs, rūpėjo ordenui pateisinti savo politiką.Dusburgas savoo užrašą baigia žodžiais: "išgirdę tą atsakymą apaštalų sosto legatai nuvažiavo atgal". Bet ir čia netiesa. Legatai dar ilgai nevažiavo iš Rygos. 1325 m. 21 gegužės jie dar tebebuvo Rygoj, nes tą dieną jie rašė ordeno viršininkams,reikalaudami sumokėti jiems dienpinigius laike trijų savaičių.Taigi, jie dar tada tebebuvo Rygoj. Rygos arkivyskupas, įsižeidęs ordeno neteisybėmis, prie legatų atliko svarbų reikalą = daug kartų iškėlė visas ordeno nedorybes. Tos nedorybės buvo paskelbtos ištikimiems krikščionims, ordenas buvo iškeiktas. Ta ceremonija buvo atlikty balandžio 4 dieną.Rygos arkivyskupas prikalęs raštą prie katedros bažnyčios durų /Narbuto IV tomo priede yra tas raštas/, kurio turinys buvo sekantis: ordenas žiauriai elgiasi su dvasiškija, lietuvių tautai kliudoma krikštytis, ji ordeno yra engiama; Bažnyčios ordonas neklauso, už tai Bažnyčia jį prakeikia ir visam kraštui uždeda interdiktą.

Šis raštas, išverstas į vokiečių kalbą,buvo pasiųstas į

kitas visas krašto bažnyčias. Ordeną iškeikė ir popiežiaus legatai, ypač kad jis nesumokėjo jiems 380 guldenų dienpinigių. Šitą prakeikimą galime rasti Voigto istorijoj IV tome, 397 p. Taip iš viso incidento paliko tik keli prakeikimai, ir tai tų prakeikimų niekas neklausė, nes ordenas griežtai prieš juos užprotestavo, pareikšdamas, kad jo niekas kitas negalįs iškeikti; kaip tik pats popiežius. Gedimino politika tame irgi nieko nelaimėjo. Jo akcija prieš ordeną nepagerėjo, nes ir kiti svetimi žmonės, ordeno prašomi, pradėjo jį užstoti. Taip Mozūrijos kunigaikštis Ziemovitas tais pat metais rašė popiežiui, kad taika su Lietuva esanti pragaištinga krikščionims, nes lietuviai vistiek krikščionis užpuldinėją, tai pat imą ir išsivežą į savo kraštus belaisvius. Jis pasisako labai bijąs, kad pagonys lietuviai, turėdami taiką su vokiečių ordenu, ramiai galės susitvirtinti savo jėgas, prisipirkti šarvų ir ginklų, prisistatyti stiprių tvirtovių. Tada dar sunkiau būsią juos nuveikti. Todel Ziemovitas prašo liepti taiką sunaikinti ir tuo daboti, kad krikščionys nenukentėtų nuo pagonių.

Taip pat prūsų vyskupai, kaip Varmijos vysk. Eberhard, taipgi Revelio vyskupas ir kiti, rašė popiežiui, kad popiežius panaikintų taiką su Lietuva. Tačiau tie visi rašinėjimai nebeturėjo reikšmės, nes popiežius jau buvo susipykęs su vokiečių ordenu, o ordenas griežtai palaikė imperatorių jo kovoje su popiežium. Tas visas incidentas lietuviams buvo geras pamokinimas, kad tiesioginiu ramiu keliu eidami jie vistiek negaus taikos. Gediminui liko vienas geriausias išėjimas = tai apsirūpinimas sąjungininkais prieš vokiečių ordeną ir ėjimas su jais prie atviro karo. ____ Europoje tada buvo priprasta tarp ko kito politiką vesti ir šeimyninio susigiminiavimo būdu. Nuo Karolio

KAUNO VIEŠOJI
JUSTO PALECKIO
BIBLIOTEKA
C 7179

Didžiojo laikų vedybos, mergaičių išleidimas už kaimyninės valstybės vyro ar vyro nuėjimas į kaimyninę valstybę užkuriais, pasidarė tikriausias kelias diplomatijai. Geriausia gero sugyvenimo garantija buvo vedybos. Tokiomis vedybomis Gediminas irgi savo diplomatijoje sugebėjo plačiau pasinaudoti, kai norėjo sustiprinti savo padėtį prieš ordeną. Jis lenkuose rado gerus sąjungininkus prieš vokiečius. Lenkijos sosto įpėdinis tada buvo karalaitis Kazimieras. Už jo Gediminas, jaunikio prašomas, išleido savo dukterį Aldoną, kuri apsikrikštijimu buvo pavadinta Anna. Ir su kitais lenkų kunigaikščiais buvo padaryta Gedimino sąjunga per vestuves. Taip su Mozūrijos kunigaikščiu Traideniu buvo padaryta sąjunga jo sūnų Boleslovą apvesdinus su Gedimino dukterimi, kurios pagoniško vardo nežinome ir kuriai per krikštą buvo duotas Marės vardas. ___ Gedimino diplomatija buvo vedama tais pačiais keliais, kaip ir pirmiau. Politikos tikslas buvo izoliuoti vokiečių jėgą ir privesti Lietuvą prie bendros kultūros. Pirmam tikslui pasiekti ir buvo Gedimino pavartotos sąjungos per vedybas. Gediminas turėjo daug sūnų ir dukterų, todel jam nebuvo sunku šiuo atžvilgiu. Kai jam reikėdavo gauti kokio nors sąjungininko, tai jis jį vedybų keliu pritraukdavo prie savo politikos. Anais laikais sunku buvo tiems tėvams, kurie neturėjo šeimynos = sūnų ir dukterų. Taip sunku buvo tokiems valdytojams, kaip kunigai, vyskupai ir p. Čia su jais negalėjo būti susigiminiavimo vedybų keliu. Tačiau diplomatai ieškojo kitokių būdų susirišti su tokiais žmonėmis. Jei buvo norima su popiežium susigiminiuoti, tai tas buvo atliekama per krikštą, kai popiežius buvo pakviečiamas krikšto tėvu. Tuo buvo susirūpinusi ir Lietuvos diplomatija. Su lenkais Lietuva giminiavosi ir vedybų keliu. Tada lenkų karalius buvo

Vladislovas Lokietka. Jis visą amžių išgyveno bekovodamas su mažų valstybėlių kunigaikščiais, su miestelėnais. Ypač daug jam teko kovoti su vokiečių ordenu. Taigi, ir Lietuvai, ir Lenkijai buvo bendras priešas, todel ir galėjo rastis sąjunga. Sąjungai sudaryti Vladislovo sūnus Kazimieras turėjo susigiminiuoti su Gedimino dukterimi Aldona. Tam buvo į Lietuvą atsiųsti piršliai susitarti. Žinoma, tada mergaitės neturėjo klausyti širdies balsų, o turėjo paaukoti savo širdį politikos tikslams. Taip Aldona ir išvažiavo į Lenkiją, išeidama už Kazimiero, apsikrikštijusi Onos vardu. Dar yra žinia, kad tų vestuvių proga daug lenkų belaisvių buvo paleista nuo vergijos iš Lietuvos. Yra žinoma, kad kartu su Aldona išvažiavo į Lenkiją 24000 lenkų, buvusių lietuvių vergijoj. Šių vedybų rezultatas = 1325 m. sąjunga prieš vokiečius. ___ Mozūrai, tada buvę nepriklausomi, ir turėjo vesti su Gediminu draugingą politiką. Jie irgi turėjo bendrą priešą vokiečius. Be to, mozūrai, būdami arčiausiai Lietuvos, buvo nuolatiniame pavojuje iš lietuvių pusės, todel tas irgi vertė mozūrų kunigaikštį Traidenį paskubėti pasiųsti pas Gediminą savo sūnų Boleslavą, ko rezultate įvyko Boleslavo vedybos su Gedimino dukterimi Mare ir sąjunga prieš lenkus. Giminystė su mozūrais čia jau ne pirmas kartas, nes ir prieš Gediminą daug lietuvaičių buvo išėję už mozūrų. Plocko kunigaikštis Vaclovas irgi su Gediminu padarė sąjungą prieš vokiečius. Taip prieš vokiečius buvo surasti geri sąjunginiai lenkai, nes vokiečių ordenas iš lenkų buvo atėmęs Pamarius ir Pamarėlius, ir del šių žemių visą laiką, iki dabartiės, tęsėsi neapykanta dviejų tautų.

Ordenas pastebėjo Gedimino politiką. Apsisaugojimui 1325 m. ordenas pastatė naują tvirtovę lenkų pasienyje. Tačiau 1326 m.

lenkų karalius puola Brandenburgą. Kadangi Brandenburgo kunigaikštis Woldemaras buvo miręs nepalikdamas jokių įpėdinių, tai buvo patogus momentas pulti. Šiame kare dalyvauja ir lietuviai. Gediminas čia buvo pasiuntęs savo žentą Dovydą Gardiniškį, davęs jam 1200 kareivių. Jis per ordeno žemes laimingai praėjo, paėmė apie 6000 belaisvių, bet grįždamas į Lietuvą žuvo nuo kerštininko Andriaus Gostinskio rankos. Lietuvai tuo buvo padaryta didelis nuostolis, nes Dovydas buvo aršiausias karžygis po Gedimino. 1327 m. lenkai vėl kvietė lietuvius talkon. Kadangi Gediminas nerado kito savo siunčiamai kariuomenei vado, tai juo paskyrė savo vyresnį sūnų Algirdą. Algirdas su didele kariuomene perėjo per vokiečių ordeno žemę, nueidamas net iki Frankfurto prie Oderio/Frankfurt am Oder/. Jam pavyko taip pat laimingai su dideliu grobiu grįžti Lietuvon. Tai žygiai buvo prieš ordeną ir bendrai prieš vokiečius. ___ Vokiečiai neliko skolingi, nes tada paprotys neleido likti skolingu. Jį visi puolimai ėjo iš Prūsų, nes Livoniškė ordeno šaka negalėjo padėti del savo silpnumo vidaus politikoj, del vaidų su dvasiškija ir miestelėnais. 1326 m. matome ordeną šaukiantį didelį pasitarimą. Didžioji kapitula renkasi Marienburgan. Suvažiavo apie 200 viršininkų. Pirmas pasitarimo klausimas buvo, kaip toliau kariauti su Lietuva ir Lenkija, antras = su kuo susidėti: ar su vokiečių imperatorium, ar su popiežium /tada tos dvi valdžios,pasaulinė ir dvasinė, vedė aršią kovą/. Del pirmo klausimo buvo nesunkiai sutarta, nes tam reikėjo rinkti tik kariuomenę ir pinigus. O del antro klausimo, tai ordenas jau senai buvo imperatoriaus sąjungininkas. Imperatoriaus partijos reikį laikytis ordeno manymu per jo sūnų Liudviką, Brandenburgijos markgrafą, o prieš lenkus ieškoti sąjungininko Čekų karaliuje

Jone. Tuo pat metu reikėjo išrinkti Livonijos šakos viršininką. Buvo išrinktas Eberhardas Monuheien, geras ir gabus administratorius. Pirmas jo žygis buvo atsižadėti Klaipėdos, kurią per sunku buvo išlaikyti del jos tolumo nuo Rygos. Jis ją užleido Prūsų ordenui, kuris jon galėjo pasodinti gerą įgulą. Tačiau tada ordeno kivirčai su Rygos dvasiškija buvo tiek sunkūs, kad Eberhardui Monuheim iš karto nepavyko sutvarkyti šioje srityje politiką, nes jis gynė principą, kad ordenas neturi priklausyti nuo arkivyskupo: tik popiežiaus teturi jis klausyti.

Rygos miestelėnai vedė pelningą prekybą su Lietuva, taikingai sugyveno su ja. Prieš paskutinį rygiečių silpnumą, jų taikingą sugyvenimą su Lietuva, ordenas savo rankon buvo gavęs gerą įrankį, Duenamuendės pilį, buvusią upės žiotyse, iš kur lengvai galėjo kontroliuoti ir reguliuoti visą prekybą Dauguvos upe. Rygiečiai pajuto naują energingą vokiečių ordeno politiką ir tarėsi, kaip atsiginti nuo vokiečių ordeno puolimo. Puolimai geriausiai atremiami, jei patys žmonės puola. Taip rygiečiai 1328 m. birželio Joninių naktį slaptai susirinko ir tamsią naktį nuvyko prie Duenamuendės, netikėtai užklupo, sudegino kaimą, išmušė 1000 ordeno žmonių, bet pačios tvirtovės paimti neįstengė. Tačiau nuostolių ordenui buvo padaryta nedaug = apie 400 markių. Nepaėmę tvirtovės miestelėnai grįžo atgal. Užpuolimui nepavykus, Rygai gresė ordeno kerštas. Todel nusigandę miestiečiai nusiuntė Gediminui žinią, kad šis su kariuomene vyktų pagelbon. Pasiuntiniai skubina Gediminą, kad šis užimtų visas pilis, arkivyskupo žinioj esančias. Tačiau, kai Gediminas su lietuviais atvyko, jis labai supyko, kad pervėlai jam pranešę. Kronika pasakoja, kad jis labai už tai baręs rygiečius. Kad jo pyktį sumažinus, pasiuntiniai pažadėjo jį nuvesti į tokias

vietas, kur lietuviai nekliudomi galės gerai pasiplėšti. Taș ir įvyko. 1328 m. rugsėjo 22 d. lietuviai paėmė turtingą parapiją Helmot, rugsėjo 23 d. įsišeimininkavo parapijoj Nestile, dvi naktis buvo užėmę bažnyčią, pastatę ten savo arklius. 400 žmonių buvo užmušta, o seniai, vaikai ir moterys, anų laikų papročiu, buvo išvaryti Lietuvon, nelaisvėn. Sekantį laiką lietuviai šeimininkauja Estijoj, Sakaloj, kur užmuša du kunigus ir vieną dvarininką = Mykolą Ropą. Iš to karo laimingai sugrįžo Rygon ir nekliudomi nuvyko į Lietuvą. Tačiau ordenas skaudžiai atkeršijo Rygai. Jis ją turėjo izoliuoti, apgulti kareiviais ir priversti savęs klausyti. Nei popiežius, nei arkivyskupas, nei Danų karalius, nei Hanza, negalėjo Rygai pagelbėti. Ji buvo 13 mėnesių apsupta. 1330 metais kovo mėnesį priėjo Rygos blokados galas. Miesto maistas pasibaigė. Miesto proletarams maitinti paliko tik 3,5 centnerio miltų. Tada miesto valdyba atsiklausė kapitulos, ar kapitula negalėtų pagelbėti maistu ir grūdais. Kapitula atsisakė. Tada miesčionys padarė mitingą ir pasiklausė vyriausybės jos planų. Magistro narys = patarėjas Belge ir vyriausias burmistras Meyer pranešė, kad jau ryt nebebus ko valgyti. Tarėsi ir nutarė pasiduot ordenui. Ordeno viršininkas pasiųstų žmonių buvo surastas netoli Rygos, Muelgrabene. Viršininkas iš rygiečių tuoj pareikalavo dviejų bonių = aukštų apgynimo vietų mūruose, taip pat, kad ryt atvyktų visa valdyba su savo raštais, kurie esą reikalingi ordenui del orientacijas, kokias miesto privilegijas palikti, kokias panaikinti. Su privilegijų raštais rygiečiai atsinešė ir "nuogybės raštą" lotynų kalba, kuris buvo žymė, kuris buvo žymė, kad Ryga pasiduoda visai ordeno valiai. Tas "nuogybės laiškas" 29 d. kovo buvo įteiktas ordeno viršininkui. Miestas pasidavė

magistrui su visais savo turtais, atidavė reikalautas dvi bonas. Magistro sąlygos greit buvo įtektos miestui raštu, vadinamu "Suenebrief". Einant šiuo raštu 30 sieksnių mūro turėjo būti išardyta. Pro tą plyšį magistras trimumfuodamas įvažiavo į miestą, pradėjo statyti savo pilį vidury miesto, kad ten galėtų laikyti savo kareivių, nes be jų ordenas nesuvaldytų miestelėnų. Popiežius tuo laiku atsiuntė laišką ordenui, liepdamas miestelėnų nespausti. Bet jau buvo per vėlu, nes Rygos sutartys ir taikos sąlygos jau buvo išsiųstos imperatoriui, kad šis jas patvirtintų, todel ir popiežiaus laiškas neturėjo reikšmės. Tuo tarpu pasimirė ir popiežius Jonas XXII. Byla buvo perduota kitam popiežiui ir baigėsi prie Benedikto XII, privertusi magistrą pasitraukti iš Rygos ir dvasiškijos žemių. Tas įvyko 1337 m. Rygos hypoteka išdavė ordenui raštą, kad jai viskas buvo grąžinta. Tačiau vis tik grąžinti panaikintas privilegijas ordenas nesutiko. Tuo būdu byla faktiškai pasibaigė ordeno naudai. Jis sustiprėjo, o dvasiškija su miestelėnais nusilpnėjo.

Dar viena Gedimino politikos šaka turi būti paminėta, tai jo politika su rusais. Rusai tada buvo keblioj padėty. Todel vesti su rusais politiką buvo jam sunku, nes ji turėjo būti vedama tame klausime ne vien su rusais, bet ir su mongolais-totoriais, kurie buvo pavergę rusus. Totorių chano valia buvo neribota ant rusų. Rusams buvo labai sunku po totorių jungu. Buvo keliamas klausimas, kas iš rusų suvienys juos ir išvaduos iš totorių jungo, ar Maskvos, ar Tvero kunigaikštis. Su šiais kunigaikščiais Gediminas ir vedė savo politiką. Atsargiai elgdamasis Gediminas negalėjo dėtis ne su tuo, nei su kitu kunigaikščiu. Judviejų konkurenciją buvo nažai liečiama, nors artimesnis Gediminui, turtingesnis buvo Tvero kunigaikštis. Maskva

tada buvo dar maža, bet turėjo apsukrius kunigaikščius, mokė= jusius patikti chanui ir pinti prieš savo konkurentus intry= gas. Tvero kunigaikščiai buvo riteriški, atviri, nemėgę intry= gų, karingi ir narsūs. Todel Gediminas labiau simpatizavo Tve= rui. Tuo laiku del Maskvos kunigaikščių intrygų kilo toks in= cidentas. Maskvos kunigaikštis intriguodamas nuvažiavo pas chaną. Tvero kunigaikštis, norėdamas užkirsti intrygoms kelią, pas chaną susitikęs su juo užmušė jį. Chanui paliepus Tveri= škis buvo nužudytas, bet jis drąsiai mirė. Jis, Dimitras, žuvo 1325 m. chano Uzbeko įsakymu. Tada didžiuoju Rusijos kuni= gaikščiu chanas paskyrė Dimitro brolį Aleksandrą iš Tvero, kuo labai buvo nepatenkinti maskviečiai. 1327 m. į Tverių atvyko totorių pasiuntinys, chano Uzbeko pusbrolis. Jo palydovai to= toriai plėšė miestą, atiminėjo turtus, skriaudė žmones ir tuo labai įpykino tveriečius. Rudenį, rugpiūčio 15 d., įvyko tarp totorių pasiuntinio ir tveriečių skandalas, nes Tvero kuni= gaikštis nebegalėjo suvaldyti įniršusių saviškių. Vienas dia= kas, Jutko, girdė Volgoj savo kumelį, bet mieste buvo tur= gus, daug žmonių, todel kilo peštynės. Diakas šaukėsi saviškių pagalbos prieš totorius, rėkdamas, kad tveriečiai neduotų jo skriausti. Kilo maišatis. Tveras perdaug buvo jau įpykęs ant totorių. Todel rusai sudaužė rūmus, kur gyveno pasiuntinys ir visus mieste buvusius totorius užmušė. Nelaimei liko gyvi to= torių arkliaganiai, ganę arklius už miesto. Jie, išgirdę "po= gromą", tuoj sėdo ant arklių ir nulėkė į Maskvą viską išpasa= kojo. Maskvos valdovas Jonas Kalita, apsidžiaugė ta proga, pranešė chanui ir paprašė iš jo sau paramos, siūlydamasis nu=

bausti tveriečius. 50000 totorių atvyko pas Joną Kalitą ir nu=ėjo su juo terioti Tvero kunigaikštijos. Visas kraštas buvo nu=teriotas, žmonės iššudyti. Kunigaikštis Aleksandras su šeima pabėgo į šiaurę, į miškus, nuėjo jais į Naugardą, bet naugar=diečiai, bijodami totorių keršto, jo nepriėmė. Tada jis nuvyko pas Naugardo priešą Pliskavą ir prašė pagelbos. Metraštis sako, kad pliskaviečiai apdovanojo Aleksandrą ir padarė sutartį su juo. Aleksandras ilgai galėjo atsilaikyti po Pliskavos priedan=ga, būdamas pliskaviečių globoj. Rusų kunigaikščiai atsiuntė Aleksandrui ultimatumą, kad jis vyktų pas chaną, atsiprašytų ir sureguliuotų tą dalyką. Tą dalyką buvo sumanęs Jonas Kali=ta, gerai žinodamas, kad Aleksandras pasiteisinti prieš chaną negalės ir kad jis bus chano nužudytas. Tuo būdu manė Jonas Kalita pašalinti iš kelio pavojingą konkurentą. Sau pagelbon Maskvos kunigaikštis prisikalbėjo metropolitą. Kadangi pliska=viečiai nenorėjo paklausyti išduoti Aleksandrą, tai metropoli=tas žadėjo juos visus iškeikti, kaip neklaužadas. Aleksandras turėjo bėgti pas Gediminą. Bėgdamas jis Pliskave paliko savo žmoną su šeimyna, prašydamas pliskaviečių pridaboti, kad jiems neatsitiktų nieko bloga. Rusų kunigaikštis ir totorių chanas nieko negalėjo padaryti Aleksandrui, kaip pabėgusiam į Lietuvą. Pliskaviečiai irgi išsisuko, pasiuntę žinią, kad Aleksandras nuo jų pabėgęs. Po pusantrų metų, kai tas dalykas visų jau buvo užmirštas, Aleksandras, pasiilgęs žmonos, nuvažiavo į Pliskavą /Pskovą/, rado ten visa tvarkoj ir ten išgyveno dar 10 metų. Nei Maskva, nei totoriai nebekėlė jau jokio klausimo. 1336 m. jis pasiilgo Tvero. Norėdamas grįžti į rusus, jis pasiuntė sa=vo sūnų pas chaną pasiteirauti, ar jis galėtų grįžti. 1337 m. jis su chano leidimu, grįžo, nuvažiavo pas jį, atsiprašė ir

parvažiavo į Tverą. Tas labai nepatiko Maskvai. Jonas Kalita nesitaikė su Tveru ir kėlė intrygas. Pasiėmė jis maišą aukso pinigų, nuvyko pas chaną, apdovanojo jį ir jo valdininkus, ir chanas pareikalavo atvykti į teismą Aleksandrą su sūnumi. Jono Kalitos pinigams veikiant 1339 m. jie abu pas chana buvo nuteisti ir nužudyti. Tveras buvo galutinai pergalėtas. Didžiuoju Rusijos kunigaikščiu buvo paskirtas Jonas Kalita. Maskva iškilo, pasidarė pavojinga. Visi jos bijo, meilinasi jai, nors kai kurios rusų žemės, pav., Didysis Naugardas, sąmoningai ieško sąjungininkų lietuvių tarpe, kad šie juos apgintų nuo Maskvos. 1333 m. Naugardo metraštis yra užrašęs: Dievas įdėjo mintį į širdį lietuvio kunigaikščio Narimunto, kuris buvo apkrikštytas Glebo vardu, Gedimino sūnaus, atsiųsto savo pasiuntiniu į D.Naugardą spalių mėn. Naugardas jį priėmė į savo tarnybą. Visi naugardiečiai davė jam Ladogą, Korelijos žemę su miestais ir kitas žemes. Tas nepatiko Maskvai, bet būdamas atsargus Jonas Kalita del to nekėlė skandalo, pribijodamas Gedimino. Todel jis leido Naugardą valdyti lietuviai. 1337 m. prasidėjo naugardiečių dviejų metų karas su švedais, buvo daug mūšių, bet lietuvių pagelbos tame kare naugardiečiai nesulaukė, nors ir siuntė laiškus lietuviui kunigaikščiui Narimuntui, kuris negyveno Naugarde, palikęs ten savo vietininką. Narimantas, gyvendamas Lietuvoj, neskubėjo padėti naugardiečiams, dargi savo sūnų išreikalavo iš Naugardo. Bet,be abejo, kai Lietuva, kaip viltis,paramos, davė daug drąsos Naugardui.

Jonas Kalita, nors ir vadinosi didysis rusų kunigaikštis, bet buvo mongolų valdininkas, rinkęs rusų žemėse jiems duoklę. Jis 1341 m. pasiuntė Naugardui reikalavimą tris kart padidinti iki šiol mokėtą duoklę, pranešdamas, būk pats chanas ją padidinęs.

Naugardiečiai į šį reikalavimą, turbūt, įsusmanęsi galį gauti pamamos iš lietuvių, atsakė, kad to niekad nebuvo pas juos nuo pasaulio pradžios ir toliau nebus. Jonas Kalita labai supyko, atšaukė savo vietininkus iš Naugardo, bet nieko jam padaryti negalėjo, nes pats kovo 31 d. pasimirė., nepabaigęs bylos su Naugardu. Rusams rodėsi Jono Kalitos viešpatavimas naudingas, nes jis įvedė vienybę ir sutarimą tarp visų rusų. Nikono metraštis net išsireiškia, kad Jono Kalitos laikai buvo laimingi Rusijai. ___ Tais pat metais neteko ir Lietuva savo didžiojo kunigaikščio Gedimino.

Dar Gedimino laikais kovą su vokiečiais priėmė nedidelių puolimų, žygių, grobimų, plėšikavimų pavidalą. Smulkus karas nesiliauna ir kas met karo žygiai pasikartoja punktualiai. Gediminas dėjo visas pastangas, visą savo diplomatiją nukreipė tam, kad vokiečių jėga būtų nukreipta kur kitur, o ne į Lietuvą. Paskutiniu laiku jis buvo sąjungoj su lenkais, bet vokiečiai vistik nesiliovė Lietuvą puldinėti. Kasmet į ordeną atvykdavo iš Europos užtektinai svečių ir jų garbei ordenas ruošdavo žygius į Lietuvą. Šita vokiečių kariuomenė nebuvo didelė, tik kelių šimtų žmonių, nueidavo netoli, kartais net pačiame pasienyje pakeldavo pokylį, pasilinksmindavo ir vėl grįždavo į Prūsiją. Bet buvo ir didesnių užpuolimų, kai susirinkdavo kiek daugiau žmonių. Vokiečiai, kaip ir visada, stengdavosi užimti gabalėlį žemės, įsteigti ten savo pilį, palikti joj įgulos, kuri vargintų savo užpuldinėjimais vietos žmones. Pilių statymas buvo vyriausias vokiečių uždavinys. ___ Iš vokiečių pilis statyti išmokė ir lietuviai. Yra užsilikęs charakteringas padavimas apie tų laikų vieną epizodą iš lietuvių gynimosi nuo vokiečių. Tas padavimas kalba apie Pilėnus,

medinę lietuvių tvirtovę, apsuptą vandens ravu. Ši pilis būdavo vartojama tik laike užpuolimų. Ji buvo tiek didelė, kad reikale sutalpindavo visus apylinkės gyventojus su jų šeimomis, turtu ir net galvijais. Per jos sugriovimą 1335 m. į ją buvo susirinkę apie 4000 lietuvių. Kai atėjo prie jos tada vokiečiai su savo svečiais, atsivežė griaunamąsias mašinas, tai medinė pilis prieš jas negalėjo atsilaikyti. Pilies vadas buvo vietos kunigaikštis Margeris /Margagiris/. Lietuviai, matydami, kad prieš vokiečius vistiek apsiginti negalės, sumanė gyvi jiems nepasiduoti. Vidury pilies vyrai susikūrė laužą ir vienas kitą skerdė ir deginosi. Paskutiniai, kurie patys nedrįso nusižudyti, kreipėsi į pilyje buvusią burtininkę, prašydami, kad nukirstų jiems galvas. Kai visi buvo jau susideginę, pasiliko tik vienas Margeris su žmona. Nematydami pagelbos jie pasislėpė į vieną pilies urvą, ten vienas kitą užmušė ir žuvo ugnyje. Taip, nors vokiečiai pilį ir paėmė, bet jokio grobio neturėjo, nes visa buvo sudegę.

Toks įvykis buvo ne vienintelis tų laikų Lietuvoj. Tai paprastas įvykis, pasikartojęs daug kartų, daugely vietų. Čia pasireiškia žmonių heroizmas, kurie net tokiose aplinkybėse nenori pasiduoti. Šie įvykiai rodo, kad to laiko tauta gyveno herošškus laikus. Kur yra Pilėnai? Manoma, kad tai vieta ant Nemuno kranto, aukščiau nuo Kauno, tarp jo ir Alytaus, Pūnia.

Jei kiek pažiūrėsim chronologijos iš kronikų, tai atrodo, kad pasibaigė ordeno kova su Ryga. Taip 1331 m. Livonijos ordenas puolė Lietuvą. Kitais metais Livonijos ordenas keliauja į Prūsus, pagelbon prieš lenkus ties Plovcais. Tada lenkai buvo sumušti ir Kujavija užkariauta. Tarpininkai tarp lenkų ir vokiečių pasisiūlė čekų=vengrų karaliai, sudarė tarpukarį.

Todel sekančius metus ordenas gali laisvai nuo lenkų savo jė=gas siųsti į Lietuvą. 1332 m. Livonijos ordenas nueina į Že=maitiją iki Mozeikių ir Vindeikių. Pasirodo, kad tai nėra Žemaitija, nėra žemaičių Mažeikiai, bet vieta Utenos ar Ukmer=gės apylinkėj. 1333 m. Livonijos ordenas vėl nueina iki Wil=kenmergo /Ukmergės/ ir laivais nuplaukia iki Polocko. 1334 m. vokiečiai atkeliauja 4 mylias nedaeidami iki Vilniaus. 1200 lietuvių buvo iššudyta ir laivais vėl nuplaukta taip pat iki Polocko. Ordeno didmeisteris Dietrichas Altenbergas išsiun=tinėjo į Europą daug pakvietimų. Atvyko daug vokiečių, impe=ratoriaus sūnus Liudvikas, daug grafų. Tada, 1335 m., ir įvyko Pilėnų sugriovimas.

Metai iš metų eina vokiečių žygiai. Tai normalus vokiečių kovos būdas, nes jiems eiti į Lietuvą su didele kariuomene buvo sunku. Lietuva buvo retai apgyventa, be gerų, teisingiau, be jokių, kelių, be maisto ir pašaro didelei kariuomenei, apau=gusi dideliais miškais ir apsemta neišbrendamų pelkių. Todel ir nukeliauti į Lietuvą su didele kariuomene nebuvo galima. Normalūs žygiai buvo nedideliais būriais. Greitais arkliais vokiečiai sugebėjo netikėtai užpulti, prisigrobti, prisiplė=šti ir dar greičiau grįžti atgal. 1337 m. įvyko naujas dide=lis vokiečių žygis į Lietuvą. Čekų karalius buvo atvykęs su=taikinti lenkus su ordenu, pasiliko Lenkijoj, bet iš savo palydovų tarpo Henriką Bavarietį išrinko vadu žygiui į Lietuvą ir su kariuomene išleido jį ten. Tas Panemuniai nuėjo gilyn į Lietuvą, prie Dubysos žiočių saloje pastatė pilį Marienwer=derį /Marijos salą/, o netoli nuo Veliuonos, kitoj upės pusėj, įsteigė pilį Bayerburgą nuo savo valdomos žemės Bayern /Ba=varija/, o Veliuoną pavadino Fridburgu. Tokiu būdu, šių metų

žygis vokiečiams pasisekė, nes jie galėjo pastatyti kelias naujas tvirtoves. Tas tvirtoves ginti jose paliko artilerijos, įgulos 100 ginkluotų kareivių ir 40 ordeno brolių. Tos visos naujos pilys ordenui dovanojamos su sąlyga, kad visas kraštas būtų užkariautas, apkrikštytas ir to krašto sostinė pasidarytų naujoji pilis Bayerburg, apie kurį būtų pastatyta bažnyčios ir miestas. Visa Lietuva garbei to Bavariečio ir jo tėvynės turinti pasivadinti Bavarija /Bayern/. Prie Bayerburgo pilies turi apsigyventi viso krašto valdžia, arkivyskupas ir tt.
To Henriko Bavariečio tėvas buvo vokiečių imperatorius Liudvikas IV Bavarietis. 1338 m. jis išduoda ordenui dokumentą, patvirtindamas aukščiau išvardytas visas sūnaus sąlygas, visą Lietuvos teritoriją padovanoja ordenui. Taip dokumentuose Lietuvos krašto vardas tampa perkrikštytas, ir visos jos žemės dovanotos ordenui to, kuris prie tų žemių neturėjo jokių teisių. ___ Naujosios pilys lietuviams sudaro daug rūpesčių. Jau tais laikais žmonių buvo manyta, kad tokias tvirtoves geriausia statyti prie upių, kuriomis yra lengvesnis susiekimas su Lietuvos gelmėmis. Tada jau beveik visa Nemuno linija nuo Jurbarko iki Gardino buvo vokiečių žinioj. Gediminas stengėsi naująsias vokiečių tvirtoves užkariauti ir išgriauti, todel kelis metus puolė jas. Yra pasakojama, kad bepuldamas tas tvirtoves Gediminas nustojęs savo gyvybės. Nežinia kokiais metais jis apgulė Bayerburgą tvirtovę, ilgai laikė ją apgulęs. Kartą prisiartinęs prie pilies sienų, nelaimingai į jį pataikęs vokiečių šūvis, kurį buvo paleidęs vienas vokiečių artileristas iš mortiros = prietaiso, kuriuo paraką panaudojant buvo šaudoma akmeninėmis kulkomis. Tokia kulka pataikė Gediminui į nugarą, sulaužė petį, nuo ko Gediminas pasimirė.

Kronikos nurodo net vardą to "laimingojo" artileristo. Jis buvęs Tilemann Sunbachė. Kada tas įvykis įvyko, tikrai nežinoma. Kronikos, pradedant nuo Stryjkowskio, Gedimino mirtį nurodydamos klajoja nuo 1328 iki 1341 metų. Stryjkovskis Gediminą palaidoja 1328 m. Dabar tas ginčas yra išaiškintas. Nustatyta, kad Gedimino mirtis įvyko 1338 m., nuo tada, kada istorikas Napierskis yra suradęs Rygos sutartį, padarytą su Gediminu dar 1338 m. Tačiau dauguma istorikų yra linkę manyti, kad Gediminas žuvęs 1341 m. Prie Veliuonos yra kalnas, vadinamas Gedimino kalnu, neva čia Gediminas palaidotas, nors tikrai žinome, kad Gediminas ne Veliuonoj, bet Vilniuj buvo palaidotas. Gal būt, Veliuonoj kokį laiką jo kūnas ir buvo laikinai palaikytas, kol aplinkybės leido nuvežti į Vilnių.

Gediminą galime pavadinti nenuilstančiu politiku ir Lietuvos karžygiu, nes tada, kai dar ne viskas buvo sustiprėję, kada dar nebuvo galutinai susiformavusi nauja Lietuvos valstybė, Gediminui labai daug teko kariauti su priešais, apsupusiais Lietuvą iš visų pusių. Todel metraščiuose ne tiktai daugelyje vietų yra nupasakojama apie vieną ar kitą Gedimino karą su priešais, bet dažnai Gedimino vardas yra surištas su įvairiais kraštais, su tų kraštų pilimis ar kapais. Bychovco kronika vienoje vietoje praneša, kad 1320 m. Gediminui teko kariauti toli rusų žemėje, prie Kievo, kurio gimti buvo susirinkę daug rusų kunigaikščių. Gediminas tuosė visus rusų kunigaikščius sumušęs ir Kievą privertęs pasiduoti. Tas mūšis yra vadinamas Irpenės mūšiu, nes tada buvo kovota prie upės Irpenės. ___ Šita Bychovco metraščio žinia sukelia daug abejojimų pas kai kuriuos istorikus, kaip Antanavičių, Gruševskį. Jie, matydami pas Bychovco to mūšio aprašymą daug rusų kuni=

gaikščių vardų, kurie tikrumoj arba daug anksčiau, arba daug vėliau to mūšio gyveno, gana kritiškai iškėlė teoriją, kad tas mūšis yra Bychovco metraščio pramanytas. Tačiau kiti istorikai, kurie paskaitė Antanavičiaus, Gruševskio kritiką, įrodė visai atbulai, kad toks mūšis galėjo būti, taip pat, kad Bychovco paduodami vardai galėjo būti supainioti. 1545 m. revizoriai Ukrainoj, Kanevo mieste, darę žmonių apklausinėjimus, užprotokolavo, kad Kanevo miestelėnų buvo pasakyta, kad nuo Gedimino jie yra įgiję teisės plaukioti visomis upėmis į Juodąsias jūras; Gediminas vieną kartą su kariuomene nuėjęs kariauti į Krymo pusiausalį, nukariavęs čerkesus, atvedęs daug belaisvių čerkesų į Kanevo apygardą, todel esąs užsilikęs čerkesų belaisvių apgyventas miestas Čerkasai, šale Dniepro. Taigi, net Lietuvos Metrikoj yra 1545 m. užrašas, kalbąs apie labai tolimus kraštus, Kafos miestą, kuris IX = X a. buvo Genujos pirklių laikomas; iš čia Gediminas atvežęs belaisvius ~~pirklius~~ čerkesus su jų kunigaikščiu ir juos apgyvendinęs prie Dniepro. ___ Padavimų, kalbančių apie tolimus Gedimino žygius, visų išskaitliuoti negalima, bet istoriografijos daviniais tenka sutikti su faktu, kad tokių žygių būta. Taip ir del Irpenės mūšio reikia galvoti, kad tas mūšis yra istorinis faktas. Tačiau reikia pastebėti, kad kovos del Kievo negalėjo būti taip labai didelės, kaip Bychovco metraštis pasakoja, nes pats Kievas tada buvo tik nedidelis miesčiukas.

Del Gedimino karo žygių į rusus, tenka pastebėti, kad jie daugumoje buvo visai nereikalingi, nes rusai del lietuvių gero apsėjimo su jais, del lietuvių tolerancijos, visai buvo prirengti prie savo gera valia prisidėjimo prie Lietuvos valstybės. Prisidėdami prie Lietuvos rusai gaudavo tvarką, taip

pat savo teisių pripažinimą. Iš dokumentų matome, kad Gediminas n mėgdavo save vadinti ir rusų kunigaikščiu, nes jau jo laikais Lietuvos valstybės sąstate buvo daug rusų žemių. Polocko, Vitebsko, Smolensko, Minsko, Pinsko, Turovo žemės pirmon eilėn įėjo į Lietuvos sąstatą. Ten buvo Černygovas, Volynija, Podolius, Kievas ir k. Taigi ir antros eilės rusų žemės jungėsi prie Lietuvos, nekalbant jau apie Naugardą ir Pliskavą/Pskovą/, kuris jau daug seniau su malonumu sutikdavo lietuvius kunigaikščius laikyti savais. 1342 m. pabėgo iš Pliskavos lietuvių kunigaikštis Andrius. Jis išbėgo į ~~Rusiją~~ Polocką, kur taip pat buvo lietuvis kunigaikštis Vainius. 1348 m. Pliskavos kare su vokiečiais buvo užmuštas Andriaus paliktas vietininkas. Tada pliskaviečiai pasiuntė Andriui žinią, kad šis daugiau į Pliskavą daugiau nesiųstų savo vietininkų, tačiau jie nieko prieš neturėtų, kad pats kunigaikštis Andrius sugrįžtų ir sėdėtų Pliskave, tik ne jo vietininkas. Tas faktas yra užrašytas rusų metraščiuose.

Lietuvos valstybė, susiformavusi Gedimino laikais, buvo gana didelė. Jos didumas žadina mūsų romantiškumą. Rusijos plotai, įėję į tikrosios Lietuvos sąstatą, Gediminui viešpataujant tęsėsi iki Pinsko balų, Pripeties upės, iki Dniepro upės, beveik iki Smolensko. Priežastys, del kurių rusai gera valia jungėsi prie Lietuvos, glūdi jų pačių politinėj istorijoj. Rusų tauta tada jau buvo pasikkusi palyginamai aukštos kultūros. Tačiau XIII amž. pradžioje atėjo iš Azijos mongolai ir užkariavo rusus. Rusai nustojo savarankumo, jų aukščiausios neribotos maldovas liko mongolų chanas, gyvenęs ant upės Volgos "Aukso Ordoj", išdalinęs visą Rusiją savo valdininkams. Rusų užkariautojai totoriai buvo žemesnės už rusus kultūros, neži-

nojo jokių įstatymų, plėšė kraštą, sauvaliavo jame, spaudė ir žudė žmones. Į vakarus nuo persekiojamų rusų įsisteigė dar Mindaugo laikais Lietuvos valstybė. Nors lietuvių tauta savo kultūra ir tikyba buvo svetima rusams, tačiau jie jau IX ir X amžy buvo jiems pažįstami. Lietuvių kunigaikščiai rusams buvo priprasti, nes jie buvo linkę į stačiatikybę, gerai sugyvendavo su rusais. Prie Lietuvos kunigaikščių jungtis rusų tauta netu= rėjo jokios baimės, nors ir būtų klaida, jei manytume, kad lie= tuvių valdymas rusus būtinai atleisdavo nuo mokesnių sunkenybės. Ir iš Lietuvai pasidavusių rusų žemių totoriai rinkdavo moke= sčius. Kievas, nors ir buvo Gedimino prijungtas prie Lietuvos, turėjo mokėti duoklę ir totoriams. Skirtumas buvo tik tas, kad totoriai negalėdavo ateiti patys rinkti duoklės, bet mokesčiai buvo pačių surenkami ir pasiunčiami. ___ Del santykių su toto= riais reikia žinoti, kad totoriai santykiuose su lietuviais buvo taikingi, kadangi jie, būdami stepių žmonės, labai bijojo Lietuvos balų ir miškų. Todel jei ir yra kronikose minimi to= torių žygiai į Lietuvą, bet į juos tikėti negalima, nes toto= riai tokio krašto, kaip Lietuva, negalėjo kliudyti, ypač kad juos nuo Lietuvos skyrė Pinsko balos, Pagirės kraštas /Poliese/ Kai mongolų minios, pasiautusios po Rusiją apsistojo vietoj, pradėjo valdyti rusus, su laiku lietuvių=totorių santykiai vi= sai pasikeitė. Taip Vytauto laikais lietuviai buvo pasidarę baisūs totoriams, nes tai buvo stipri organizuota kariška jėga. Daug tekdavo totoriams Vytauto laikais nukentėti nuo lietuvių. O Gedimino laikais santykiai su totoriais ir buvo neperblogiau= si, bet ir nepergeriausi, greičiau = jokių santykių nebuvo.

Lietuvos valstybės vidujinis gyvenimas XIV a.

Primesti XIV a. Lietuvos valstybei, apkaltinti ją, pasibarti ant jo galima dvejais atvėjais, dviejuose dalykuose. Pirmas dalykas yra mūsų tautiniai santykiai su kitomis tautomis, ypač su rusais, nuėjo visai kreivai. Tačiau visus priekaištus apsvarstę galime pamatyti, kad nei mes, Lietuviai, tada buvome visiškai pasidavę rusų įtakai, nei rusai buvo atsisėdę ant mūsų sprando. Istorija iki šiol buvo pripratusi ne tik nepeikti mūsų veikėjus, bet dar pagirdavo, eidama demokratiniu taku, kuris Lietuvoje buvo madoj. Tokia tolerancija, toks nebijojimas dėl savo ateities, tokia laisvė Lietuvoj buvo tada, kada Gediminas įkūrė savo valstybę, lyg pasiremdamas lietuvių ir rusų tautomis. Pats Gediminas vadinosi Lietuvos ir rusų kunigaikščio titulu. Istorija, ypač rusų istorikai, kaip Liubavskis, negali atsigėrėti tuo dalyku, kad rusai gera valia, be mūšio pasidavė lietuvių kunigaikščių valdžion ir taikingai gyveno bendra valstybe beveik iki XVIII a. galo, Katarikos laikų, kai Lietuva buvo padalinti ir atiteko rusams.

Tačiau, ar tai yra nuopelnas, kad rusai gera valia sutiko pripažinti Gedimino valdžią? Istorijos dėsniai visai kitokie yra, jei paimti žmonių istoriją, kaip gamtos apsireiškimą. Gamtoj nuolat eina arši kova už būvį tarp atskirų vienetų ir visuomenių. Valstybių visuomenių kova del būvio daugiausiai yra pripratą matyti karuose, kur žmonės save gindami žudo vienas kitą. Iki Didžiojo Karo, 1914 m., pas vokiečius filosofus buvo nuomonė, kad karo nėra ko bijotis, nes jis išgydo žmones nuo sustingimo, pažangos nustojimo. Ginklams veikiant karo metu žmogaus siela, būdas, idealizavimas atsinaujina. Galima sakyti, kad visa tai yra perdėta, netiesa, tačiau iš esmės visumet

galima sutikti, kad be karo, be kautynių negali būti nė isto=riško gyvenimo. ___ Kai lietuviai užvaldo rusus be mūšio, kai rusai pasiduoda be pasipriešinimo svetimai tautai, kai ru=sai dar prieš Gediminą paprato klausyti lietuvių, kvietėsi sau jų kunigaikščius = tai čia visur trūksta to momento, kuris at=naujina žmoguje atsparumą prieš svetimą gaivalą ir priduoda sustingusiam gyvenimui gyvumą. Toks faktas, kada Gedimino val=stybė susiformavo kuo mažiau ginklais, yra Lietuvai ne pliusas, o minusas. Jei lietuviai būtų radę pas rusus pasipriešinimo, jei lietuvių kunigaikščiai būtų priversti atsargiau elgtis, bijoti, būti prisirengę pasipriešinimui, tai, gal būt, santy=kiai visoje Lietuvoje būtų kitaip susiformavę.

Pirmą užmetimo Lietuvos valstybei punktą galime formuluoti: perlengvai buvo sudaryta valstybė ir todel perdaug visus išle=pino patogus gyvenimas. Tiesa, valstybė valdymuisi pareikalavo iš Lietuvos visuomenės gerų jėgų, inteligentijos. Lietuviai pradėjo vykti ir į Kievą, Podolių, Smolenską, Černygovą, visur buvo pilna lietuvių. Kadangi Gedimino politika buvo taikinga, tai tų lietuvių išeivių į rusų žemes pasidarbavimas buvo tuš=čias, nes jie ištautėjo ir prapuolė rusų tarpe be žymių pliusų, padarytų lietuvių tautai. ___ Antras dalykas, į ką turime kreipti tame klausime dėmesį, yra negarbingas ir neproduktin=gas faktinis susidarymas santykių su rusais. Rusų kultūra iki Gedimino laikų buvo issidirbusi daug to, ko kultūringumui yra reikalinga, būtent, turėjo savo raštą, knygas, pasaulėžvalgą, kultūrinius ryšius su graikais ir Bizantija. Ta rusų kultūra mongolams atėjus sumažėjo, nusmuko, rusų inteligentija buvo išnaikinta. Tačiau Gediminas galėjo panaudoti liekanas tos rusų kultūros. Jei Gediminas tai būtų padaręs kovos būdu, tai

būtų buvęs žingsnis į priekį ir Lietuva iš nekultūringo sto= vio dėka paimtai rusų kultūrai būtų pasistūmėjusi žingsnį į priekį. Tačiau vieton to, randame tą taikingumą, kuris iš da= lies Gedimino buvo pradėtas, iš dalies dar prieš jį prasidėjęs. Tas taikingumas lietuvius privedė prie negerbimo to, kas tau= tiška, prie pamėgdžiojimo to, kas svetima, prie atsidavimo sve= timai kultūrai ir gerbimo viso to, kas ne sava. Toks taikingu= mas davė daug papiktinančių faktų. Jei panorėsim nueiti į Ka= raliaučiaus slaptąjį archyvą, susirasime senovės raštus ir do= kumentus iš Lietuvos išėjusius, tai stačiai būsim nustebinti,: tie raštai yra rašyti rusų kalba, antspaudos, net tokių patrio= tų, kokie buvo Kęstutis, Gediminas ir kiti kunigaikščiai, irgi turi slavėniškus užrašus. Kai pamatai Kęstučio antspaudą rusų raidėmis, nekyla malonus jausmas, o priešingai, nemalonus, slegiantis. Gėda darosi del mūsų senovės didvyrių=patriotų, kad negalėjo susirasti sau tokių amatininkų, kurie bent ant= spaudas padarytų lietuvių kalbos užrašais. Jei rusai pradeda Lietuvoje varyti rusifikaciją, ieškoti darodymų, kaip lietu= viai buvo surusėję, tai jie visai teisėtai, kaip rusų akade= mikas Vasiljevskis, Ilovaiskis ir kiti, turi teisę mums, kaip tautai, prikišti, kad mes savo tautą buvom užmiršę, beveik visai pasidavę rusų įtakai. Senojoj Vilniaus istorijoj randame jame šimtus cerkvių. Kituose miestuose stačiatikystės gaiva= las ir buvo stiprus, nes turėjo daug cerkvių, per kurias plito.

Ką galime atsakyti į šitą priekaištą? Mūsų paskutinis atsa= kymas į tai rusams yra: jūsų kalba, esant mūsų senovės doku= mentuose, nėra rusų kalba. Ir tikrai, mūsų senovės dokumentai nebuvo parašyti tikra rusų kalba. Europoje bendrai tais laikais

buvo toks laikotarpis, kada tautinės kalbos neturėjo viešosios reikšmės. Gedimino laikais Vak. Europos diplomatų bendrai buvo vartojama tik lotynų kalba. Tais laikais lotynų kalba Vak. Europoj buvo tarptautinė kalba, kuri tarpininkavo susižinojime tarp visų tautų ir visų kraštų V.Europoj. Lotynų kalba buvo kartu ir bažnyčios kalba. Taip jos žymės buvo tada tarptautiškumas ir bažnytiškumas V.Europoj. Tuo tarpu Europos Rytuose, prie kurių priskiriama ir Lietuva, taip pat buvo tarptautinė kartu ir bažnytinė kalba /išskyrus tikrąją Lietuvą, kur apeiginė kalba buvo lietuvių/ = stačiatikių bažnyčios kalba, kurią negalima pavadinti rusų kalba. Šios kalbos vaidmuo Europos Rytuose buvo toks, koks vaidmuo buvo lotynų kalbos Europos Vakaruose. Tuo būdu ne rusų kalba, o bažnytinė slavėnų kalba yra mūsų senovės archyvuose ir dokumentuose. Ši kalba negali sudaryti gėdos nė vienai nerusų tautai, kuri ją vartotų savo diplomatiniuose santykiuose, nes šią kalbą diplomatijoj vartojo ne tik lietuvių tauta, bet ir kitos tautos, nieko bendra neturinčios su slavais, būtent, = rumunai, sudarę savo valstybę iš Moldavijos ir Valadijos viduramžio laikais. Rumunai, kaip ir lietuviai, vartojo tą neva "rusų", tikrumoje bažnytinę slavėnų kalbą savo diplomatijoje. Reikia pastebėti, kad rumunai, patys kalbėdami sugadinta lotynų kalba, savo raštuose vartojo tą svetimą bažnyčios kalbą net iki XIX a. ___ Dar mažiau šią "rusų" kalbą galima pavadinti baltagudžių arba gudų kalba, kaip tai klaidingai daro žymus balgudžių veikėjas Lastauskas, kuris mūsų švietimo ministerijos padedamas yra išleidęs storą knygą "Istorija krivų=bielarusų kalbos ir knygos". Lastauskis visus mūsų kunigaikščių dokumentus "rusų" kalba, taip pat ir Lietuvos Metriką įrašė į tą savo knygą, kaip senovės baltgudžių

kalbos liekaną. Tačiau reikia laikytis pažiūros, kad ši "rusų" kalba nėra gudų kalba, o iki 18 a. pabaigos vartota Europos Rytuose kaip diplomatinė raštinės kalba. Tai liudija ir pavyzdys su Rumunija. ____ Jei giliau pažiūrėsime į faktą "rusų" kalbos buvimo senovės kunigaikščių dokumentuose, tai tas gėdos lietuvių tautai negali sudaryti, taip pat negali darodyti, kad lietuviai buvo virtę rusais, nes tada ir kitos tautos savo raštuose novertindavo gimtosios kalbos. Lietuviai per vėlai apsikrikštijo, o prieš tai, o prieš tai jie nebuvo sukūrę savo gimtąja kalba alfabeto, nes to dar nereikalavo aplinkybės. O Gediminas su pasiaukojimu organizuodamas valstybę išš daugumoje rusų apgyventų žemių buvo geras administratorius, kad bereikalo nesuko sau galvos del valdymo būdo. Kai rusų žemės dėjosi prie Lietuvos, tai kiekvienas kunigaikštis gyveno turėdamas pas save rusiškus raštus, savo kalba vedamus užrašus, sąskaitas. Lietuviai turėjo palikti tame krašte ta nuo senovės nusistovėjusią tvarką, kuri daugiau ir tiko tai rusų tautai. Todel rusų žemėse paliko ir raštines su oficiale rusų kalba, tik dabar jos klausė Gedimino. Rusų žemėse palikti oficialo kalba rusų vertė ir tas, kad tik ta kalba galėjo būti susinešimas su tų kraštų žmonėmis, tik ta kalba įsakymai ar reikalavimai jiems tebuvo suprantami. Visi įsakymai, visi dalykai su rusų dalimi buvo vedami raštu, kaip ir iki šiol buvo, ir tai raštu, tiems žmonėms suprantama kalba. Tuo tarpu Gediminas su savo padermės žmonėmis, su tikrosios Lietuvos lietuviais dalykus vesti mokėjo ir be rašto, nes nuo seno buvo susidarę tam tikri papročiai kokio įsakymo ar pareikalvimo paskelbime. Kadangi bendrai lietuvių tautos tolaikiniai papročiai labai

mažai žinomi, tai dabar negalima tiksliai pasakyti, kas tada pakeisdavo susižinojimo raštą. Vis tik kai kuriuos dalykus galime iškelti. Visai tiksliai yra žinoma, kad lietuviai, nors ir nemokėjo rašto, mokėjo skaitliuoti, turėjo savo kalendorių, užpiaudavo ant medžių užrašus, statydami kryželius. Turėdami pirklybos operacijų lietuviai labai dažnai palikdavo skalingi vienas kitam. Skolų atminimui ir atsiskaitymui jie vartodavo "birkavas". Tai yra tam tikri išilgai perskelti medeliai, ant kurių abiejų buvo išpiaunami tam tikri ženkleliai, parodą skolos didumą. Viena medelio dalis likdavo pas skolininką, kita buvo atiduodama skolintojui. Ir kai reikdavo atsiskaityti arba priimti atsiųstas prekes /tada vienas medelis buvo duodamas tam, kas turi prekes gauti, kitas dedamas prie prekių/, tai tereikėdavo tuos medelius sudėti ir pažiūrėti, ar užbrėžti ant abiejų medelių brėžiai supuola ir yra tokie patys. Jei brėžiai supuola, tai ir atliktas visas darbas be buhalterijos knygų rašto, be sąskaitų, kurias atstodavo tos "birkavos".

Reikale surinkti žmones kariuomenėn ~~irgi~~ tikrojoj Lietuvoj irgi mokėta apseiti be rašto, kuris tuo atvėju būtinai buvo reikalingas lietuvių rusų žemėse. Tikrojoj Lietuvoj žinia apie rinkimąsi kariuomenėn buvo siunčiama ne raštu, bet irgi tam tikru ženklu. Kai kuriuose metraštininkų užrašuose esame užėję , kad tai buvo apdegintas medžio gabalas, nuodegulis, siunčiamas per visas gyvenamas vietas. Jei reikėjo paskelbti žinią apie šaukimą karan, tai tas nuodegulis buvo siunčiamas apšlakstytas ožio ar kokio kito gyvulio krauju. Jei reikėdavo labai greit eiti karan, negalėdavo suspėti visur nusiųsti nusiųsti nuodegulį, tai buvo degamos ugnys aukštesnėse vietose. Pamatę ugnių dūmus lietuviai tuoj suprasdavo, kad artinasi priešas.

Ugnys parodydavo ir iš kur artindavosi priešas. Kur iš aukš= tesnės vietos pamačius ateinant priešą, ant tos vietos buvo kuriamas didelis laužas. Žmonės, pamatę dūmus, tuoj suprasdavo kad iš ten eina priešas ir tą žinią sųsdavo toliau, giliau į kraštą, degdami signalinius laužus. Visi vyrai tuoj rinkdavosi į aplinkines pilis su savo šeimynomis ir gyvuliais, kur ginda= vosi nuo priešo.

Taigi, senovėje kiekviename atsitikime reikalai buvo atlie= kami be rašto. O kas vėliau buvo daroma, kas toliau atsitiko? Vėliau įsigalėjo tai, kas patogiau = raštas. Už sutartinius ženklus daug patogesnis yra raštas, abėcėlė, mokėjimas raštu vesti sąskaitas. Raštas yra lengvesnis įrankis, priemonė ką nors atsiminti. Lietuva su pirmaisiais savo papročiais turėjo pasiduoti. Tie rusai,ponai raštininkai, kurie valstybėje visu= met valdina svarbų vaidmenį, iš rusų kanceliarijų, teritorijų pamažu žingsnis po žingsnio nukeliavo net į Žemaičius. Ir jau XV a. žemaičių dokumentai rašomi ta pačia slavėnų kalba. Radosi ištisas štatas rašančių rašto ženklus "piscrių", vartojančių dokumentuose ir sąskaitose rusų kalbą, nes kitos jie nemokėjo, o be to, ši kalba buvo diplomatinė. Žmonės, gaudami iš rašti= nių įvairias žinias svetimoje kalboje, su laiku priprato ir pramoko juos išskaityti. Taigi, nieko nėra stebėtino, kad seno= vės Lietuvoj įvyko tas faktas, kuris rusams patriotams yra la= bai malonus. Kad rusų raštininkai buvo įsigalėję Lietuvoje be jokių pastangų lietuvius rusinti, kaip savo rūšies amatininkai, nesunkiai galime suprasti, prisišiūrėję kiek į dabartį. Kas gi ištikrųjų valdo valstybę? = Raštininkai. Jie raštais veda visus valstybės reikalus ir tvarko administraciją. Lengva įsivaizduo= ti, kokioje padėtyje atsidurtų įvairių įstaigų viršininkai,

jei nebūtų raštininkų. Jei nebūtų raštininkų nė vienas viršininkas negalėtų dirbti darbo. Be raštininko iširtų visas gyvenimas. Visi dalykai eina per raštines, ant kiekvieno rašto be viršininko pasirašo visad ir raštininkas, ir dar ne bet kaip, o taip, kad dažniausiai negalima išskaityti. Suprasdami savo reikšmę valstybei raštininkai todel dažnai ir riečia aukštai savo nosį. Ir amų laikų raštininkai, be abejonės, buvo savimylos, savo svarbumo pajautimo, kad kunigaikščiai negalėjo atsispirti nuo raštininkų pastangų į grynai lietuvišką kraštą praplėsti savo įtaką valstybėje. Ir iš Egipto istorijos žinome, kad ten to krašto archeologijoj, kapuose, piramidėse randami faraonų paveikslai ir greta jų raštininkų paveikslai. Didelio populiarumo sulaukė atvaizdas, stovylėlė, vaizduojanti Egipto raštininką. Be raštininko valstybė negalėjo ir negali gyventi. Jis valstybėje užima vieną iš pirmųjų vietą. Tačiau mūsų kunigaikščiai mažiausiai pasiduodavo savo rusų raštininkų įtakai, mažiausia raštininkų skirdavo į aukštąsias valstybės vietas. Raštininkai Lietuvoje dar nebuvo taip įsigalėję, kad galėtų prieš juos nusiskųsti.

Taigi, dviejuose punktuose Gedimino valstybei galima daryti priekaištų: 1/ kad rusų elementas prisijungė prie Gedimino valstybės daugiau gera valia, traukiamas geraširdžio demokratiško didžiojo kunigaikščio, liberališkos politikos geraširdžio Gedimino; 2/ kad Lietuva neturėjo dar savo rašto ir kad prieš sukuriant jį Gedimino buvo pradėta vartoti rusų raštas ir kalba.

Kaip toji slavėnų kalba buvo įsigalėjusi diplomatijoj galime spręsti kad ir iš to, kad katalikiškoji vokiškoji Ryga, susisiekianti su rusų kraštais, specialiai savo raštinėse laikydavo raštininkus, dažniausiai popus ar diakus, kurie galėjo rusų

kalbą vartoti raštuose. Tokių rusų kalba rašytų raštų[2] Rygos[1] iš tų laikų turime gana daug užsilikusių.

Kalbėdami apie XIV a. Lietuvos valstybės gyvenimą, turime dar kiek apsistoti prie jos administratyvinio padalinimo ir žmonių padalinimo, kurie gyveno krašte ir turėjo klausyti jo vyriausio valdovo. Kai del administracijos pada[illegible] tuva sekė amų laikų viduramžių tvarką, pasidalydama į [illegible] kraštus, administracinius vienetus, būdama, kaip ir viduramžių feodalizmas, kuo toliau nuo centralizacijos. Kiekvienam kraštui buvo leista valdytis, kaip jam tiko. Lietuva buvo valdoma, be abejo, kariškai, nes karas vis[illegible] laikų ėjo nesustodamas. Karo vadai, kunigaikščiai visą Lietuvos teritoriją buvo pasidalinę į kunigaikštijas. Didysis kunigaikštis turėjo būti "galva" visos kunigaikščių šeimynos, nors amžiumi nebūtinai turėjo būti vyresnis už kitus kunigaikščius. Didysis kunigaikštis turėjo rūpintis, kad visi kiti šeimos nariai kunigaikščiai turėtų išgyvenimo šaltinį, kad jie eidami atskirų kunigaikštijų komendantų, gubernatorių, teisėjų pareigas, turėtų užtenkamai pelno iš valdomų žemių. Didysis kunigaikštis turėjo irgi tokią atskirą kunigaikštiją. Ji gal buvo kiek didesnė, negu kitų kunigaikščių, tačiau dideji kunigaikščiai tame dalyke skaitėsi lygūs su kitais šeimos nariais. ___ Gediminas turėjo daug sūnų/[illegible] mini 7, kitos = 8/. Visose kronikose yra pasakojama, kad [illegible] tų Gedimino sūnų buvo padalinta visa teritorija. Kai paskui šeimyna labiau išsišakojo, tai tokių administracinių vienetų buvo sudaryta dar daugiau. ___ Kadangi Lietuva nuolat buvo karo stovyje, tai čia pilna viduram[illegible] tvarka neįsivyravo, neįvyko čia pilnas iširimas, nes lietuvius visad vertė reikalas laikytis vienybės. Todel didysis kunigaikštis turėjo didesnę teisę ant

ant kitų kunigaikščių, negu kad V.Europoj, kur pilnai buvo įsi=vyravęs feodalizmas. Kiekvienas kunigaikštis laikė savo sūnumi ar artima gimine didžiojo kunigaikščio, turėjo prieš jį nusi=lenkti iki žemės ir, esant reikalui, ateiti su visais savo ka=reiviais į pagelbą. Buvo nustatyta atskira duoklė, visų kuni=gaikščių mokama didžiajam kunigaikščiui, lyg pripažinimas šio viršenybės. Rusų kalba ši duoklė vadinosi "polietnia", nuo žo=džio "lieto" = metas, kasmetinė duoklė. Kituose atsitikimuose, vidaus dalykuose savo kunigaikštijų mažieji kunigaikščiai elgė=si kaip tinkami. Jie rinkdavo iš savo žemių sau mokesčius, iš teismų gaudavo atskirus mokesčius, ir tais visais mokesčiais su niekuo nesidalijo, nes jie buvo jiems palikti, kaip išgyve=nimo šaltinis. Nebuvo numatyta, kas bus įpėdinis didžiojo ku=nigaikščio šiam numirus. Tokiuose atvėjuose visaip atsitikdavo. Kai kada vienas gabesnių sūnų prasimuša, kai kada brolis pasi=daro didžiuoju kunigaikščiu, tačiau tvirto monarchijos sutvar=kymo Lietuvoje nebūta. Jei numirdavo didysis kunigaikštis, [illegible] esant neaiškumų dėl įpėdinio, vis tik suirutės valstybėje nesu=sidarydavo, ne taip, kaip paskui, rėkamų karalių laikais. Ne=susidarydavo ir tokios suirutės, kuri būdavo rusuose mirus di=džiajam kunigaikščiui. Rusuose tada, mirus didžiajam kunigaikš=čiui, visi kunigaikščiai pakildavo vienu laipsniu aukščiau, iš žemesnės vietos į aukštesnę, todėl ten pasidarydavo tokiais atvėjais kunigaikščių kraustymasis, surištas su maišatimis vi=same krašte. Rusuose mirus didžiajam kunigaikščiui laisvą vie=tą užimdavo vyriausias kilimu, jam užėmus didžiojo vietą, [illegible] jo laisvą vietą užimdavo po jo vyriausias kilimu ir tas pako=pimas vienu laipsniu ėjo toliau. Lietuvoj tokios maišaties ne=buvo, nes čia buvo priprasta žiūrėti į valdomas teritorijas,

kaip į pavoldimas, o didžiojo kunigaikščio pareiga buvo daboti, kad visi giminės visumet turėtų pakankmai duonos.

Kai del liaudies, tai galima pastebėti, nors tas nėra visai išaiškinta, kad jau Gedimino laikais nuolatinis karo stovis, iššaukė pilną žmonių pasidavimą kunigaikščio valiai. Kiekvienas žmogus turėjo pasilikti savo luome, nes krašto gynimas reikalavo bendrų pajėgų valstybei. Jeigu valstietis buvo žemdirbys, tai ir jo vaikai amžinai turėjo palikti žemdirbiai. Jei žmogus buvo bajoras, karys = tai ir jo vaikai likdavo bajorais. Liaudis jau tada buvo patekusi į priežiūrą, į globą aukštesnio luomo ir dirbo laukus, kaip pusiau laisvi žmonės. Karo stovis atsiliepė į tą dalyką dar ir del to,kad kariavimai buvo surišti su belaisvių luomu. Į Lietuvą parvarydavo tūkstančius belaisvių iš kitų kraštų. Žinoma, kad tokie karo belaisviai buvo tikri vergai. Už kiekvieną nusikaltimą jų savininkai jiems galėjo atimti gyvybę. Del nuolatinių karų žymi gyventojų dalis buvo belaisviai, vergai, ~~dirbo žmių~~ kurių vaikai ir buvo belaisviai. Jų luomas atsiliepė į kitų prastų žmonių, pusiaulaisvųjų socialinę padėtį. Jie, kaip ir belaisviai=vergai, dirbo žemę, todel su laiku pasidaro lyg belaisviai, ir priklausą nuo atskirų žmonių. Toks kariškos valstybės sudarymas atsiliepė ir į žemę. Kiekviena teritorija turėjo savo atskirą poną = kunigaikštį. Gedimino laikais visa šemė buvo laikoma arba didžiojo kunigaikščio, arba kitų kunigaikščių savastis. Visą ant tų žemių gyveną prapnato skaitytis nuomininkais, žmonėmis, nesurištais su ja nuosavybės ryšiais. Kituose trijuose Lietuvos Statuto leidiniuose yra taisyklė, kad visos žemės, ant kurių kitas neturi dokumento, priklauso didžiajam kunigaikščiui. Visos laisvos žemės priklausė valstybės galvai. Santykiai tarp ponų ir vergų

praktikoj išsidirbo patys. Kunigaikščio valia normuoja mokes=čius, baudžiavas, lažus. Žmogus pripranta taikintis prie to, ko nori didesnieji. Kadangi Lietuva jau buvo ne beraštis kraš=tas, tai su laiku Lietuvos žmonės priprato skaitytis su senove savo prievolėse. Senelių atminimas buvo įrodymas, kiek kas turi ko mokėti ar atidirbti kunigaikščiui. Todel lietuviai iš seno priprato dabotis, kad nebūtų padidintis mokestis arba darbas. Jei buvo padaroma kita sutartis, tai jau paskui jos nebegalėjo atsisakyti. Visa normavo senovė. ___ Didelio skirtumo tarp bajo=rų ir prastų žmonių nebuvo, nes kunigaikštis buvo visagalis, ir jam prašant nė vienas bajorų negalėjo atsisakyti, priešintis. Statyme pilių, pravedime vieškelių, buvo prievolės, nuo kurių nė didelis bajoras negalėdavo atsisakyti, nes to reikalavo val=stybė, drausmė. Kai atsirado raštas, tai dažnai susitinkam su tuo, kad kunigaikščiai valstybėje atleisdavo bajorus nuo tokių darbų, išduodami jiems privilegijas.

Valstiečiai turėdavo įvyiriais būdais patarnauti valstybei, net maisto dalykais. Rinkliavos ėjo javais: rugiais, avižomis ir k. Buvo nustatytos tam tikros normos. Valstybė dar tada nebu=vo priėjusi prie pinigų ūkio, vedė naturalų ūkį. Nors ir buvo tada luomai, nes apačioj socialinių sluoksnių buvo belaisviai ir pririšti prie žemės, skirtumas tarp luomų sulyginamai nebu=vo didelis, nes bajorai, turėdami žemės, turėjo eit pareigas, kaip ir valstiečiai, kunigaikščiui liepiant. Tos pareigos vė=laiu, perėjus prie pinigų ūkio, nebuvo žinomos. Taip bajorai, atsilankius kokiam svečiui iš valdžios , turėjo duoti jam butą ir visą išlaikymą ="stacijį", o išvažiuojant savo arkliais nu=vežti toliau. Bajorai turėjo pristatyti į nurodytą pilį tam tik=rą nustatytą normą šieno, malkų. Bajorai be tų nuolatinių pa=

reigų laike karo turėjo atvykti pas kunigaikštį su savo ginkluota jėga, kurios didumas priklausė nuo valdomų žemių daugumo. Bajorai su laiku stiprėjo ir darėsi galingesni. Jau XVI a. matome, kad kai kada prastas bajoras atvyksta į karą su didesne kariuomene, negu koks kitas kunigaikštis.

Tai šitokius faktus galima patiekti iš XIV a. Lietuvos vidujinio gyvenimo. Kalbėti apie tai, kaip seniau romantikai-patriotai suprato, kad tais laikais Lietuvos valstybė buvo žmonėms rojus, negalima. Turime žiūrėti į ją bendromis tų laikų viduramžio akimis, suprasti, kad Lietuva, apsupta iš visų pusių priešų ir jų nuolat puolama, turėjo sunkų gyvenimą, todel Lietuvos valstybė ir žmonės gyveno sunkius laikus, o ne rojų. Tarp savęs pasirūšiavę žmonės beveik neturėjo laisvės, o turėjo prievolių keliu atlikti sunkų darbą, reikalingą valstybei.

Gedimino valdžia įsiviešpatavo karišku keliu ir jo šeimyna sudarė aukščiausią visuomenės sluoksnį Lietuvoj. Iš jos buvo imami pagelbininkai, kariuomenės viršininkai, administratoriai atskirų kraštų. Su laiku iš tos šeimynos pasidarė daug gedimiečių. Gedimino ainių yra užtinkama per daug šimtų metų. Ta šeimyna žiūrėjo, kaip ir kitos tautos, į krašto žemę, kaip į savo privatų turtą, ir dalydami su juo elgėsi, kaip su privačiu turtu. Valstybės supratimo nesutinkame pas juos, o randame dvarininko, žemės savininko supratimą. Žmonės priprato prie Gedimino giminės, šimtais metų laikėsi nuomonės, kad geriausias žmogus yra kunigaikštis, kurio klusniai klausydavo, nors našta buvo ir nemaža uždedama. ___ Lietuvos valstybė dėka savo kariškam sutvarkymui, išsilaikė, atsispyrė prieš skaitlingus priešus ir didelius sunkumus.

Lietuvos padėtis po Gedimino mirties.

Su Gedimino laikais Lietuvoj nebuvo nusistovėjusių papročių, kurie būtų turėję įstatymo teises, sosto paveldėjimo klausimu, tai Gediminui mirus Lietuvoje susidarė gana kebli padėtis. Pasirodo, kad susidariusią padėtį reikėjo rišti ilgoką laiką, kol viskas buvo tinkamai sutvarkyta. Tokia susidariusi kritiška padėtis tęsėsi net iki 1347 m. Taip nuo Gedimino mirties per ištisus 5 metus Lietuvoj nebuvo radęsis tikro šeimininko, be kurio Lietuva tuos penkis metus turėjo apseiti. Kadangi pirma, kaip matėme, sosto šeimininku Lietuvos valstybėje buvo laikoma visa didžiojo kunigaikščio šeimyna, o be to, kadangi Gedimino šeimyna buvo labai gausi, tai turinčių teisių į sostą žmonių buvo nemaža: 7 sūnūs ir 5 dukterys. Tačiau pasirodo, kad taip susidaręs klausimas pačios istorijos įvykių buvo gana sklandžiai išspręstas. Kiekvienas Gedimino sūnūs, dar jam gyvam tebesant, turėjo iš anksto sau paskirtą dalį valstybėje. Visos valstybės centralinis punktas=sostinė buvo Vilnius; Vilniuj buvo taip pat ir visi žmonės, anų laikų tas centralines įstaigas užėmę. Ir po Gedimino mirties tuo būdu turėjo likti valstybės centru, sostine Vilnius, nes nors ir mirė Gediminas, bet nemirė centralinės įstaigos ir jas užėmę asmenys. Kaip pirma, taip ir po Gedimino mirties vyriausybės klausimais visada buvo kreipiamasi į Vilnių, kur buvo tariamasi ir visi reikalai apsprendžiami.

Sunku yra pasakyti, kas per tuos 5 metus V=jo dešimtmečio XIV =jo amžiaus sprendė tuos visus dalykus. Senieu kronistų buvo užrašyta, kad vyriausiu kunigaikščiu, kaip centralinę vietą užimančiu, buvo laikomas Gedimino sūnus Jaunutis, kurio jau pats vardas rodo, kad jis būtų visų jauniausias kunigaik=

ščio sūnų. Jaunutis, kaip sako tų kronistų žinios, buvo gavęs nuo tėvo Gedimino tą valstybės dalį, kuri savo centru turėjo tokias vietas, kaip Vilnius, Ašmena, Ukmergė, Braslavas, tai yra, visi miestai ir miesteliai, kurie savo centru turi Vilnių. Taip sulig tų kronistų padavimų, esančiuose visuose vadovėliuose, po Gedimino vyriausiu kunigaikščiu buvęs Jaunutis. Taigi, jau pats jo vardas negalėjo atatikti jo užimamąją vietą, nes tas žmogus, kuris yra vyriausias, negali kartu būti ir "jaunas". Galėtum taip manyti, kaip tie kronistai mano, kad po Gedimino vyr. kunig. buvo Jaunutis, jei tam praeityje būtų surasta koks nors dokumentas arba darodymas. Bet kaip tik yra priešingai, jokių dokumentų, išėjusių nuo Jaunučio, kaip didžiojo Lietuvos kunigaikščio, nei metraščiuose, nei kur kitur, bent iki šiol nebuvo ir nėra surasta. Taigi, tenka mums konstatuoti, kad Jaunutis, kaip didysis kunigaikštis, palieka tik kronikose, ne tikrumoje, nes jokių įrodymų, kad jis būtų užėmęs tą vietą, net ir bent antspaudo su didžiojo kunig. titulu ir jo vardu nėra niekur užeita. ___ Jei taip yra, tai kaip gi ištikrųjų dalykas po Gedimino mirties stovėjo? Kieno buvo vedama valstyvė ir jos reikalai? ____ Įsiskaičius į senąją istoriškąją literatūrą vistik galima prieiti manymo, tokios išvados, kuri bus tikriausia. Taip Gedimino žmona, našlė, kronikose yra vadinama vardu "Javna", o pravoslavai kai kada iš jos padaro "Jievą". Ta kunigaikštienė kaip tik iki 1345 m. gyveno Vilniuje kol mirė, buvo visad valstybės centre. Ir šiuo atvėju galėjo būti taip, kaip kiek vėliau buvo Algirdui mirus jo našlė Julijona, tapusi idėjiniu valstybės centru. Taip išaiškinus padėtį, Jaunučio vaidmuo mūsų istorijoj būtų gana žymiai sumažintas.

Taip Gediminui mirus ir jo našlei Jaunai likus, visi pir=miau buvę Gedimino pagelbininkai bajorai galėjo ją, kaip savo valdovo našlę, laikyti savo viešpačiu. Taigi, priešingai toms senųjų kronikų tradicijoms, nes apie Jaunutį, kaip did.Lietu=vos kunigaikštį, visai nedaug tegalima rasti įrodymų. Nepakan=ka to, kad jis gyveno Vilniuje. Priešingai, nes matome tada Lietuvą ne vieno kurio asmens žinioje, bet kaip tik matome tai, kad kiekvienas kunigaikštis vedą savo atskirą politiką. Kadangi, matyt, tuo laiku daugiausiai energijos turėjo Gedi=mino sūnus Kęstutis, tai todel ir užtinkame jo vardą dažniau=siai minimą dokumentuose, kai kiti vardai nėra taip dažnai mi=nimi. Jis tuo laiku daro sutartis su užsieniais, taip pat ir taikos sutartis su Lietuvos priešais, visur palaiko vienybę tarp kitų kunigaikščių, savo brolių, visur, kur tik reikia pagelbos, žiūrėk ir atvyksta Kęstutis. Kęstučio visur pilna, o taip pat ir dokumentuose. Jei spręsti iš gyvenimo praktikos, tai per tuos 5 metus matom Kęstučio valdžią. Yra ir tokių su=tarčių, kurios jo vardu, taip pat ir jo brolių vardu, buvo da=rytos. Taip istorikų žiniomis, viena sutartis, nors ir ne vi=sai aiškiai, Kęstučio buvo padaryta net su Anglija del prekybos su Lietuva. Šita sutartis yra Britanijos archyvuose, anglų archyviniuose dokumentuose. Čia ji yra datuojama 1342 m.

Tame laikotyrpy po Gedimino mirties yra žinoma, kad Lenki=jos karalius Kazimieras, nors jis ir buvo Gedimino giminaitis, vedė aršią kovą su lietuviais del Volynijos ir Haličo valdymo. Tuo laiku tose žemėse viešpatauja lietuvis Liubartas, užkurio=mis ton nuėjęs, kai paskutinio Volynijos kunigaikščių giminės asmens Žentas, tikras pirma viešpatavusių Volynijos kunigaikš=čių įpėdinis, nes šitoji šeimyna išmirė, o mirus paskutiniam

tų rusų žemių valdovui Boleslovui, Traidenio Mozūrų kunigaikš=
čio sūnui, Liubartas užėmė visų Volynijos ir Galicijos /Haličo/
žemę, taip to Boleslovo dukters vyras, tikras jo įpėdinis. /
Kai Liubartui pasidarė karšta šiose žemėse nuo Lenkijos kara=
liaus, su visa galybe norinčio paveržti tas žemes, Liubartas
šaukiasi brolio Kęstučio pagelbos. Brolio šaukiamas Kęstutis
paskuba pagelbon, ateina su savo kariuomene, bet mūšį su len=
kais pralaimėjo ir net su broliu Liubartu pateko lenkų nelai=
svėn. Kęstutis 4 kartus buvo patekęs nelaisvėn ir vis pabėgo.
Taip ir šį kartą Kęstutis iš Lenkijos nelaisvės paspruko, o
paskui su visais savo broliais padarė sutartį su lenkais, iš=
vaduodamas savo brolį Liubartą.už tam tikrą pinigų sumą. Apie
tai Dlugošas pirmoj savo raštų knygoj rašo lotyniškai, kad Liu=
bartas, kuris kare kartu su belaisviais lenkų buvo paimtas,
buvo "aut caucionem fratrum suorum verbo et litteris" paleistas.
Tas reiškia, kad Liubartas už tam tikrą kauciją, pasižadėjimą
raštu ir žodžiu buvo paleistas. Toje sutartyje vienas didžių=
jų žiruotųjų buvo Kęstutis.

Jei prisižiūrėti, ką tuo tarpu Lietuvoje darė Algirdas, tai
gaunasi įspūdžio, kad ir jis savo vedamoj politikoj niekad ne=
atsiklausdavo savo jauniausio brolio Jaunučio, gyvenančio Vil=
niuj. Taip Algirdas 1341 m. užpuolė rusuose Možaisko miestą,
norėdams jį grąžinti savo draugui Smolensko kunigaikščiui.
Tais pačiais 1341 m. Algirdas skubiai vyko pagelbon Pliskavai,
kurį buvo užpuolę Livonijos ordeno riteriai. Vienu žodžiu,
įrodinėjimas, kad Jaunutis sulig tradicijų po Gedimino buvęs
didžiuoju Lietuvos kunigaikščiu, ne visai yra teisingas, nes
vyresnieji broliai valstybės reikaluose jo nesiklausdavo ir jis
pats neturėjo jokio vadovaujančio asmens vaidmens valstybėje,

nes tas nėra niekur įrodoma. Rusų vienas metraštis, vardu Gustino, moka apie Jaunutį papasakoti tai, kad Jaunutis ir netiko būti didžiuoju kunigaikščiu Lietuvai. Šis metraštis sako: "Jaunutis nebuvo narsus, bet sėdėjo sostinės mieste Vilniuj". Lietuvos metraštis, išleistas 100 metų prieš prof. Danilevičiaus, žino apie tai, kaip Kęstutis su Algirdu susitarė ir pašalino iš Vilniaus netikusį kunigaikštį. Tame metrašty pasakojama, kad tuodu broliai buvo taip susitarę, kad Algirdas bus didžiuoju kunigaikščiu, o Kęstutis jį palaikys. Sutartąją Vilnių pulti dieną Algirdas buvo toks pat atsargus, kaip ir visą savo gyvenimą. Jis nesiskubino tai atlikti, visą aktyvumą užleido Kęstučiui, kuris iš Trakų puolė Vilnių, o Algirdas lieka Krėvės pily laukdamas to puolimo pasiekų. Kęstutis į Trakų naktį per apgavimą įsiveržė į Vilnių visiems ten miegant. Yra pasakojama, kad Jaunutis vienmarškinis išsprukęs pro langą, nubėgęs į kalnus ir miškus, nušalęs kojas, lakstęs Kęstučio vyrų vaikomas, kol buvo sugautas ir į Vilnių grąžintas. Tas pats prof. Danilavičiaus išleistas Lietuvos metraštis žino, kad tarp brolių Kęstučio ir Algirdo buvęs įvykęs atskiras susitarimas ta prasme, kad ką jie užkariaus, tai tas viskas bus daloma tarp jų pusiau. Jie pasižadėję visą gyvenimą tarpusavy laikytis meilės ir taikos, ir niekam netikėti, jei kas nors ant kurio nors iš brolių kalbėtų pikta. Juridiškai galvojant metasi į akis tas, kad visos Kęstučio ir Algirdo pastangos buvo nukreiptos į Vilniaus užėmimą. Ir štai Kočeba daro išvadą, kad buvo svarbu savo rankose turėti Vilnių, kaip Lietuvos sostinę, kad iš jos būtų galima valdyti visą Lietuvą. Tas faktas sako, kad užėmę Vilnių, Kęstutis ir Algirdas pasidarė Lietuvos viešpačiai.

Kęstučio ir Algirdo viešpatavimas bendrai.

Užėmę Lietuvos sostinę Vilnių, Kęstutis ir Algirdas pasidalino valdžią, kapo krašto viešpačiai. Kęstutis Lietuvos sostinę Vilnių užleido Algirdui, o pats pasiliko gyventi Trakuose, atiduodamas Algirdui visą vyriausią krašto valdžią. Tą įvykusį faktą pripažino visi Gedimino sūnūs, Algirdo ir Kęstučio broliai, išskiriant tik Jaunutį ir Narimantą, kurio valdžioje buvo Pagirys /Podliasie/ ir Pinsko balos. Tačiau Jaunutis žemių atžvilgiu neliko Algirdo ir Kęstučio nuskriaustas. Algirdas jam buvo pavedęs Minsko ir Zaslavlio kunigaikštijas. Tačiau Jaunutis, nesitenkindamas nauja padėtimi, pabėgo į Maskvą kur buvo maloniai sutiktas, apkrikštytas Jono vardu, bet paskui jis grįžo iš Maskvos ir susitaikė su savo broliais.

Algirdui ir Kęstučiui paėmus valdžią į savo rankas, susidarė Lietuvoj padėtis, kuri iki šiol buvo ir tebėra laikoma labai keista = valdžios dvilypumas. Du broliai kartu pasidarė Lietuvos tvarkytojai. Tarp jų 30 su viršum metų buvo taika ir meilė, ir visą jų gyvenimą nekilo tarp jų jokių nesusipratimų. Visą Lietuvos teritoriją jie dalinasi pusiau. ___ Kam tas Lietuvos dvilypumas buvo reikalingas? ___ Kadangi dokumentuose nėra užeinama jokių rašto susitarimų tarp Algirdo ir Kęstučio, tai jie tos tvarkos keistumą. Kadangi taip ilgą laiką valstybėje tas dvilypumas buvo matomas /mirus Kęstučiui ir Algirdui, tas dvilypumas buvo matomas tarp Jogailos ir Vytauto, taip pat jis buvo palikoma ir tarp Jogailos ir Skirgailos/, tai galima sakyti, kad istorija patvirtino tokios keistos istorijos reikalingumą, nes kitaip ta tvarka, jei nebūtų Lietuvai reikalinga, nebūtų galėjusi taip ilgai išsilaikyti. Kadangi to dvilypumo reikalingumo Lietuvai dokumentuose įrodymų neran=

dame, tai reikia tą klausimą išspręsti logiškai. Čia turime pirmiausiai pasakyti, kad tai, kam buvo reikalinga ta dvilypumo sistema, duoda progos pasakyti tų abiejų kunigaikščių veikimas ir būdas. Vienas jų, Kęstutis, yra aiškiai tikras lietuvis, pagonijos globėjas, didelis Lietuvos priešų=vokiečių nekentėjas. Antras gi = Algirdas, žmogus naujos sistemos, naujos politikos, naujų pažiūrų į Lietuvos gyvenimą, kurios iš dalies ir Gedimino laikais buvo vedamos, būtent, dudaryti tokią valstybę, kuriai kultūra būtų skolinama iš rusų, kurkn kuodaugiau būtų rusų įtraukta ir kur būtų galima tais rusais remtis kovoje su Lietuvos priešais. Maždaug priešingumas tų dviejų politinių reikalų leidžia manyti, kad Lietuva tada buvo reikalinga dvejopos politikos: 1/ reikėjo kuo atkakliausiai gintis nuo vokiečių, norint išsilaikyti nepriklausomais, 2/ kad palaikyti jėgas kovoje su vokiečiais, reikėjo geraširdingumu, tolerantingumu traukti svetimus rusų gaivalus į Lietuvos valstybę. Sunku net įsivaizdinti, kad vienas žmogus galėtų tuos du taip nesutaikomus politinius reikalus vesti, taip lyg taip ir reikėjo, kad tas dvi nesutaikomas politikas pasidalintų du žmonės. Be to, jei imti Kęstučio politiką,kaip puolamąją, o Algirdo veikimą suprasti kaip labiau Lietuvos valdomų žemių apgynimo politiką, tai patogesnio pasidalinimo abiejų taktijo negalime sugalvoti. Ką vienas išeikvoja, tą kitas turėjo surinkti, tik kitame valstybės krašte. Galima sudaryti hipotezę, kad keblesnės politikos tuo laiku negalėjo susidaryti, o Lietuva įstengė išlikti turėdama paramą pagonijai ir vesdama taikingą politiką del rusų užvoldėjimo, ką puikiai atliko Algirdas, kuris jau nuo 18 metų buvo pripratęs prie rusų kultūros ir tikybos. Galime pastebėti, kaip gražiai susidėjo tas dvilypumas, kuris

vėliau yra žinomas kaip Trakų ir Vilniaus vaivadijų sugyvenimas. Abi pusės skėlė Lietuvą į dvi dalis. Kiekvienoje dalyje skeliasi Lietuva nuo šiaurės į pietus, atskilo etnografiška Lietuva ir įėjo rusų apgyventas kraštas. Lietuvos skilimas į dvi dalis prasidėjo nuo par šiaurės, nuo Kuršo, Bauskės miesto, esančio ten, kur Mūša ir Nemunėlis subėgdami sudaro Lielupę arba AA. Nuo čia siena ėjo tarp Vilniaus ir Trakų /3 mylias/ žemyn į pietus ir nuėjo iki tolimų Karpatų kalnų taip, kad pusė Volynijos su Palenke paliko Kęstučiui, o kita pusė, su Kievu ir kitais miestais, paliko Algirdui. Tų abiejų valstybės dalių centrai buvo visai arti vienas nuo kito. Del tos priežasties broliai, reikalui esant, vienas kitam galėjo greitai duoti pagelbos. Ir jei vienam jų reikėdavo greitos paramos, tai ši greitai būdavo suteikiama. Jei senovės kronikų turinį, kaip medžiagą tam klausimui spręsti, imsime, tai tuoj pastebėsim, kad vienas Lietuvos kunigaikštis, Kęstutis, yra gerai žinomas vokiečių kronikoms ir Vak. Europai, tuo tarpu kai Algirdo vardas čia beveik niekur nėra žinomas. Už tai rusų metraščiams geriausiai yra žinomas Algirdas, kuris su rusais visą savo viešpatavimo laiką turėjo reikalų ir todėl jiems buvo gerai žinomas.

Algirdas ir Kęstutis ir savo būdu buvo vienas į kitą nepanašūs. Ką vienas turėjo kaip savo gabumu, kitas to neturėjo ir priešingai. Jie vienas kitą papildė. Bendrais bruožais imant, Kęstutis buvo atviras, greitas, greit į viską reaguodavo, aukšto temperamento žmogus, cholerikas. Algirdas tuo tarpu buvo mažai paslankus, daug laiko praleidavo, kol ką nors gerai apgalvodavo, nutardavo, ištisus mėnesius slaptai sumanymus išdirbinėdavo, slaptas, užsidaręs, lėto temperamento žmogus, papratęs viską giliai vispusiškai apmąstyti. Iš Kęstučio greit būdavo

galima sužinoti, ką jis mąstydavo. Algirdas gi renka kariuo= menę, tačiau niekas nežino/ nė jo žmona/ kur jis su ja eis. Kęstutis = Europos riterio pavyzdys, narsus, budrus, karingas. Algirdas = Azijos valdovo tipas, daugiau tyli ir mėgsta reika= lus atlikti ne atviram lauke; susitikęs su priešo kariuomene, nesiskubina ir laukia, ar priešas nepadarys kokios klaidos. Lietuvių tautai Kęstutis užsiliko beveik iki šiol, kaip idea= las, nors lietuviai patys savo prigimtimi daugiausiai yra fleg= matikai, Kęstučio tipo žmogui priešingi. ___ Kęstučio heroiz= mas, lengvumas, atvirumas žavi visus. Galima pasakyti, kad Kęstutis ir Algirdas visai atatiko toms Lietuvos dalims, kurios atiteko kiekvienam jų: Algirdui Rytai, Kęstučiui = Vakarai. Kęstutis buvo suprantamas visai Europai, ten buvo atsilankęs pas įvairius karalius ir imperatorių/ Karolį IV. Jis ten buvo pripažintas viskuo lygus V.Europos idealams. Vienas vengrų me= traštis yra išsireiškęs, kad Kęstučiui trūko tik katalikų tikė= jimo, kad būtų įkūnytas V.Europos idealas.

Algirdas labaiau atitiko Rytams, totorių, rusų kultūros pa= sauliui. Jis visiems buvo baisus. Jo visi, net artimieji, bi= jojo, atvirai jis nieko nedarydavo ir iš nieko negalėdavo su= žinoti. Be abejo Kęstučio aktyvumas metėsi visiems į akis. Kęstučio net to buvo pasiekta, kad Europa pradėjo skaitytis su lietuvių tauta, kaip su lygia sau, niekas neginčijo, kad lie= tuviai yra gabūs ir gali pas save išvystyti tokią pat kultūrą ir gyvenimą, kaip ir kitos Europos tautos. Su lietuviais V. Europa ėmė skaitytis, kaip su sau lygiais priešais. Kęstutis iš pasalų, aršiausių savo priešų vokiečių, niekad neužpuldavo, o pasiųsdavo jų maršalui tam tikrus laiškus ar pasiuntinius, perspėdamas, kad su kariuomene žada atlankyti jų žemes, ko

Algirdas niekad nedarydavo, nes toks elgesys Rytuose būtų buvęs net juokingas.

Taip po Gedimino mirties už 5 metų Lietuvoj įvyko naujas susitvarkymas, kuris yra vadinamas Lietuvos dudlizmu arba dvilypumu. Visas Lietuvos gyvenimas suskilo į dvi dalis, kiekvienoj dalyj atsirado savo veikėjas, savo herojus. Kas iš lietuvių nesistengė permainyti Kęstučio ir Algirdo laikų? Kas yra geras lietuvis, tas visada yra nukreipęs akis į tuos Lietuvos kunigaikščius. Tame laikotarpy matome Lietuvoj didžiausią kariškų jėgų įtempimą. Abu sutraukę visas gyvenimo jėgas ir veda amžiną karą su rusais, lenkais ir vokiečiais. Žinoma, išdavos iš jų aktyvaus veikimo toli gražu nėra tokios, kokios "Aušros" romantizmo laikais buvo įsivaizdinamos. Lietuvos valstybei nelemta buvo sulaukti didelių pergalių karo lauke. Kaip tik visi didieji to laiko įvykiai buvo išrišti Lietuvos nenaudai. Visi tie 3 svarbieji įvykiai gerai mums yra žinomi. 1348 m. mūšis prie upės Strėvos, 1370 m. mūšis ties Rudava ir 1362 m. Kauno gynimas. Visus tuos mūšius, kuriuose Lietuva buvo pastatyta didžiausias ginkluotas jėgas, ji pralaimėjo. Taigi, galima sakyt apie Lietuvą Kęstučiui ir Algirdui viešpataujant, kad ji nebuvo tokia romantiška, kaip ją mūsų romantikai stengėsi įžiūrėti. Kęstutis ir Algirdas pasekmingai Lietuvos reikalų vesti negalėjo, nes prieš juos buvo nukreiptos perdaug didelės jėgos, kad tas jėgas nugalėtų. Daugiau turim kaip tautininkai, tautos patriotai gėrėtis tų asmenų gražiais vardais, kuriuos istorijoj paliko abu tie Gedimino sūnūs. Tokių žmonių, kaip Algirdas ir Kęstutis, retai galime rasti ir kultūringųjų tautų istorijoj,

tokios brolišKos meilės, kuri per kelias dešimtis metų iki pat jų mirties nepasikeitė. Lietuvių patriotų yra didelis noras, pastebėjus tų dviejų riterių ypatybes, stengtis lietuvių būdo ypatybes taikinti prie tų kunigaikščių idealo.

Kęstučio ir Algirdo laikais buvo didelės jėgos, pastatytos prieš Lietuvą. Didžiausia jėga buvo ordenas, kuris savo Kristaus tikybos karininko specialybę, kryžių ant krūtinės nusipiešimo, visai galėjo pritaikinti prie kovos su Lietuva. Šimtais metų buvo išmėginta karo jėga. Buvo jo tiksliai nustatyta, kaip statyti stovyklas, tvirtoves, kaip kariauti. Tokie gerai organizuoti kareiviai jau per porą šimtų metų buvo kariavę prieš Lietuvą, kai Kęstutis paėmė krašto gynimą. Tačiau pats ordenas nebuvo tiek galingas, kad galėtų pats vienas, be kitų pagelbos, vesti tą sunkų reikalą. Iš Kęstučio darbų matyti, kad ordenas puldinėja Lietuvą, turėdamas daug svečių, ir gerai kariškai pasiruošusių, organizuotų. Tokių svečių=kareivių pas ordeną atvykdavo gana dažnai ir gana daug. Lietuva pamažu darėsi ta bandomoji teritorija, kurioj galima išbandyti savo jėgas, linksmai pamedžioję, tik ne žvėris, o žmones taip, kaip tas ir caro laikais buvo daroma, kada buvo užlaikoma Lietuvos girioj, Baltvydžio miškuose, senovės gyvuliai žiobriai, kur jie buvo augi=nami ir penimi tik tam, kad atvažiavęs caras gautų malonumo, vienas pats turėdamas teisę žudyti. Taip mūsų romantikai=istorikai žiūrėdavo į tų laikų Lietuvą, kaip į linksmos žmonių medžioklės teritoriją. Pas Kotzebue ordenas atrodo, kaip medžioklės organizatorius ir tvarkytojas. Medžioklės organizatoriaus ir tvarkytojo pareiga yra sužinoti, ar yra gyvulių, kur žada būti medžioklė, nustatyti, kur randasi tie gyvuliai, paskirti vietą, iš kur reikia išvykti ir kokiais keliais geriausiai vykti

Tą ordenas atlikdavo dar ir prieš Kęstučio viešpatavimą. Dar net ir dabar užsilikusiuose ordeno archyvuose yra atrandama tikslūs to laiko Lietuvos žemėlapiai, kur yra pažymėta to laiko Lietuvos visi keliai,takai, kaimai,net vienkiemiai, taip pat mišai, upės, ūderai; iš kur arčiau nueiti į tą arba kitą vietą, kur savo arkliams galima gauti pašaro.

Ordeno, kaip Lietuvos žmonių medžioklės organizatoriaus ir tvarkytojo pareiga buvo ne tik pasiimti del visa ko maisto žmonėms ir pašaro gyvuliams, bet ir, kaip paprastai medžioklėse yra priprasta daryti, paruošti medžioklės puotą, paįvairintą vynu, muzika ir šokėjomis. Kad daugiau pritraukti svečių, ordenas puikiausiai sutvarkydavo medžioklę su visais patogumais ir malonumais. Visi Lietuvių medžioklėn atvykę ordeno svečiai Lietuvon vykdavo pilnu ordeno išlaikymu, kuris juos puikiausiai maitindavo, o atsilankiusius Lietuvon, brangiomis dovanomis apdovanodavo. Tokių ištaigingų medžioklių tikslas = reklama, kad kuo daugiau svečių iš V.Europos būtų galima patraukti ir jų pagelba kuo daugiau lietuvių žemių užimti. Ir tikrai, jei tik ordenas apskelbdavo V.Europoj tokią medžioklę Lietuvon, kuri jų buvo vadinama Litauerreise, tai po kelių mėnesių iš visų krašto traukė į ordeną būriai ginkluotų kareivių = riterių. Ypač dažnai tokios "Litauerreise" įvykdavo Kęstučio laikais, nes kaip tik Kęstučio laikais supuola su nepaprastu aktingumo periodu vokiečių ordeno valstybėje, t.y., tais laikais, kada kada vyriausioj ordeno viršininko vietoj buvo Vinrichas von Kniprode, kuris, tarp ko kito, mokėjo taip gražiai vesti prekybą ir rinkti iš savo dvarų pinigus, kad vokiečių ordenas pasidarė vienas garsiausių to laiko Europos bankierių. Del ordeno turtingumo ir galingumo kiekvienas atvykstąs iš Vak.Europos

pas jį į svečius tikslu aplankyti Lietuvą gaudavo iš ordeno įvairiausių brangių dovanų ir apturėdavo įvairių malonumų. Kęstučio laikais ordenui, kaip šeimininkui, Vak. Europoj ypač teko pagarsėti savo puotomis, ruošiamomis laike "reisės"į Lietuvą,= vadinamomis "garbės stalo puotomis". XIV a. vidury del tos garbės puotos buvo atvykęs į Lietuvą pas ordeną net Austrijos kunigaikštis, kuris visai nepasižymėjo savo karingumu, o atvyko tik del to, kad jo draugai riteriai ir grafai panorėjo sau tokių malonumų, kaip su ordeno riteriais žygiuoti į Lietuvą ir įsigyti aukso pentinus, kuriuos nešiodavo tikrieji riteriai. Lietuva tada buvo pasidariusi riteriams vieta išbandyti savo jėgas, narsumą, vikrumą ir tapti tikraisiais riteriais.Kai tas Austrijos kunigaikštis su savo kariuomene atvyko į Lietuvą pas vokiečių ordeną, tai čia ištisas savaites buvo keliamos puotos, ir didysis ordeno viršininkas Vinrichas von Kniprode su visais savo riteriais ir visais svečiais, su muzika ir šokiais, buvo nuvykę Lietuvon, kur vėl buvo suruošta garbės stalo puota. Tokiose ordeno vaišėse, prie garbės stalo puotos, dalyvauti Europoje buvo laikoma didžiausia savo vardo reklama, didžiausia šios žemės garbe. Toje garbės stalo puotoje užsitarnavusieji žygyje į Lietuvą ir pasižymėjusieji kovose, buvo sodinami prie "garbės stalo"/Ehrentisch/, kur galėdavo susėsti apie 10=12 svečių ir kuris buvo ant tam tikro paaukštinimo, kad visi užsitarnavusius matytų ir apie kiekvieną daugiau kalbėtų Europoje. Be garbės išrokavimo tokioje ordeno garbės puotoje dalyvavimas buvo ir materialis išrokavimas, nes dalyvauti prie tokio garbės stalo buvo gana pelningas dalykas, kadangi visos brangios dovanos buvo sudėtos ant to stalo ir be to kiekvienas garbės stalo puotos dalyvis galėdavo su savimi pasiimti viską ~~xx xxxxx~~

nuo jo, ką jis valgydamas ar gerdamas pavartodavo: ir lėkštes, ir indus, ir peilius, kurie visi būdavo auksiniai ir sidabriniai. Kiekvienas išgėręs vyno bokalą, turėjo teisės tą bokalą pasiimti su savim, kaip savo nuosavybę. Neretai pasitaikydavo tokių atsitikimų, kad vienas kuris puotos dalyvių išgerdavo šimtais vyno bokalų ir šimtais tų auksinių bokalų pasiimdavo. Tačiau ir tokios didelės išlaidos Vinricho von Kniprodės ordeno valdomiems turtams nieko nereikšdavo.

Tokia ordeno kariuomenė su pasilinksminimo svečiais įėjusi į Lietuvą darydavo lietuvių medžioklę tikra to žodžio prasme. Ordeno kariuomenė sugavusi kur užkluptus sodiečius, juos visus iššudydavo, o jų moteris ir vaikus pasiimdavo su savim, kaip belaisvius. Nė viena diena tos medžioklės neapseidavo be kokio nors svečio pašventinimo į riterius, už iššudymą lietuvių. Ir tas minėtasis Austrijos kunigaikštis Leopoldas buvo čia pašventintas į riterius iš žygio sugrįžus. Taip daug tūkstančių kariuomenės slapta užpuldavo kokį nors Lietuvos kaimą, iššudydavo žmones:net vaikai ir 60=70 metų seniai būdavo visi iššudomi. O po tokios žudynės buvo puotaujama. Taip tokiame žygyje po žudynių buvo pašventintas į riterius Austrijos kunigaikštis Leopoldas. Jis pats, jau pašventintas į riterius, visus savo palydovus draugus, skaičiuje 72, taip pat pašventino, nes į riterį pašvnetinti turėdavo teisę tik tikras riteris, kardu suduodamas priklaupusiam kandidatui per pečius. Po trijų dienų medžioklės visiems sugrįžus buvo iškeltos vaišės, kur už garbės stalo turėjo susėsti keli šimtai žmonių. Taip per kelias dienas vokiečių ordeno lietuvių medžioklės Lietuvoje Europos riterių bendras skaičius žymiai daugindavosi. Įšventinimo ceremonijos būdavo tokios. Tikrasis riteris ištraukdavo kardą ir suduodavo

šventinąjam per nugarą, aiškindamas šiuos žodžius: "Riteriui yra geriau, negu knechtu būti"!

Toks vaizdavimas Lietuvos-ordeno karo Kęstučio laikais pas mūsų romantikų yra išsidirbęs, kai pas apšviestuosius žmones, tada buvusius Europoj, buvo priprasta palankiais jausmais gyventi, užstoti svetimas tautas. 1802 m. Kotgebne parašytas veikalas ir buvo tas, iš kurio visi mūsų aušrininkai-romantikai semdavo žinias apie Lietuvą Kęstučio laikais, nes jiems atrodė, kad tos žinios yra tikros. Tokios buvo mūsų istorikų romantikų pažiūros į Lietuvą Kęstučio laikais ir Algirdo valdomą. Lietuva buvo prilyginama Bieloviežos miškams, kur caro laikais būdavo šeriami ir užlaikomi žiobriai tiktai tam, kad atvažiavę carai "su pavojum gyvybei" galėtų juos nušauti ir jų ragus parsivežti į taip vadinamąjį "Carskoje Sielo". Visgi tokius "žiobrius", kokie buvo Kęstutis ir Algirdas, tokius simpatizuojančius kunigaikščius sunku būtų atrasti ir Bieloviežos žiobrių likimą pritaikinti prie Kęstučio ir Algirdo. Nors Kęstutis ir daug kartų buvo suimtas, patekęs nelaisvėn, bet visgi nepasidavė vokiečiams ir apgynė Lietuvą nuo jų, nors didelių pasisekimų kare su vokiečiais neturėjo ir heroiško kariavimo tada negalėjo būti, kaip tai mūsų patriotams-romantikams norėtųsi atvaizduoti.

XIV a. Lietuvos karai yra uštenkamai gerai užrašyti įvairiuose šaltiniuose. Galima drąsiai sakyti, kad nė vienas mūšis, įvykęs Kęstučio ir Algirdo laikais, nebuvo neužrašytas įvairių kronikų, kurios bevei[illegible]metai į mus yra paduodamos žinios apie anuos karus. Tos žinios labiau yra svetimšalių, nes mūsų protėviai tada nemokėjo rašyti ir negalėjo tiesioginiai palikti žinių apie tų laikų įvykius. Del to reikia visada, kai tik

tas žinias tenka vartoti, turėti galvoj tai, kad tos žinios gali būti iškraipytos. Iškraipymas ir bemoksliui yra supranta= mas, pav., jei įvyko koks susirėmimas, tai kiekvieno garbe rei= kalauja mažinti savo ir didinti priešo skaičių ir priešingai= didinti priešo nuostolius. Mūšiui pasibaigus, kiekvienam rašy= tojui, jei jis tik nukrypsta, jei pas jį yra tendencijos, ten= ka įvairias būdais padidinti priešų užmuštųjų skaičių, padidin= ti kariautojų skaičių ir sumažinti savo nuostolius. Bet kadan= gi Lietuva ypatingomis pergalėmis tuo laiku negali pasigirti, tai ir perdaug didelių nuostolių mums iš tų tendencingų karų aprašymų negali būti. Visur yra pastebima, kad anų laikų karai pasidarė normaliniai, t.y., nedidelėmis armijomis kariauta, bet kariavimo būdas buvo įėjęs į ~~maža~~ normą. Vokiečių ordenas savo programinį darbą = kariavimu lietuvių varginimą, mokėjo įvesti į normales vėžes. Jis jau iš Palestinos atėjo su įgautu ten prityrimu, su nustatytu planu, kurio pamatinis dalykas buvo fortifikacija. Tarpe 1345 ir 1377 m., kol buvo gyvas Algirdas, Lietuvos teritorijoj buvo pastatyta daug naujų pilių. Taip tuo laiku vokiečių ordenas buvo pastatęs šias pilis: Bayerburg, Marienburg /netoli nuo Kauno/, Gotteswerder, Neuhausen, Vinden= burg, Grabin, Durben, Dinnaburg, Johannesburg, Rastenburg, ir visa eilė kitų. Lietuvių tarpe irgi tas pati pilių statymo si= stema buvo vartojama. Kiekvienas is priešų stengdavosi kuo daugiau savo priešo tvirtovių išnaikinti. Kadangi dauguma pi= lių būdavo pastatytų panemunėse, tai ir dabar garlaiviu Nemunu paplaukus, galima puikiai pamatyti, kaip ta visa tvirtovių si= stema veikė senovėje. Plaukdami Nemunu matome daug pilių iki šiol užsilikusių, kitų liko tik griuvėsiai, o trečių, kurios buvo ant Nemuno salų pastatytos, nė žymės jau nebėra.

1345 m. abiejų brolių, Kęstučio ir Algirdo, įsiviešpatavimas Lietuvoje yra surištas su dideliu vokiečių karo aprašymu. Iš Europos tada buvo atvykę labai daug svečių pas ordeną, net čekų, vengrų karaliai, daugybė įvairių didikų su savo kariuomene. Tuo būdu, kaip tik pirmais savo viešpatavimo metais Kęstutis ir Algirdas turėjo reikalo su gerai organizuota priešų kariuomene. Su didele kariuomene vokiečiai tada buvo apgulę Junigėdos pilį, esančią netoli nuo dabartinio Jurbarko. Tada Junigėdos pilis buvo gerai apginkluota ir nepasidavė priešams, tuo būdu kryžiuočius sulaikė patiems krašto pradžioj, jo prieangyje. Tuo pat laiku Algirdas ir Kęstutis, nemanydami galėsią pasipriešinti dideliai vokiečių kariuomenei, su negausia kariuomene įsiveržia į vokiečių kraštą, norėdami tuo atitraukti vokiečius nuo tolimesnio žygio į Lietuvą. Čia įpuolę jie pradėjo partizanų karą, puldinėdami vokiečių kariuomenės užpakalį, kliudydami jai maisto ir reikmenų pristatymą. Kęstutis tada nuo Gardino per Mozūrus įsiveržė į Prūsiją ir nuėjo beveik iki pat Karaliaučiaus, iki Alės upės toje vietoje, kur ji įteka į Priegelį. Čia Kęstutis su negausia kariuomene nuterioja Sanų ž /Sannelandą/, kiek tik galėjo. Tuo pat laiku ir tą patį darė ir Algirdas taip, kad vokiečių kariuomenė, stovėjusi prie Junigėdos, turėjo grįžti atgal į savo kraštą ir sekioti čia skraidančius lietuvių būrius. Tačiau jau tada vokiečių kariuomenė, sugrįžusi į savo kraštą, prieš save lietuvių neberado, nes Lietuvos kunigaikščiai su kariuomene greitai buvo išskubėję į šiaurę, į Kuršą, perėję išilgai Kopų kraštą, vokiškai vadinamą Kurischos Nehrung, kuris smėlių ir miškų pilnas skiria Kuršių marės nuo Baltijos jūros. Vokiečiams nuo Junigėdos grįžus į Prūsiją, lietuviai jau buvo Kurše, pakelyje iš netyčių

užklupo kelias mažesnes pilis, sudegino Romgalių pilį Tervetą, netoli nuo mūsų dabartinio Žagarės miestelio esančią, paėmė nemažai žmonių nelaisvėn, priėjo prie Mintaujos, sudegino ją, paėmė 8 kunigaikščius ir 600 žmonių, nuvyko į Lyvą, čia persikėlė per Dauguvos upę ir tuo būdu atsimūrė už Lyvos tam krašto, kuris yra nedirbamas del daugybės savo kalnų ir kur yra miestelis su pilimi Segenwald. Toje vietoje sustodamas vokiečių kronistas, aprašęs šį lietuvių žygį, nupasakoja tokį incidentą, kuris Lietuvos istorikui duoda progos šį tą pamąstyti. Tas vokiečių kronistas pasakoja, kad ten sutiko lietuvius sukilusių lyvų seniūnas, kuris sukilėlių lyvų buvo išrinktas savo vadu ir pramintas Lyvų karaliumi. Tas sukilėlių lyvų vadas lietuvių kunigaikščiams užsirekomendavo esąs šitos vietos karalius, pasisakė galėsiąs lietuviams padėti toliau žygiuoti ir pasiūlė jiems sąjungą. Tačiau lietuvių kunigaikštis, tik nežinia kuris — Algirdas ar Kęstutis, kaip pasakoja kronistas, paklausęs to valstiečio, sukilėlių vado: "O ką gi jūs darysite su ordenu ir vokiečiais, esančiais krašte?" Lyvų karalius atsakęs: "Išvarysiu juos visus iš krašto." Tada, anot kronisto, lietuvių kunigaikštis pasakęs jam: "Mužike, tu nebūsi čia karaliumi", ir liepęs jam nukirsti galvą. Iš to, ką tas Kronistas Wartburgas pasakoja apie šitą incidentą, negalime mes suprasti, kodel tas valstietis "lyvų karalius", Lietuvos kunigaikščiui paliepus buvo nukirsdintas. Jūk savo kalba ir pasiūlymais tas "karalius" negalėjo iššaukti lietuvių kariuomenės vaduose supykimo. Tur būt tas vokiečių kronistas Wartbergas, aprašydamas tą įvykį, ką nors praleido iš dialogo, tur būt tarp lietuvių kunigaikščių ir to "karaliaus" buvo kilęs ginčas, kuris taip nelemtai tam karaliui buvo išspręstas. Jei taip imti Wartbergo nu-

pasakojimą žodis į žodį, tai išeitų, kad lietuviai tada savo tarpe buvo susiskirstę į luomus ir tas lyvų seniūnas užpykdęs Lietuvos kunigaikštį tuo, kad būdamas valstietis/Bauer/ jis drįso pasivadinti vadu, norėdamas eiti karaliaus pareigas. Čia galima atsiminti panašų atsitikimą su Kęstučiu, kada Kęstutis buvo užėmęs Vilnių. Jogaila buvo nuverstas, tada Kęstutis taip pat liepęs nužudyti Vaidylą/kuris buvo pakartas/, kaipo paprastą duonkepį, išdrįsusį vesti Jogailos seserį ir tuo įsibriaut į kunigaikščių šeimyną. Kęstutis tada Vaidylai pasakęs: "Tu nesi mūsų šeimynos narys, be mano žinios apsivedei su kunigaikštyte, todel turi mirti". Gal būt, kad Kęstutis panašiai visur buvo samprotavęs, kad paprastas žmogelis negali būti kunigaikštis, o lygindamasis kunigaikščiui, kaip kito kraujo žmogui, prasižengia. Šiaip ar taip, bet lietuvių kunigaikščiai čia praleido gerą progą, nepasinaudodami lyvų sukilimu.

Kai lietuviai buvo jau anapus Rygos, kryžiuočiai dar nebuvo išbridę iš Nemuno, nes kronistas Warburgas sako, kad jie buvo patekę į panemunio balas. ___ Tas 1345 m. karas aiškiai parodė ordenui, kad nelaikas tada užsiiminėti reguliariniais karais, kai lietuviai gali tokias "štukas" iškrėsti, užeiti iš užpakalio jų kariuomenės, nuterioti jų kraštą ir per daugelių jų teritorijų pro jų nagus išsprukti. Ordeno valdomose žemėse kilo lyg ir maištas. Ordeno nariai pašaukė savo teisman ordeno viršininką von Lindolfą, kurį už tą nepasisekimą kaltino ir privertė atsisakyti nuo užimamos pirmos vietos ordene. Jį apšaukė bepročiu ir uždarė vienoje jo pilių. Ordeno kapitula savo viršininku išrinko Henriką von Turimer, o Lindolfas mirė kalėjime ir vokiečių istoriografijos buvo kaltinamas, kaip nesugyvenamas žmogus, kaip susipykęs su Čekų karaliumi, del ko ir pats

karas nepavykęs. 1345 m. vėl persimainė vokiečių ordeno vadovybė. Livonijos ordeno šakos viršininku randasi naujas magistras Goswin von Gerike. Tas Goswinas von Gerike buvo pasižymėjęs savo sumanumu Estų krašte, kai jam teko padėti damams numalšinti estus prieš danus.

Kęstutis ir Algirdas po 1345 m. karo buvo pakilę iš Livonijos grįžti namo, nes ten nebebuvo ko toliau plėšti. Algirdas be to ir taip turėjo grįžti, nes jam reikėjo kariauti su rusais. Tais pat beveik metais yra randamas rusų metraščiuose žinia, kad Naugardo pirklių respublikoj lietuvių partija, prielanki lietuviams, buvo engiama Maskvos partijos, prielankios Maskvos kunigaikščiams. Naugarde už Maskvą stojo dvasiškija, kurios viršininkas arkivyskupas buvo pašaukęs Maskvos didįjį kunigaikštį Simeoną Puikųjį atsilankyti į Naugardo respubliką. Naugardiečių rusų partija tą Simeoną Puikųjį išrinko ir savo kunigaikščiu, pažadėjusi jam ištikimai tarnauti ir nusikreipti prieš Lietuvą. Nors rusų taip atvirai to nesako, bet iš visa ko matyti, kad 1346 m. pradžioj, kai Simeonas Puikusis iš Naugardo išvažiavo į Maskvą, Algirdas su Kęstučiu žygiavo į Did. Naugardą, pareiškęs naugardiečiams, kad esą "einu su jumis peštis, kad jūs mane įžeidėt, jūsų posadninkas/savo rūšies burmistras/ Ostafiejus Dvorianinčevas keikė mane šunimi". Aišku, ne del to Algirdas ėjo į Naugardą, kad jis jo posodniko buvo pavadintas šunimi. Algirdas turėjo parodyti karo priežastį, priekabę. Algirdas tada su lietuviais užkariavo kelius rusų miestelius. Naugardiečiai, visad norį taikingai gyventi, nes taika yra reikalinga jų prekybos palaikymui, pasistengė pasirūpinti, kad Algirdas savo reikalavimuose būtų patenkintas, sušaukė sueigą-viečę, kur susirinko visi. Naugardo piliečiai nutarė

suimtiOstafiejų Dvorianinėcą, kuris ir buvo suimtas ir nužudy= tas. ___ 1347 m., po metų, ordenas vėl mėgino surengti kariuo= menę. Visoj Europoj buvo išleistos ir išplatintos proklemaci= jos, kuriose nurodo, kad lietuviai vėl puola Saimų kraštą, norėdami jį išnaikinti. Taip 1347 m. birželio mėnesio pradžioj, susirinko generalinė ordeno kapitula Marienburge. Čia susirin= kuri ordeno vyriausybė tarėsi del karo su Lietuva. Lietuviai, ypač Kęstutis, sužinoję apie ordeno ruošimąsi Lietuvon, nutarė nelaukti kol vokiečiai ateis Lietuvon, bet patiems pirmiau už= pulti Prūsiją. Jis su savo kariuomene ne tik užpuolė Prūsiją, bet nuėjo nuo Karaliaučiaus iki Vėliavos miesto, sudegino jį, nuteriojo Allės paupį ir su daugeliu belaisvių grįžo Lietuvon. Kai 1348 m. pas ordeną iš Vokietijos atvyko svečiuosna 40000 kariuomenės, tai visa šita, tuo laiku milžiniška armija, įsi= veržė į Lietuvę. Tada Lietuvių kunigaikščiai iš rusų žemių buvo surinkę ir daug kariuomenės, užstojo vokiečiams kelią ir įvyko nelaimingas lietuviams mūšis, garsus susirėmimas prie Strėvos upės. Vokiečių metraštis sako, kad vokiečiai ėjo toliau į Lie= tuvą, į Trakų pusę. Perėję Nemuną vokiečiai nuteriojo visą kra= štą. Metraštis rašo: "Pagonys, abiejų lyčių seniai su buvo iš= žudyti ir jų žemė ugnimi nuteriota". 8 dienas vokiečių armija žygiavo, kol pasirodė lietuvių kariuomenė. Lietuvių, kariuome= menės skaičiumi, buvo be abejo daugiau, negu vokiečių, bet vo= kiečių kariuomenė buvo daug geriau apsiginklavusi, geriau pasi= ruošusi. Be to, vokiečių kariuomenė buvo geresnėj padėty, nes stovėjo atvirame lauke, kur galėjo gerai išsirikiuoti, o lie= tuviai buvo blogoj padėtyj, buvo suspausti, nes užpakaly prie pat savęs turėjo upę Strėvą, kuri dar nebuvo visiškai užšalusi. Kovoje kiekvienas lietuvis užpakaly savęs matė Strėvos vandenį,

prie kurio buvo prispaustas. Algirdas su visu įnirtimu užpiola vokiečių tą dalį, kuri su savimi turėjo šv. Jurgio vėliavą. Sparnai jo kariuomenės buvo susilpninti,nes visa jėga buvo sutraukta centre.Vokiečiai tuo pasinaudojo,savo sparnus iš= plėtė ir dešinįjį lietuvių šoną atkirto.Po nelygaus mūšio lietu= viai pradėjo trauktis.Vieninteliė vieta kur jis galėjo trauk= tis ,=tai buvo kitas Strėvos šonas.Lietuviai metėsi į silpnai užšalusią upę,silpnas ledas įlūžo,daug žmonių prigėrė,tarp jų ir Algirdo brolis Nerimantas.Toje kovoje lietuvių nuostoliai bu= vo labai dideli,nes jų žūvo apie 18.000 žmonių.Vokiečių orde= nas ir gi turėjo nemažai nuostolių,nors jų pergalė nebuvo pil= na,nes ordenas toliau nebegalėjo persekioti lietuvių,o turėjo ramiai grįžti namon.Lenkai ir rusai pasinaudojo tuo lietuvių sumušimu,padarė lietuviams įvairių nemalonumų.

Po to įvykio apsakant lietuvių karus su priešais,tenka ben= drai del jų pora svarbių pastabų padaryti.Atmintyje galima ir reikia prisirengti visą komplektą žinių,prie lotynų kalbos pa= sakymo,lotynų termino,kuris reiškia įpatingą karo būdą:m o d o /more/ l a t r o n u m=kariavimas plėšikavimo būdu.Tas termi= nas reiškia kad tada karas buvo vedamas plėšikavimo būdu.Kroni= kose yra daug tekstų,kurie išsireiškia apie tokį kariavimo bū= dą,plėšikų papročių būdu.Tas turi ypatingos reikšmės istorijoj nes anais laikais Lietuva nuo ordeno valstybės buvo apsupta didelėmis giriomis,kuriose negalėjo nei lietuviai,nei prusai gyventi.Per tuos miškus žygiuodavo abiejų pusių kariuomenės.Ten gyventi galėdavo tik tokie žmonės,kurie būdavo pas rusus vadi= nami kazokais,tai yra tokie žmonės,kurie buvo gerai apsiginkla= vę,neramūs,kiekvienu momentu galėjo pasipriešinti ar užpulti kitus "more latronum",kaip plėšikai.Tokių plėšikų buvo daugiausia

vokiečiuose,nes vokiečių pusėj pamiškėse jų gyveno gana daug. Iš tų plėšikų ir reguliarinėm vokiečių armija,ypač po 1345 m. lietuvių žygio per visas ordeno žemes,išmoko pasekmingo karia= vimo būdo"more latronum". Tada plėšikauti "modo latronum" bu= vo vieni sekmingiausių ir geriausių būdų vesti karą. Toks iš= sireiškimas apie naują plėšikavimo būdą karą yra kelis kartus pažymėtas kronikose. Vieton to, kad vesti visą armiją į kraštą, griebtasi "more latronum", "latrunkuli", kas buvo atliekama ma= žu būriu ant greitų arklių įpuolant į svetimą kraštą, nuterio= jimą jo, sudeginimą, sunakinimą ir prisiplėšus grobio greit išsidangenant iš to svetimo krašto. Tolimesni karai ir buvo to= kio karo plėšikavimo būdu vedami. ___ 1348 m. kronistas Wart= burgas sako, kad Livonijos ordeno šaka "modo latronum" įpuolu= si į Lietuvą, į kraštą apie Saulę, kuris priklausė Lietuvai ir buvo Lietuvos pasienyj ir kuris dabar yra Kurše, Bauskės apy= linkėje, kur yra miesteliai Wetssaulem ir Jaunsaulen. Įpuolę Livonijos ordeno riteriai išteriojo žemgalių kraštą, prisigro= bė grobio, bet jo išsivežti negalėjo. Trylikai metų po to Livo= nijos ordeno 1348 m.karo karas visai buvo sustabdytas tarp lie= tuvių ir vokiečių, nors iš to laiko jokių padarytų sutarčių neužsiliko. Tame dalyke daugiausiai yra kalti bendri Europos įvykiai. Tada tarp Bažnyčios ir Imperijos ~~xx~~ valdžių ėjo smar= kūs ginčai, buvo net keli popiežiai, keli imperatoriai, kurie visi vienas su kitu pešėsi. Visos V.Europos jėgos buvo pas sa= ve namie užsiėmusios, neturėjo laiko siuntinėti pagalbos orde= nui. Del to ordenas neįstengdamas be pagelbos kariauti, buvo priverstas Lietuvos nepulti. Tačiau svarbiausia to nepuolimo priežastis buvo didelė epidemija, maras, kuris ir mūsų kraštuo= se daug žmonių į kapus nuvarė. Vokiečių ordeno Prūsijos žemės

per vienus metus atskiruose miestuose beveik puse gyventojų beliko, kita pusė išmirė. Dancigo miestas tada neteko 13ooo Karaliaučius = 8ooo, o pats ordenas neteko 170xxx savo brolių. Tai didelis % ordeno narių neteko, nes bendrai tada ordenas neturėjo didelio skaičiaus narių. Lietuva nuo maro irgi daug nukentėjo. ___ To maro laiku Lietuvos kunigaikščiai buvo daugiau užsiėmę su lenkais ir rusais. Kęstutis tada vedė didelį karą su lenkų karaliumi Kazimieru, tuo karu nenorėdamas paveldėti Galicijos ir Volynijos kunigaikštystes, reikalavo Brest=Litovsko, kuris neteisingai yra vadinamas Brasta, nes tas vardas yra nuo slaviško žodžio "beresta" = beržo tošė. Tada lietuviai nuo lenkų reikalavo ir Pagirio, kuris buvo arčiau Lietuvos. Dalykas su lenkais buvo taip sunkus, kad jį karalius Kazimieras net Bažnyčios paramos prašė. Avinjono /kur tada gyveno popiežius/ popiežius dovanojo Kazimierui tam tikslui visą lenkų krašto dešimtinę ir pažadėjo dar kitokių pašalpų. Tuo karu pats Kęstutis buvo patekęs lenkų nelaisvėn, bet greit iš ten pabėgo.

1363 m. yra užrašytas sekantis lietuvių karas su vokiečiais. Tams laikais yra apsakomas toks įvykis. Vienas vokiečių vadas Henrikas von Kranichfeldas su nedidele kariuomene viename miške pasaugojo, kada ten Lietuvos kunigaikštis Kęstutis medžiojo. Tas von Kranichfeldas su 500 užpuola Kęstutį ir laike mūšio jį išmeta iš balno ir paima nelaisvėn. Tas įvyko netoli Bielsko miesto, Bieloviežos miškuose. Kęstutis buvo atvežtas į Prūsiją, į jos sostinę Marienburgą, kur didmeisteris liepė jį į kalėjimą įmesti. 8 mėnesius Kęstutis išsėdėjo tame Marienburgo kalėjime ir stebūklingu būdu iš ten paspruko. Kronistas tą įvykį šitaip apsako. Kęstutis negalėjęs vokiškai susikalbėti su ordeno riteriais ir kalėjimo sargais. Vokiečių ordeno magistras

turėjo atsiųsti vertėją Alpą, kuris buvo jam patikimas, nes jis mažas buvo iš Lietuvos išvežtas ir ordene užaugintas. Tas Alpas, susitikęs su Lietuvos kunigaikščiu, pasijuto lietuvis esąs, pajuto savyje lietuvio kraują ir panorėjo kartu su Kęstučiu bėgti iš ordeno. Kalėjime, kameroj, kur buvo kalinamas Kęstutis, buvusi lango vieta užmūryta nestora siena. Jis ir sumanė per tą langą išbėgti. Tam tikslui tarnas Alpas atnešė reikalingus instrumentus plytoms kapoti. Kęstutis pamažu, dirbdamas naktimis, prakalė užmūrytame lange skylę. Plytgaliai buvo Alpo išnešiojami laukan, kada šis aptarnaudavo Kęstutį anksty bais rytais, kada dar visi ordeno žmonės miegodavo. Vieną nakį, galutinai iškalęs skylę, Kęstutis virpo pro langą nusileido žemyn, kur jau jo laukė Alpas su paruoštais riteriškais drabužiais ir geriausiais patiės ordeno viršininko arkliais. Taip Kęstutis su Alpu, apsivilkę ordeno riterių rūbais, ant greičiausių ordeno arklių pabėgo. Pakelyje jie susitikdavo įvairius ordeno narius, su kuriais nepažinti pasišnekėdavo ir jodavo toliau. Kęstutis iš ordeno pabėgo į Mozūrus, kur buvo jo žentas. Iš čia Kęstutis arklius su ordeno riterių drabužiais pasiuntė į Marienburgą, o sugrįžęs į Trakus iš čia parašė ordeno viršininkui ilgą laišką, dėkodamas jam už vaišes Marienburge ir pabrėždamas, jog jei jam pasisektų suimti ordeno magistrą, tai tvirtesnius rūmus jo apsaugai surastų. Šitas įvykis pilnas padavimų, anekdotų ir įvykęs 1361 m. ___ Sekančiais metais, būtent, 1362 m., kronika pasakoja, kad pas ordeną iš Vak. Europos buvo susirinkę daug kryžeivių, suvažiavusių į Karaliaučiaus pilį. Magistras visą kariuomenę veda į Kauną, kuris buvo laikomas pirmaeiliu Lietuvos apsaugos punktu, nes Kauno pilis sulaikydavo vokiečių žygius į vidurinę ir kitas Lietuvos vietas.

Kauno miestiečiams tada vadovavo Kęstučio sunus Vaidotas su didele įgula. Algirdas su Kęstučiu ir atvyko prie apgultosios pilies. Kronistas čia yra užrašęs pasikalbėjimą tarp Kęstučio ir ordeno viršininko. Esą tada Kęstutis ordeno viršininkui pareiškęs skundą, kad vokiečiai taip slaptai, neduodami jam žinios, kaip geri kaimynai, įsiveržę į Lietuvą ir apgulę Kauną. Jis pasakęs, jei jis būtų buvęs pilies viduje, tai vokiečiai tai vokiečiai nustotų drąsos pilį pulti. Tada vokiečių viršininkas Kęstučiui liepęs atsakyti, kad jį jis įleidžiąs į pilį, tegul eina. Tačiau Kęstutis nesutiko eiti į apgultą pilį ir norėjo nuo Kauno kalnų įžiūrėti, kaip jo sūnus Vaidotas su keliais tūkstančiais kareivių turėjo apgultas muštis su gausia vokiečių kariuomene. Kauno tvirtovę nebuvo sunku vokiečiams paimti, nes jie su savim buvo atsivežę įvairias pilims imti mašinas. Po kelių dienų apgulimo vokiečiai išmušo dalį Kauno mūrų ir paėmė tvirtovę. Mūšyje žuvo keli tūkstančiai lietuvių, o Kęstučio sūnus Vaidotas, su 36 bajorais, pateko vokiečių nelaisvėn. Tas įvyko prieš pat Velykas, 1362 m.balandžio 10 d. Velykų šv. buvo suruoštos didelės ceremonijos švenčiant pilies paėmimą. Viršininkas pasirūpino pilyje įsirengti velykines bažnytines iškilmes. Taip Samlando vyskupas, su savim atsivežtas, atlaikė Kauno pilyje mišias, giedojo šventas giesmes, ir po to, kai visi gerieji daiktai iš pilies buvo surinkti, pilies vieta buvo sulyginta, o vokiečiai su kryžiaviais grįžo į Prūsiją. Tai buvo antras skaudus Lietuvai smūgis, viešpataujant Kęstučiui ir Algirdui. Tas mūšis iššaukė daug bereikalingų tokių lietuvių žygių, kaip naujų pilių statymai. Kęstutis sumanė Kauno pilį perkelti arčiau Vokietijos į tą vietą, kur dabar yra Raudondvaris, kur Nevėžis įteka į Nemuną. Čia buvo pastatyta pilis, pavadinta

"Naujasis Kaunas". Vokiečiai buvo atėję ją paimti, ir įvairios kitos pilys,kaip Bayerburgas, Veliuona turėjo tą patį likimą. Vokiečiai atkeliaudavo griaudavo tas lietuvių pilis, o lietuviai jas vėl atstatydavo. Didelė kova buvo Dubysos žiotyse prie Seredžiaus, kur Nemune yra sala "Gotteswerder"/Dievo sala/, kurioje, turbūt, pagonys turėjo savo šventyklą. Atplaukusiems tada Nemunu vokiečiams teko paimti lietuvių pilį ir nedidelę pilies įgulą, ir pilį išgriauti.

1363 m. Europa, išgirdusi, kad ordenas buvo paėmęs Kauną, pasiuntė jam pagelbon daug karžygių. Tada buvo nueita iki Gardino, o paneriais ir panevėžiais toli į krašto gilumą. Lietuviai tą vokiečių puolimą pražiopsojo. Naujasis Kaunas vokiečių buvo paimtas ir sudegintas. Kęstutis buvo pasiuntęs sustiprinimą Veliuonos piliai, bet ir tas nieko negelbėjo, nes ta tvirtovė buvo paimta. Tada Algirdas panaudojo seną išmėgintą įrankį = užpuolimo prūsų iš užpakalio. Algirdas, Kęstutis ir kiti kunigaikščiai dalyvauja tame žygyje. Ar pasisekė lietuviams tas įsiveržė į Prūsų kraštą, vokiečių kronistas nenurodo, bet nuo to laiko kronistas žino tik smulkius vokiečių=lietuvių susirėmimus "modo latronum". ___ Lietuvos vidų tada/1361/ ir vėliau buvo įvairių incidentų, surištų su naujos tikybos įvedimu krašte. Būtent, senovės yra pasakota, kad į Vilnių ne vien stačiatikių dvasiškija, bet ir katalikų dvasiškiai buvo įsiskverbę. Tas dalykas yra surištas su lenkų tradicija, kaip "Lietuvos apaštalų". Vienas lietuvis,Goštautas/Gostoldus/ buvęs svetimoj žemėj įsimylėjęs į vieno lenko dukterį, kurią pamatęs būdamas Podolės vaivadas, Kamenieco pilyje. Ją vesti jis galėjo tik pats apsikrikštijęs. Jis apsikrikštijęs ir vedęs ją su savim atsivežė pranciškonų, kuriems Vilniuj pastatęs vienuolyną. Pranciškonų

atsiradę keliolika. Esą kai kunigaikščiai Algirdas su Goštautu išvykę karan, lietuviai miestiečiai išžudę tuos vienuolius. Grįžęs į Vilnių Algirdas labai supykęs ir 500 lietuvių apkal=tinęs ir liepęs nužudyti. Su tuo Vilniaus praeity yra surišta "Trijų kryžių" legenda, kad Algirdo laikais buvo užginta pada=ryti tai, kas įvyko Vytauto ir Jogailais laikais. Apsikrikšty=ta vienok buvo iš lenkų. Šitas Goštauto incidentas, surištas su romanu, yra kaip ir pradžia istorijos krypties, kuri įvyko Jogailai=Jadvygai valdant. Lietuviai būtų priėmę tikybą ir iš ordeno, nes Lietuva ne pačios tikybos nijojo, bet vokiečių orde=no žiaurumo ir priespaudos.

1365 m. vėl vedamas karas su vokiečiais, nes vokiečių orde=nas iš Rygos įsiveržė į Upytės kraštą, esantį apie 11 kilometr. nuo Panevėžio. Pasakojama, kad būk tais laikais Kuldingos ko=mendantas užmušęs 400 lietuvių ir toj kautynėj nustojęs tik 1 ordeno brolio ir 11 kareivių. ___ Sekančiais metais, būtent 1366 m., abu kunigaikščiai žygiuoja į Prūsų kraštus, bet žymių rezultatų nepasiekė. ___ 1367 m.kronikininko yra pažymėtas žir=gynas, vadinamas Trakelių žirgynu, kur buvo auklėjami žirgai Lietuvos kunigaikščio dvarui. Tas žirgynas buvo vokiečių užpul=tas ir išnaikintas. 1367 m. Livonijos ordenas vėl buvo užpuolęs Upytės apylinkę ir ją išnaikinęs. ___ 1368 m. buvo ramūs. 1369 m. vėl daug svečių atvyko pas ordeną ir vokiečiai su dide=le armija vėl žygiuoja Kauno pusėn, užkariauja Naująjį Kauną ir stato savo tvirtovę. Kronistas sako, kad Algirdas buvo pa=siuntęs laišką vokiečių ordenui, klausdamas, kokiomis teisėmis jie stato pilį svetimoj žemėj. Vokiečių magistras atsakė, kad jei Algirdas nenori, kad čia jie statytų pilį, tai tegu jis ateina ir sutrukdo. Bet susirėmimo nebuvo. Algirdas ir Kęstutis

po to vėl nuvyko rengti kariuomenę ir tas rengimas užtruko iki 1370 m. ___ 1370 m. lietuviai vėl nuvyko pas Karaliaučių į Samų kraštą, kur įvyko didelis Rudavos mūšis. Dvi didelės armijos susirėmė rudenį, daug žmonių žuvo. Lietuvių tame mūšy krito 6ooo, vokiečių = pats karo vadas, 26 ordeno broliai ir apie 6ooo prastų kareivių. Šis mūšis pasibaigė taip pat be vaisių, kaip ir mūšis ties Strevos upe. Nors abi pusės buvo nustojusios daug kareivių, bet nė viena nei kita, nelaikė save pergalėta esant. Iš to mūšio lietuviai grįžo namo niekeno nekliudomi. Tai yra įrodymas, kad tas mūšis neturėjo lemiančios reikšmės, kaip vokiečių proklemacijos, paskelbtos po visą Europą, apie jį sakė. ___ Karžygių rinkimas iš abiejų pusių ~~ikx~~ nenustoja iki pat Algirdo mirties. Kpač matome, kad V.Europa sukilo karan su Lietuva po Rudavos mūšio. Nebijodama lietuvių ji tais pat 1370 m. susigrūdo į Prūsiją su savo kunigaikščiais ir darė žygius prieš Lietuvą. Tos kariuomenės buvo nuteriota tie Lietuvos kraštai, kur teka Nemunas, Neris, Šventoji. Iš lyvių žemės Lietuvo buvo puolama iš~~/~~ ten, kur Dauguva savo tekmėje persilaužia, padaro vingį, kur buvo Dinaburgo tvirtovė, kuri rusų metraščiuose yra vadinama lietuvių vardu "Naujin"/Naujinės/. Tais laikais karo žygiai nesitęsdavo ilgiau, kaip 10 dienų. Priešai įpuldavo į kraštą, sudegindavo, greitai ką nors sučiupdavo, apiplėšdavo ir vėl gret grįždavo atgal = ir tuo baigdavosi. Rudavos mūšio metais /1370/, kai susirinko pas ordeną svečių su keliais kunigaikščiais ir kariuomenėmis, buvo daromas žygis į Lietuvą per Ragainę, kuri tada buvo centru Lietuvos puolimams. Jei pažiūrėsim vokiečių puolimų maršrutų sąrašus, kuriuos vokiečių žvalgai yra surašę ir kurių dar iki šių dienų yra apie šimtą užsilikusių, tai pamatysim, kad beveik visų kelionių į

Lietuvą yra Ragainės pilis. Iš Ragainės ir dabar /1370/ ėjo kariuomenė į Lietuvą, bet kadangi buvo labai šlapias laikas, vėlus ruduo, lapkričio mėnuo, tai tas žygis ir ilgai neužsitęsė: jis įvyko laike 6 dienų. Tas vokiečių žygis buvo sutrukdytas, nes vokiečių ordeno nariai buvo susipykę su svečiais. 1370 m. lapkričio mėnesy vokiečiai su Kęstučio kariuomene nebuvo susitikę, nes tuo laiku Kęstutis buvo užsiėmęs Lenkijoj, o gruodžio mėn. jis su Algirdu jau buvo Rusijos krašto vidury.

1371 m. irgi buvo padaryti žygiai iš abiejų pusių: Prūsų ir Lietuvos. Prūsų ordenas buvo nuvykęs į Raseinių apygardą, o Livonijos ordenas į Upytę, Panevėžio apylinkėj. 1371 m. pats vokiečių ordeno magistras nekeliavo į Lietuvą, bet pasiuntė savo maršalą, savo pagelbininką Andrių į Žemaitiją, kur tas dvi dienas plėšė ir degino, o dešimtą dieną atsirado prie Raseinių miesto. Livonijos ordenas tais pat metais taip pat plėšikavo 9 dienas netoli Nevėžio krantų. Wartbergas yra smulkiai aprašęs vokiečių kariuomenės grįžimą į Prūsus. Esą iš Klaipėdos tvirtovės jiems buvusi duota žinia, kad lietuvių būrys, susidedąs iš 350 žmonių, pasislėpęs laukia grįžtančių vokiečių. Grįždami vokiečiai susitikę su pastojusiais kelią lietuviais ir juos nuveikę/?/. ___ 1372 m. jokių karo žygių nė iš vienos pusės nebuvo daroma, nes abiejų pusių vadaujančias vietas užėmę asmenys vedė derybas del taikos. Vokiečių magistras derėjosi su lietuvių didž. kunigaikščiais. 1373 m. galima vėl pažymėti kelius susidūrimus. Tais metais vasario mėn. pats ordeno magistras Nemuno, Neries ir Šventosios pakrančiais nuvyko į vidurį Lietuvos. Rugpiūčio mėn. ordeno did. magistras puola Žeimius. Tuo pačiu laiku lietuviai su Švitrigaila puola Naujinį arba Dinaburgą. ___ 1373 m. taip pat buvo mėginta apkrikštyti

lietuvius per lenkų pagelbą. Popiežius iš Avinjono lapkričio mėn. buvo parašęs laišką, tik nežinia, ar jis pateko į Algirdo, ar Kęstučio rankas. ___ 1374 m. vėl Ragainės komtūras su dide= le kariuomene įsiveržė į Žemaitiją, pasiekė Kaltinėnus, daug belaisvių ir grobio sučiupo. Grįžtantiems vokiečiams lietuviai pasekmingai buvo užstoję kelią, nes pats Ragainės komendantas su 10 brolių buvo užmuštas. Tais pat 1374 m. Kęstutis rugpiū= čio mėn. per Mozūrus slaptai įėjo į Prūsiją, kur sudegino 40 kaimų, išgabeno 900 belaisvių, norėdamas vokiečiams atkeršyti. Tais pat 1374 m. kronikose yra pažymėtas retas įvykis, kai du ordeno broliu pametę savo kraštą ir atbėgo pas lietuvius su vertėju Bilene. Vienas jų 1375 m. vėl sugrįžo atgal, apie kitą nieko nėra žinoma. Greičiausiai tai buvo vokiečių apsimetėliai šnipai. Tais metais ėjo ir Livonijos karas su Polocko miestu, kur sėdėjo Algirdo sūnus Andrius. ___ 1375 m. kronikose galima rasti daug karų. Tais metais įpuolusios į Lietuvą vasario mėn. vokiečių kariuomenės vadas buvo pats did.magistras, bet paskui jis buvo pakeistas maršalo Gotfrido von Linden. Tais metais ši kariuomenė puolė Trakus ir Vilnių. Čia pat vykęs Livonijos ordenas buvo patekęs jau į Ukmergės apylinkę, bet del gilaus sniego turėjo grįžti atgal, nusivarydamas daug belaisvių ir gyvulių. Pakelyje buvo užmuštas jų vadas Andrius von Štėrnber= gas, 21 metus išbuvęs maršalu, pakliuvęs po virstančiu medžiu. Tais pat metais/1375/ Kęstutis su trimis Algirdo sūnumis ir kariuomene buvo įsibriovęs į Livoniją, perėjęs Dauguvą, turėjęs 50 žmonių užmuštų ir 50 žmonių prigėrusių ir be paseknių su= grįžęs namo. Balandžio mėn. vėl 500 lietuvių ant laivų persi= kėlė per Dauguvą netoli Naujinio /Dinaburgo/ ir nuėjo į Rėžicą, kurios komendantas tada buvo pasižymėjęs žiaurumais su lietuviais.

Laivus lietuviai buvo paslėpę, bet vokiečiai juos surado ir grįžtantiems lietuviams atgal į Lietuvą pastojo kelią. Anot kronisto Wartbergo žinia 200 lietuvių buvo užmušta, o kiti irgi žuvo, besidangendami per Dauguvą. Birželio mėn. vokiečiai iš Ragainės vėl įpuolė į Lietuvą, bet Ragainės komendantas ir kiti buvo apsupti ir žuvo. Rugsėjo mėnesį Livonijos ordeno šakos maršalas puola Upytę, bet jis kartu su 25 ordeno nariais pateko į lietuvių nelaisvę, taip pat buvo daug užmuštų. Ordeno vyriausybė paskui su didele kariuomene atėjo į mūšio vietą, surinko savo užmuštųjų brolių lavonus ir juos sudegino. Lapkričio mėn. 1375 m. Polocko kunigaikštis puola Dinaburgą, dabar vadinamą Dvinsku, sudegė gyvulius, pašarą, išnaikino apylinkę, bet pilies paimti neįstengė. ___ 1376 m. vėl ordeno d.magistras išbuvo Lietuvoj 8 dienas. Tada buvo apgulta Kauno pilis, bet pilies įgula apsigynė ir ordenas pasitraukė. Balandžio mėn. vokiečiai jau iš Livonijos įsiveržia į Lietuvą, kurioj sučiupo 40 žmonių 50 arklių ir 40 raguočių. Birželio mėn. Kęstutis ir Algirdas keršydami vokiečiams su kažin kokiu prūsų kunigaikščiu Sverdejko perėjo teritoriją Prūsų žemę. Po 3 savaičių lietuviai vėl atvyko į Prūsų žemę su Vytautu priešakyje, sukliudydami žmonėms rugiapiūtę. Rugpiūčio mėn. Kęstutis puola Kuršą, Mintaują ir padaro nemaža nuostolių.

1377 metais, paskutiniais Algirdo gyvenimo metais, ir yra užregistruotas didelis vokiečių žygis į Vilnių. Maršalas Gotfridas von Linden mėgino netyčia užpulti Trakus, bet jų nepaėmęs su 12000 kariuomenės nuėjo prie Vilniaus ir sudegino miestą. Algirdas tada jau sirgo, nesikėlė iš patalo, bet pasiūlė vokiečių vadui ateiti pietauti ir pasikalbėti del taikos. Vilniuj vokiečiai buvo vaišinami, paskui ir Kęstutis juos vaišino

Trakuose, bet taikos nebuvo galima padaryti, nes reikalaujamos sąlygos apsikrikštyti nebuvo lietuviams išpildomos. Tais pačiais metais Kęstutis Kurše buvo paėmęs 7oo žmonių nelaisvėn. Anot Wartbergo, Kęstučio pavaduotojas, Trakų vaitas, žiauriai elgėsi su belaisviais. Vokiečiai iš Livonijos vėl puolė Upytę, sugavo daug belaisvių.

P i r m i k r i k š t o ž y g i a i.

Po visų tų puolimų apipasakojimą, tenka pastebėti, kad istorija yra užregistravusi Kęstučiui valdant Lietuvą su Algirdu 100 puolimų iš Prūsų. Visa linija Nemunu iki Gardino buvo atitekusi vokiečiams. Jie daugiau žygių darydavo vasarą, plaukdami laivais, vežd amiesi net įvairias pilių griaunamas mašinas, x su kuriomis, kaip jau matėm, buvo sugriovę Kauno pilį 1362 m. Lietuvos privargimas nuo tų amžinų puolimų buvo vertęs lietuvius prieiti prie projekto pamėginti susitaikinti su V.Europa, apsikrikštijant per lenkus. Tas klausimas savaime priėjo, nes lenkai irgi buvo lietuvių puolami. Taip lenkų karalius Kazimieras turėjo daug kariauti del Volynijos ir Galicijos su lietuviais, todel ir jam norėjosi susitaikinti. Iniciatyva pirmą kartą paėjo iš popiežiaus. Lenkai per savo agentus davė žinoti popiežiui, kad lietuviai galėtų gauti krikštą per lenkus. Pats Kęstutis, kai jis buvo patekęs nelaisvėn pas lenkus, jis buvo kalbinamas krikštytis. Nors į tai jis pažadų nebuvo davęs, bet popiežius rašydavo laiškus d lenkų dvasiškijai ir karaliui, prašydamas juos pasidarbuoti del Lietuvos krikšto.

1349 m. jau buvo parašytas Klemenso VI laiškas. Trys laiškai /bulės/ buvo pasiųsti:lenkų karaliui Kazimierui, Gniezno arkivyskupui ir Kęstučiui. Popiežius lenkų karaliui Kazimierui dėkoja už tarpininkavimą, Gniezno arkivyskupui įsako pasiųsti

kunigus ir misionierius į Lietuvą, o Kęstutį sveikina ir už apsikrikštijimą žada jam karaliaus vainiką. Šitie žygiai buvo visai be vaisių, nes net ir atsakymo iš lietuvių pusės nebuvo duota. ___ Kitas dalykas, surištas su bandymais apkrikštyti lietuvius, buvo 1355 = 1358 m. Tada vienas iš ordeno narių, Planen, buvo pabėgęs Vak.Europon, matyt, lietuvių papirktas, nes ten palaikė lietuvių pusę, lyg būtų lietuvių agentas. Jis imperatorių Karolį IV įtikino, kad lietuviai tikrai nori apsikrikštyti. Tuoj paskui jį į vokiečių sostinę buvo atvykęs ir pats Kęstutis. Jis irgi vilties nuo imperatoriaus Karolio IV neatėmė, kuris įtikėjo, kad galės atlikti tą Lietuvos krikšto dalyką. Tam tikslui jis pasiuntė Pagos arkivyskupą Dr.stą su keliais misionieriais į Lietuvą, kuris grįžo iš Lietuvos ten sužinojęs, kad lietuviai paskirtą dieną nori atvykti į Breslavą pasikalbėti del krikšto priėmimo. Paskirtą dieną imperatorius ten buvo nuvykęs, bet lietuvių nerado atvažiavusių. Lietuviai čia buvo atsiuntę laišką, kame statydami Europai sąlygas: Lietuva apsiima apsikrikštyti, bet tada vokiečių ordenas, kaip nereikalingas, turi iš Prūsų išsikraustyti į Pietų Rusiją, kur jis galėtų atlikti savo tiesiogines pareigas, kariaut del tikybos su totoriais; savo užkariautas žemes ordenas nuo Dauguvos iki Karaliaučiaus turi grąžinti lietuviams. Del tokių lietuvių pastatytų sąlygų imperatorius Karolis IV atsidūrė keblioj padėtyj, turėjo iš šito lyg negero dalyko išsisukti. Jis lietuviams liepė atsakyti raštu, kad iš vokiečių ordeno jis negali atimti užkariautosios žemės, ordeno nuosavybės, todel del tokių lietuvių sąlygų negalįs toliau su jais tartis del krikšto. Iš to dalyko lietuviai padarė išvadą, kad krikščionims ne tiek rūpi krikštas, kiek užgrobimas lietuvių žemių, taip pat jiems

~~xxx~~ jiems nerūpi derybos iš viso del taikos. ___ Dar vienas žygis del Lietuvos krikšto buvo padarytas 1373 m. kada tas dalykas buvo atnaujintas. Tada popiežius Grigalius XI rašė laiškus Lietuvos kunigaikščiams, bet ir tas neturėjo jokių rezultatų. ___ Bendrai sakant, tai iš Kęstučio diplomatijos ir žygių apkrikštyti Lietuvą buvo vienas teigiamas rezultatas, tai būtent tas, kad Vakarų Europa pradėjo gerbti lietuvių pagonių kunigaikščius, laikyti lietuvius pilnateisiais žmonėmis. To daugiausiai Kęstutis pasiekė savo asmeniškais gabumais, kuriais jis darodė Vakarų Europai, kad tarp pagonų lietuvių yra kultūra, kad jie gali susilyginti su geriausiais Vak.Europos riteriais. Lietuva įgijo tarptautinę teisę, kaip kariaujanti valstybė. Lietuvos žmonės pasidaro nebe laukiniai, bet kariaujant kariuomenė su kuria reikėjo elgtis ir kariauti ne kaip su laukiniais, bet einant tarptautiniais įstatymais.

K ę s t u č i o c h a r a k t e r i s t i k a. Kęstutis net iš savo priešų, iš vokiečių užsitarnavo tokios charakteristikos, kuri ir šiandien yra laikoma ideali. Prūsų kronistų rinkinys "Scriptores rerum prusicarum" III tome duoda tokį Kęstučio apibūdinimą: "Kinstute = streithaftig und wahrhaftig Mann" /Kęstutis = karingas, bet ir teisingas žmogus/. Kęstutis skelbdavo vokiečių maršalui karą, jis jam pranešdavo, kada žygiuos į Prūsų žemę, ir niekad nepasivėlindavo ir savo žodį išlaikydavo. Kada nors padaręs taiką, Kęstutis stipriai jos laikydavosi. Net su vokiečiais jis sugyvendavo, kaip su draugais. Jei Kęstučiui patikdavo kuris nors ordeno narys savo vyriškumu ir dvasia, tai Kęstutis jį mylėdavo ir gerbdavo. ___ Lenkų istorikas Dlugošas savo X tome, nors ir labai jis buvo nusistatęs prieš

Vytautą, kadangi šis nenorėjo bendrai su lenkais gyventi, vis tik apie Kęstutį negalėjo nieko bloga pasakyti ir parašė, kad Kęstutis tarp visų Gedimino sūnų buvo išmintingiausias, ir kas jamdaugiausiai sudaro garbės = "civilis, humanus et verare in = gerai susipažinęs su gyvenimo formomis, žmoniškas ir teisus žodžiuose. Jei paimti bendrai visos Europos kulturinį stovį tuo laiku, tai neabejotinai galima pasakyti, kad Kęstutis tuo laiku buvo vienas iš geriausių Europos žmonių, kaip gailestingas, kultūringas, net karų dalykuose. Apie Kęstutį yra nupasakojamas toks atsitikimas: Vienas vokietys, vienos pilaitės komendantas Johan von Surbach, buvęs patekęs į lietuvių nelaisvę. Visi lietuviai buvo įpykę ant jo už jo žiaurius darbus ir nutarė jį gyvą "iškepti jo šarvuose" = sudeginti. Kęstutis pasigailėjęs jo ir darąs visokius žygius, kad išgelbėti tą vokietį, nors tas vokietys buvo pasižymėjęs savo žiaurumais su lietuviais. Karo lauke, mūšių atsitikimuose, Kęstutis taip pat vengė žiaurumų. Jis negalėjo pakęsti žiauraus apsėjimo su sužeistaisiais ir mirusiaisiais. Yra pasakojama, kaip Kęstutis vieną kartą grįždamas iš mūšio per karo lauką, pamatė, kiek daug lavonų buvo sunaikinta ir išniekinta, sužalota; Kęstutis tai pamatęs atgręžęs galvą, parodydamas, kaip jam yra sunku matyti tokį negražų apsėjimą su lavonais. Atmintinas dalykas iš kronistų yra tas, kad pats Plugošas, didelis lietuvių priešas, nupasakoja tokį atsitikimą: Gotteswerderio pilis buvo kelis kartus imama abiejų pusių; perstojama, kad tuo laiku lietuviai buvo užėmę ją. Pilis buvo apsupta, sudeginta, paimta su daugeliu belaisvių, kuriuos Kęstutis iš pasigailėjimo liepęs paleisti. Kęstučio širdies gerumas veikė į vokiečius. Vienas atsitikimas rodo, kad 1352 m. lietuviai su rusais buvo įsibrovę

į vokiečių kraštą, nuėję iki Labguvos, kur sutikę už save vokie=
čių būrį, todel turėję pasitraukti, lietuviai grįždami per upę
turėjo plaukte plaukti. Tuo tarpu Smolensko kunigaikštis, Kę=
stučio giminaitis, su arkliu pradėjo skęsti. Vokiečių komen=
dantas tada metėsi į upę ir jį ištraukė, paskui paleido jį na=
mo, norėdamas parodyti Kęstučiui savo gerą širdį, nes tai buvo
jo brolvaikis, del to, pats būdamas irgi Kęstučio giminaitis,
išgelbėjo jį ir paleido. ___ 1362 m. prie Kauno įvyko Kę=
stučio pasikalbėjimas su vokiečių ordeno vadu. Kęstutis vokie=
čių ordeno vadui pareiškęs, kad šiam nepasisektų Kauno pilies
paimti, jei pats Kęstutis būtų Kaune. =O kam išjojai iš pilies
mus pamatęs? = paklausė vokiečių vadas. =Mat, mano pavaldiniai
reikalavo manęs, kaip savo galvos, tai turėjau pas juos palik=
ti, negalėdamas į Kauną sugrįžti = atsakė Kęstutis. =Jei nori
grįžti į Kauną, aš liepiu sulygint, kad tu su kariuomene galė=
tum įeit į Kauną. Kęstutis į tą pasiūlymą nieko neatsakė ir
paliko nuošaliai nuo Kauno pilies. Vokiečių viršininkas laukęs
atsakymo. =Duok žodį su manimi kariauti, leisiu įeit į Kauną.
Tačiau nesulaukdamas atsakymo, kaip sako kronistas Vygandas
iš Marburgo, vokiečių ordeno kariuomenės viršininkas taręs:
=Jei kunigaikštis neturi nieko daugiau pakalbėti, tai galim
mes kiekvienas eiti prie savo kariuomenės. ___ 1366 m. yra
užrašytas toks įvykis. Kęstutis vyko į Prūsų kraštą, į Insten=
burgą pasitarti su vokiečiais del taikos. Jis jojo su kariuo=
mene per negyvenamą girią, kuri skyrė Lietuvą nuo Prūsijos.
Kelią Kęstučiui užstojo žiobris, vilyčia sužeistas į šoną
Kęstutis susimąstė, iš kur miške galėtų būti kareivių, pasi=
suko iš kelio ir nujojo prie vienos vokiečių pilaitės. Vokiečių
kariuomenės, pasirodė, iš tikro miške būta. Pilaitėj buvę

riteriai pamatę Kęstutį, pakėlė tiltą, uždarė vartus, o lietuviai galėjo suimti tik lauke pasilikusius kareivius, kurie nesuspėjo susmukti į pilį, ir jų arklius. Kęstutis užsėdo ant vokiečių žirgų ir supykęs įjojo į Insterburgą tartis su vokiečiais. Ordeno nariai jį iškilmingai sutiko, bet ahos pilaitės komendantas pamatė savo arklius ir pasakė Kęstučiui, supratęs dalyką: "Aš to nelaukiau iš tavęs". Kęstutis jam atsakęs: "Ką gi daryti, kad jau tokie blogi laikai ir tokie blogi įpročiai vyrauja." ___ Paskutinis atsitikimas atsitiko jau Algirdui mirštant, 1377 m. Kęstutis ir Algirdas pasikvietė atvykusios didelės kariuomenės viršininkus, siekdami taikos. Tuo tarpu, kai ėjo derybos dėl taikos su Kęstučiu, kada buvo sustabdyti ginklai, ateina žinia į Trakus pas Kęstutį, kad vokiečiai paėmė Vilniaus miestą. Kęstutis paklausęs vokiečių vado, ką tas reikštų. Vokiečių vadas jam atsakęs, kad tai esąs apsitikimas. Tada buvo sutarta, kad vokiečiai ramiai galės grįžti namo, o Kęstutis prižadėjo jų didelei kariuomenei pristatyti maisto. Tačiau kitą dieną ateina žinia, kad Vilniaus miestas yra vokiečių sudegintas. Tokiu savo kariuomenės elgesiu pats vokiečių kariuomenės vadas pasibiaurėjo. Tada Kęstutis nustojo pristatinėti vokiečių kariuomenei maistą, o Vytautas iš užpakalio ėmė juos puldinėti, naikindamas vokiečių pasigautus maisto sandėlius, jų paliktus užpakalyje, kada jie jiems bus reikalingi jų didelei kariuomenei grįžtant. Tada beveik visi vokiečiai turėjo nuo bado mirti, o kurie ir sugrįžo tėvynėn, tai atsiminė negerai pasielgę su lietuviais, bet ir tie ligoninėse mirė. ___ Kiek Kęstutis buvo užsikariavęs pagarbos pas savo priešus vokiečius, rodo, kad ir tas, kad kai Jogaila buvo su vokiečiais padaręs slaptą sutartį, nepatogią Kęstučiui, tai Kęstutis pačių vokiečių

buvo perspėtas, kad Jogaila susidėjo su jais prieš jį. Galėtų manyti, kad tai žygis galėjo būti padarytas ir politiniais tikslais, bet kadangi tai padarė Kęstučio kūmas, Orterodės komendantas von Liebenstein, tai reikia manyti, kad jis tai galėjo padaryti be politinių pinklių. ___ Nors ir toks idealus buvo Kęstutis, bet su savo gabumais jis tiko tik Lietuvos vakarams valdyti. Kad jis visai netiko Lietuvos Rytams, kur reikėjo reikalus su rusais vesti iš tolo, o ne atvirai, parodo vėlesni atsitikimai. Kai Lietuva neteko Algirdo, Kęstutis buvo pasidaręs ir Lietuvos Rytų valdovas, bet čia sulaukė nelaimingo galo. Tas atsitikimas rodo, jog Kęstutis žuvo tik del to, kad jis nesugebėjo taip gerai nujausti Rytų politikos, kaip suprato Vakarų politiką.

_____ : _____

Kęstučio viešpatavimo metu Lietuvos karų su vokiečiais rezultatai buvo nekokie, nors Kęstutis ir parodė didelę energiją. Lietuva tada puikiai įsitikino, kad Vak.Europos jėgos yra daug didesnės, negu jos. Tai kas gi duoda teisę taip apie senovės patriotišką Lietuvą manyti, kad Lietuvoj laimingiausi laikai buvo Kęstučiui ir Algirdui valdant? ___ Tai galima spręsti iš to laiko Lietuvos santykių su vokiečiais. Kęstučio laikais vokiečiai vedė lietuvių tautinėj sąmonėj labai pragaištingą įsitikinimą, kad jie kariauja su lietuviais, o ne su Lietuvos valstybe, į kurią įeina ir rusai. Taip lietuvių kunigaikščiai daro sutartis suvvokiečiais, kur yra skelbiamas karas ar taika lietuvių etnografiškai teritorijai, bet ne rusų apgyventoms teritorijoms, kurios irgi įeina į Lietuvos valstybės sąstatą. Tokios sutartys su vokiečiais yra tuo laiku padarytos lietuvių kunigaikščių. Vokiečiai mokėjo ne tiktai tą įsitikinimą

pravesti, bet ir taip intriguoti, kad Lietuvos atskiri kunigaikščiai, kaip Jogaila, Vytautas daro sutartis apie užleidimą lietuvių pagonių kraštus vokiečiams. Yra pripažįstama raštu, kad vokiečių ordenas turi teisę vadintis Žemaitijos savininku. Tai yra aiškus darodymas lietuvių energijos nusilpimo. Vienas kunigaikštis vokiečiams užleidžia Žemaitiją iki Dubysos, kitas iki Nevėžio. Tuo būdu užleisti pusę etnografiškos Lietuvos = tai prirodymas lietuvių vadų energijos kritimo. Tiek pirmose sutartyse, kur etnografinėa Lietuvai skelbiamas amžinas ~~kur~~ vokiečių karas, tiek tose sutartyse del Žemaitijos atdidavimo vokiečiams, aiškiai parodo, kad ilgas laikotarpis Algirdui ir Kęstučiui viešpataujant, nėra lietuvių laimėjimas, o tik pralaimėjimas. Tada ir Jogaila, Lietuvos valdovas, 1381 m. turėjo pasirašyti sutartį, kur yra lyg pasidavimas vokiečiams. Ten pirmame punkte vokiečiams prižadėta lietuvių kariuomenės pagelba, o kitas punktas sako, kad Lietuva negali vesti jokio karo be vokiečių žinios. Tie punktai rodo, kad tada Lietuva darėsi lyg ordeno vasalu. ____ Gabumų pas kunigaikščius Kęstutį ir Algirdą valdyti plačią Lietuvą nebuvo. Algirdas galėjo tik vieną pusę Lietuvos aprąpti, Kęstutis kitą pusę. Didelių talentų pas juos nematyti. Lietuvos valstybės genijumi galima pavadinti tik Vytautą. Tikrai genialus kunigaikštis ir yra Vytautas, mokėjęs vienas, be kito pagelbos, valdyti visą plačiąją Lietuvą.

Algirdo veikimas Lietuvos Rytuose, viešpataujant Algirdui ir Kęstučiui.

Algirdo politika Lietuvos Rytuose, jo veikimas, karai, sankiai teko geriau nustatyti, negu Vakaruose Kęstučiui, nes kai Vakarų istorija Kęstučiui valdant lyg nurodo katastrofinę padėtį

karuose su vokiečiais del"tikybos" dalykų, lyg nusilpnėjimą ir pasidavimą vokiečių įtakai. Tuo pačiu laiku Algirdas Lietuvos Rytuose buvo laimingesnis, galėjęs čia pramešti savo viešpatavimo savo politiką, paveldėtą iš Gedimino. Rytų politikos centras buvo rusai ir Maskva. Lietuva Gedimino laikais lyg kariavo su Maskva rusų gaivalo apgyventų žemių rinkime, kaip rusų istoriografija sako. Didelėms mongolų ordoms užėjus į Rusijos žemes, rusams teko iškrikti, nustoti savarankumo. Rusija taip buvo nuteriota, kad nebeliko joje kam pasipriešinti mongolams, nebuvo kam surinkti kovai su užplūdusia Azija jėgas. Tą vaidmenį suvaidinti norėdamas, konkuravo Lietuva su Maskva. Maskva tada buvo mažas miesčiukas, kuris vėliau virto turtinga ir galinga kunigaikštija. Tas centras, Maskva, dar nebuvo įsistiprinęs Gedimino laikais, ir Lietuva su juo galėjo lengvai ir pasekmingai konkuruoti, ir pusė rusų gaivalo apgyventų žemių teko Lietuvai, kurios daėjo visai netoli Maskvos, tik apie 100 kilometrų nuo jos. Gediminas ir Algirdas pajėgia sekmingai tą vaidmenį suvaidinti. Rusai į Lietuvą pradėjo žiūrėti, kaip į savo centrą ir kaip į jėgą, kurių mongolų išteriotus rusų tautos likučius su jų žemėmis sujungs į vienetą su Vilnium, kuris pasidarys toks pat centras, kaip ir Maskva. Tam dalykui iš Lietuvos kunigaikščių rusų buvo reikalaujama užtenkamai tolerancijos. Nors lietuvių kunigaikščiai ir buvo pagonys, bet turėjo su rusais elgtis tolerantingai, vartoti tam tikras sutartis del savivaldybės, rinkimo teisėjų, kunigaikščių ir tt. Reikalui esant Lietuvos kunigaikščiai turėjo daryti sutartis su totoriais, suseiti su totorių chanais, = ką Algirdas mokėjo neblogai atlikti už savo tėvą Gediminą. Lietuvos istorijos vadovėliuose jaučiasi patriotizmo atogarsis, be kurio mokykli=

nis auklėjimas negali apseiti. Tuose vadovėliuose dažnai yra užduodamas klausimas, koks didysis Lietuvos kunigaikštis labiausiai praplatino Lietuvos teritoriją? Tas klausimas yra įvairiai rišamas, tačiau tikrai galima sakyti, kad Algirdui viešpataujant Lietuva priėjo beveik prie maximumo savo teritorijos. Lietuvos santykiai Algirdui viešpataujant su Rusija jaučiasi, lyg barometre, jų politikoj su šiaurės pirklių miestais = Pskovu ir Naugardu. Tuose miestuose gyveno ne tik pačių rusų, bet ir Hanzos pirklių sąjungos. Visiems tų miestų pirkliams rūpėjo iškišti savo prekes, taip pat gauti kitų prekių, del to reikėjo daug važinėti po daugelį kraštų, del ko tie pirkliai daugiausiai politikoj nusimanė. Jie lyg barometras buoda suprasti Algirdo veikimą jo santykiuose su rusais. Tiedu miestai, Pskovas ir Naugardas, buvo laisvieji miestai, nepriklausė nė Maskvai, nė Lietuvai, kaip atskiros respublikos, pačių žmonių valdomos. Žinoma, atskirais laikotarpiais galima pastebėti, kieno ir įtaka yra didesnė, kokios partijos ten yra viršus. Tose respubliokose susidarydavo partijos, kurių viena palaiko lietuvių, kitą maskviečių reikalus. ___ Algirdui politika su turtingais pirklių miestais, kaip Pskovas ir Naugardas, sekėsi taip gerai, kad net taip nesisekė Vytautui ir vėliau Kazimierui, Jogailos sūnui. 1348 m., tuoj po savo įsiviešpatavimo Lietuvos Rytuose, Algirdas jau yra Rusijos jaučiamas. 1348 m. Pskovo ir Naugardo metraščiai jau nusiskundžia Algirdu. Jis nupasakoja, kad Algirdas, tada, kai jis jautė ten Lietuvos autoriteto sumažėjimą pskoviečiams išvarius jo sūnų Andrių, atsisakius nuo jo, kaip savo kunigaikščio = atvykęs Algirdas daug žmonių iššudęs ir dar daugiau arklių išsivaręs iš jų krašto. Jis liepė Lietuvoje suareštuoti Pskovo pirklius, taip pat

ir jų prekes užareštuoti ir be išpirkimo, atskiro muitinio mo=kesčio, neišleisti iš Lietuvos. Tuo būdu Lietuvos autoritetas Rusijos kraštuose pasitaisė, ir pskoviečiai vėliau net geruoju sugyvena su Algirdu, nes Algirdas su kariuomene ir sūnumi And=riumi buvo atvykęs kariauti su Livonijos vokiečiais, kada šie buvo užpuolę Pskovo /Pliskavos/ miestą. ___ Naugardas su Algir=du pradžioje elgėsi dar atviriau. Taip ten 1356 m. pradeda imti viršų maskviečių partija. Naugardo turtuoliai, kurie visa=dos laikydavosi Maskvos /o proletariatas visada laikydavosi lietuvių/, pasiuntė tais metais Maskvos kunigaikščiui Simeonui Puikiąjam, kuris čia atvyko ir kelias savaites Naugarde pavie=špatavo, kuriuo laiku priėmė nuo Naugardiečių priešaiką, net nustatė, kiek kuris iš miestiečių jam mokės pinigų. Ir taip Naugarde Maskvos kunigaikštis buvo pripažintas teisėtu įpėdi=niu, o pats Naugardas pasidarė Simeono Puikiojo "Vočina" =tėvo=nija. Algirdas į tai greitai reagavo, paskelbdamas Naugardui karą ir pasisakydamas, kad jis turįs eiti karan su Naugardu ir apsiginti nuo neteisybės ir įžeidimo, kadangi esą Naugardo burmistras /posadninkas/ Ostafiejus Dvorianincevas esąs jį /Algirdą/ iškeikęs "šunimi". Algirdas puolė Naugardo valsčius, ištuštino kai kuriuos ir nuėjo už Naugardo, net iki Lūgos. Naugardiečiai neteko ūpo, nusiminė, sušaukė viešą/visų partijų bendrą pasitarimą=susirinkimą/, suėmė savo burmistrą, neva to nelemto karo kaltininką, užmušė jį, tuo būdu patenkindami Al=girdą, kuris pasitraukė atgal į Lietuvą. ___ Dalykai Algirdo su Maskva nebuvo taip paaiškėję, ir tam buvo sekančios prie=žastys. Dar Gedimino laikais Lietuva neturėjo bendrų aiškių sienų su Maskva. Tarp Lietuvos ir Maskvos buvo dar atskiros, nepriklausomos kunigaikštystės. Jos ir skyrė Lietuvą nuo Maskvos.

Šiedu konkurentai galėjo susiartinti tik tada, jeigu jie užimtų tas juos skiriantčias nepriklausomas žemes. Ir kaip tik tą dalyką atliko Algirdas, priartindamas tą politinį klausimą prie išrišimo. Pirmiausiai, tarp Lietuvos ir Maskvos žemių buvo Smolensko kunigaikštija, yedusi galingą ir taikingą su Rytais mūsų prekybą, ėjusią iš Skandinavijos į Bizantiją per Dniepro upę. Smolenskas, kaip kunigaikštija ant to didžiojo prekybos kelio, buvo gerokai praturtėjęs ir įgavęs kultūros ir civilizacijos. Pirkliai čia atvažiuodavo iš visur, čia atsiveždami kultūrą ir mokslą. Smolensko kunigaikštystė Algirdo laikais patenka Lietuvai, nes Smolenskas bendrai su kitų pirklių miestais negalėjo pakelti Lietuvos žygių prieš svetimtaučius. Ne tik Smolenskas, bet ir Polockas, Vitebskas pateko Lietuvai Algirdo laikais. Kaip ir anų žemių, toks pat buvo ir Smolensko kunigaikštystės likimas, kuris tapo Algirdo vasalas jau 1341 m., kai Algirdas traukė su kariuomene atimti iš Maskvos Smolensko kunigaikštystės dalį = Možaiską. Jau mūšyje ties Strėva 1348 m. dalyvavo ir Smolensko pulkai. Nieko padėties nepakeitė nė Maskvos puolimai. Simeonas Puikusis, Maskvos kunigaikštis, jau buvo ėjęs su savo kariuomene į Smolenską, bet jam pakelyje už akių užeina Algirdo žmonės, Algirdo diplomatai prie Strėvos upės kranto, kurie siūlė Simeonui Puikiąjam nebežygiuoti toliau link Smolensko, bet padaryti su jais taiką. Maskvos kunigaikštis, kaip sako metraščio žinios, nepaniekino Algirdo žodžių ir padarė taiką, kurios laikėsi ilgą laiką po atleidimo Lietuvos pasiuntinių namo. Taip Algirdas ir savo diplomatija, ne tik karo keliu, apgynė Smolenską ir padarė jį savo vasalu. 1355 m. jau yra aiškus darodymas, kad Algirdas šeiminin-kavo Smolensko teritorijoj. Tada jis buvo užėmęs Rževo miestą,

pastatęs ten tvirtovę ir, nežiūrint pykčio Ivano Aleksandrovičiaus, Smolensko kunigaikščio, jis ėjo karan prieš Smolenską, paėmė Smolensko kunigaikščio giminaitį ir užsilaikė sau Rževą. 1357 m. buvo atvykusios Maskvos ir Tvero kariuomenės, kurios išvijo lietuvius iš Rževo ir lyg panoro pats Smolensko kunigaikštis išvyti lietuvius iš krašto, bet lietuviai nepasidavė ir prašė pagelbos, ko nelemtos pasekmės iššaukė tą karą. Algirdas ant vidados iš Maskvos atėmė kunigaikštijos dalį = Mstislavą, kurį padarė atskira kunigaikštija. Algirdo sūnus Andrius iš Polocko paėmė ir Rževą ir sustiprino tą tvirtovę taip, kad 1359 m. net pats Algirdas buvo nuvykęs jos stiprumo pažiūrėti. ___ Kaip Smolenskas, taip ir Briansko ir Sieversko kunigaikštijos pateko į Algirdo rankas, į Algirdo vasalitetą, nes yra žinių, kad jų kunigaikščiai jau Algirdo klausė ir dalyvavo kartu su lietuviais karuose prieš vokiečius ir kitur. 1368,1370,1372 m. tie Briansko ir Sieversko kunigaikščiai yra žinomi Nikono metraščiui, kad jie su savo kariuomene žygiuoja prieš Maskvą Algirdo vedami ir nueina iki pačios Maskvos mūmų. Maskvos tvirtovė Kremlius buvę apgulta tuos 3 kartus /1368,1370,1372/ ir bandyta paimti. ___ Kai prasidėjo nauja fazė Lietuvos=Maskvos santykiuose, Algirdo giminystės politika su Tvero kunigaikščiais, kurie buvo priešingi Maskvai, kaip savo konkurentei del didžiojo Rusijos kunigaikščio titulo, tai Smolensko kunigaikščiui, Briansko ir Sieversko žemėms Algirdo buvo užginta pulti Tverą, ir vieną kartą Nikono metraštyje yra užrašytas Algirdo žygis prieš Ivaną Vasiljevičių, Smolensko kunigaikštį, kur Algirdas pasisako: "Aš ant jo puolu, kad jis be reikalo ėjo prieš Tvero kunigaikštį Mykolą". ___ Maskviečiai, nežiūrint visų jų pastangų, du kartu /1368 ir 1375 m./ negalėjo paimti Smolensko ir Rževo,

pašalinti iš ten lietuvius, kurie valdė ir Smolensko kunigaikš=
tiją. Rusų metraščiams yra sunku referuoti apie Algirdo veiki=
mą, nes Algirdo rūsams buvo aiškiai daroma skriauda. Net Liu=
bavskis negali pranešti, kaip Briansko kunigaikštija buvo pate=
kuri į Lietuvos žemių sąstatą, nes rusų metraštyje yra trumpai
ir neaiškiai pasakyta, kad 1355 m. lietuviai kariavo Brianske.
Tais metais Brianske miręs jo kunigaikštis Vosylius ir Brianske
pasidariusi netvarka, tuštuma, ir lietuviai kunigaikščiai pra=
dėjo valdyti Brianską. ___ Kaip suprasti ir išaiškinti šitą
žinutę? Aišku, kad buvo dvi partijos, kurių viena, proliata=
riato = stovėjo už Lietuvą. Biednuoliai įveikė turtuolius ir
dvasiškius. Ir taip su lietuvių pagelba Brianskas pasidavė
Lietuvai. ___ Dar buvo viena teritorija, skirianti, skirianti
Lietuvą nuo Maskvos, būtent Černygovo Sieversko Žemė. Ir ši
Žemė pateko Algirdui, nes nuo to laiko pasidarė lietuvių vasa=
las, turėjęs savo kariuomene pagelbėti Lietuvos didžiajam kuni=
gaikščiui. Tos kunigaikštijos atskiri miestai, kaip Novosil'as,
Odajev'as, Vorotin'as ir Bieliov'as, kaip rusų metraščiai pra=
neša, buvo Lietuvos vasalai. Kadangi Algirdas šeimos atžvilgiu
buvo laimingas, didelę šeimą turėjo, tai ten įkišo tris lietu=
vius kunigaikščius, kaip savo vasalus: į Černigovą ir Trubčev=
ską jis pasodino savo sūnų Dimitrą, į Brianską ir Sieverską
savo sūnų Kaributą, į Starodubą savo brolvaiką Patrikijų, Nor=
manto sūnų. Taip buvo likviduotos tos žemės, kurios tiesiogi=
niai neleido Lietuvai susisiekti su Maskva. ___ Su Maskva jau
Gedimino laikais buvo pradėta diplomatija per vestuves taiką
sustiprinant. Simeonas Puikusis, Maskvos didysis kunigaikštis,
buvo vedęs vieną Gedimino dukterų. Šiap tai jis nelabai kliudo
Gediminui ir jo sūnums, kai jie daro pastangų praplėsti savo

valstybę į Rytus. Algirdas, suprasdamas mongolų reikšmę, žinodamas, kad mongolų chanas gyveno prie Volgos, Astrachanėj; kad jis yra pilnas Rusijos šeimininkas, mėgino pasiųsti savo geriausius žmones pas chaną Čeni-Beką, kad šie padarytų su juo taiką ir sąjungą prieš Maskvą. Algirdas buvo pasiuntęs ne tik žmones, bet ir daug pinigų, kuriais papirko chano ministerius ir vedė mongolus prie sąjungos prieš Maskvą. Maskva tačiau tame dalyke buvo didesnė specialistė, kadangi davė daugiau pinigų chanui ir jo ministeriams, ir tuo įkalbėjo mongolams, kad Lietuva jiems esanti pavojinga kaimynė. Maskviečiai tuo būdu pasiekė to, kad Algirdo pasiuntiniai buvo suimti. Taip tie pasiuntiniai, trys kunigaikščiai ir kaszin koks bajoras Eikša buvo mongolų išduoti Maskvai. 1350 m. Algirdas turėjo siųsti Maskvos kunigaikščiui dovanų, kad jo pasiuntiniai būtų paleisti. Rusų metraščiai sako, kad Maskvos kunigaikštis sutiktų su Algirdu padaryti taiką daugeliui metų. Tada Algirdas vedė Tvero kunigaikštytę Marę, o kitas Gedimino sūnus, Liubartas, vedė kunigaikštytę iš Rostovo. Taika buvo padaryta 18 metų. Tik 1368 m. buvo daromas pirmas žygis po taikos prieš Maskvą. Tada Kęstutis, Algirdas ir kiti kunigaikščiai netikėtai įsiveržė į Maskvos kunigaikštiją, sumušė Maskvos kariuomenės avangardą, du rusų kunigaikščiai, Obolenskij ir Starodubovskij krito, ir armija negalėjo atsilaikyti, vedama rusų vadų Minino ir Šubos. Lietuviai tuo žygiu priėjo prie Maskvos, paėmė daug belaisvių, daug žalos padarė kraštui. Algirdas dar du kartu buvo žygiavęs prieš Maskvą. ~~Kęs~~ ____ Algirdui Lietuvos Rytuose viešpataujant, Maskvos kunigaikščiams reikėjo atsisakyti nuo konkurencijos su Tveru. Tačiau, kai Kęstutis ir Algirdas pralimėjo Rudavos mūšį, Maskva pamanė, kad yra laikas nusikratyti nuo Lietuvos įtakos,

užpuolė Tverą, pašaukė Tvero kunigaikštį teisman ir norėjo padaryti savo vasalu. Algirdas visgi greit surinko kiek kariuomenės, su Kęstučiu nuėjo į Maskvą, pasitelkęs kitus savo vasalus=kunigaikščius, ir 6 gruodžio Lietuvos kariuomenė buvo apsupusi Maskvą, kurią apsuptą laikė 8 dienas; tačiau Algirdas, būdamas atsargus, nenorėjo sulaukti to, kad Maskvos armija, provincijoj susirinkusi, ateitų gelbėti Maskvos kunigaikščio, skubiai grįžo nuo Maskvos į Lietuvą. Sekantį kartą Algirdas užpuolė Maskvą 1372 m., užima daug Maskvai priklausančių miestų, kaip Kašeną, Pereslavlių ir k. Tame kare dalyvauja ir Kęstutis, Vytautas, Andrius, Polocko kunigaikštis. Jie, nors ir buvo rusų armijos puolami, bet kai atėjo visa armija, Algirdas nugali juos. Lietuvių kariuomenė stovėjo vienoj upės pusėj, rusų kitoj tos pat upės pusėj. Tada Algirdas susitaikė su ta sąlyga, kad daugiau nebesikiš į ginčus tarp Tvero ir Maskvos. 1375 m. Algirdo neremiamas Tveras turėjo pasiduoti Maskvai, pasivadinęs save "Jaunesniuoju Maskvos broliu", tuo pat Tveras ir atsisakė nuo sąjungos su Lietuva. ___ Taip Lietuva Algirdo laikais prisijungė Smolenską, Brianską ir Černygovą = Sieverską, iš kitos pusės = prie Maskvos prisijungė didelis ir galingas Tveras Ir taip abi konkuruojančios valstybės stojo viena prieš kitą. Vėliau prasideda tarp tų dviejų valstybių kelių šimtų metų karas, nes tos dvi valstybės norėjo aplink save sujungti visas rusų žemes. Lietuvos teritorija Algirdo laikais priėjo maximumo. Maskvos valstybė irgi prisiartino besiplėsdama prie Lietuvos rubežių ir bent tuo tarpu pripažino visas rusų teritorijas, prijungtas prie Lietuvos, kaip nepriklausomas nuo Maskvos.

Lietuvos santykiai su totoriais, Kęstučiui ir Algirdui viešpataujant.

P o d o l i j o s klausimas. Mongolų arba totorių visuomenė buvo labai aktyvus padaras. Algirdas, pradėjęs su mongolų visuomene ryšius, negalėjo jų be karo, be jėgos baigti. Kyla klausimas, kokiose vietose ir kame totoriai turėjo santykius su Algirdu ir bendrai su to laiko Lietuva? ___ Tos vietos, kuriose Lietuva turėjo santykių su totoriais, buvo pietų žemės, būtent tos žemės, kurios skiria Lietuvą nuo Juodųjų Jūrų. Tos žemės, kurios tada gulėjo prie Juodųjų Jūrų, tada vadinosi Ponizie = Žemutinė teritorija, kuri paskui, nuo XIV a., įgijo Podolijos vardą. Podolija arba Ponizie, tai buvo žemės nuo Dniepro upės žiočių, beveik iki pat Dunojaus upės, kurios tais laikais buvo, taip pat ir dabar tebėra, stepės = tai plotai be jokių medžių, tęsiasi kelius šimtus kilometrų. Tos žemės labai tiko mongolams, kaip bastūnams, nes jos buvo labai geros ganyklos, kadangi stepėse yra juodžemis ir ten labai daug geros žolės priauga, kaip pašaro gyvuliams, bet nėra nė vieno medžio. ___ Tačiau mongolams Podolijos žemės buvo kiek pertoli, kadangi mongolų centras buvo prie Volgos tojo vietoje, kur dabar yra Astrachanės miestas, netoli nuo Kaspijos jūrų. Mongolams pusantro tūkstančio kelionė į Podolijos stepes buvo gana kebli. Kadangi be to pas mongolus Algirdo laikais buvo kilę vaidai del vyriausios valdžios, ir net per 5 metus, nuo 1357 iki 1362 m., ten viešpatavo net 6 chanai, taigi, kiekvienas po mažiau, negu vienus metus, tai iš mongolų nebuvo kam rūpintis apie Podolijos stepų plotus. Lietuviai, kurie energingai kariavo su vokiečiais ir rusais, negalėjo apsėiti be tos Podolijos stepų teritorijos. Tada į tas žemes veržtis buvo visai

nesunku lietuviams, kadangi mongolai, užkariaudami rusų žemes, buvo įpratę panaikinti visas krašto tvirtoves, o stepėse, Podolijoj, jie ir buvo atsilankę, todel ir Podolijoj visos krašto tvirtovės buvo panaikintos. Podolija lietuvių buvo užimta be sunkumų. Ir taip rusų metraštis sako: "Podolijos žemėj nebuvo nė vieno miesto, nei akmens, nei iš medžio". Podolijoj buvo tik nedideli miesteliai, upeliai, prie kurių laikėsi mongolai. Mongolų čia visi klausė, nes čia chano buvo pastatyti komendantai, turėję paveldimą valdžią. Tie totorių pastatyti "kunigaikščiai" rusų metraščiuose yra vadinami "očiči = i diediči", lietuviškai = "tėvūnai ir seneliai", kurie karta iš kartos pavel= dėdavo Podolijos žemes. Kai Algirdas turėjo su jais reikalo, tai tie mongolai, Podolijos kunigaikštukai, buvo jau išsigimę ir suslavėję. Taip dar Stryjkauskas, atspausdinęs Karaliaučiuj XVI a. "Lietuvos kroniką", sakosi važinėjęs tose Podolijos kraštuose ir atradęs totorių, kurie buvo jau užmiršę savo kalbą, būtent, Silistrijoj, Ant Dunojaus ir Dobrudžoje. ___ 1362 m., kada Algirdas žygiavo į Podolijos kraštus, Podolėj mongolų valdininkai buvo šie: Dimitriejus, Chadži=Bej'us ir Kutlubenga. Jie surinko, kiek tik galėjo, kariuomenės, nuėjo lietuvių kariuomenės pasitikti ir ties Mėlynųjų Vandenų, iš tikro gi ant Mėlynosios upės /Sinincha/, susimūrė su lietuviais, kur įvyko mūšis, nelaimingas totoriams, nes jie jį pralaimėjo. Totorių pastatytieji kunigaikščiai Podolijoj, iš dalies pasišalino iš to krašto, iš dalies pasiliko krašte, kaip Algirdo vasalai. Ir taip nuo 1362 m., nuo mūšio prie Mėlynųjų Vandenų, Algirdas užvaldė Podolijos kraštą, pasiuntęs ten savo giminaičius, Gedimino sūnaus savo brolio Karijoto vaikus valdyti krašto, kaip atskirus kunigaikščius.

Algirdo politika del Volynijos=Galicijos žemių.

Paskutinė Algirdo politikos dalis liečia Volynijos=Galicijos /Haličo/ žemes, tai yra, tą teritoriją, nuo mongolų užplūdimo Rusijos Mindaugo laikais nuo jų buvo mažiausiai nukentėjusi. Volynijos=Galicijos žemėse prie Mindaugo gyveno atskiras jų karalius = Danielius. Tačiau tose žemėse tvirtos monarchijos nebuvo ir bajorais tais laikais ten buvo visagaliai, smarkiai suvaržą monarcho valdžią. ___ Prieš Algirdo įsiviešpatavimą Lietuvos Rytuose, Volynijos=Galicijos žemės buvo neteko=sios savo valdovo. Taip 1340 metais buvo nunuodytas paskutinis tų žemių laisvas valdovas Boleslovas, Gedimino žentas, neva už tai, kad per daug laisvai gyveno, perdaug pasileidusį gyvenimą vedė ir perdaug girtuokliavo. Du krašto bajorai, Detko ir Ostrogas, pasišaukė į kraštą mongolus ir paskelbė Volynijos valdovu lietuvį Liubartą, Kęstučio/ ir Algirdo brolį. Tuo būdu lietuvių kunigaikščiai buvo įsimaišę į tą politiką. Nors kraštas ir buvo valdomas Liubarto vardu, bet tas sudarė ilgą Lietuvos ginčą su jos konkurentais kaimynais = Vengrų karaliumi ir Lenkijos karaliumi Kazimieru. ___ Pirmas laikotarpis Lietuvos ir Vengrijos su Lenkija ginčo pasibaigė tuo, kad buvo padaryta sutartis su lenkų karaliumi Kazimieru, kuri pravedė sieną tarp Volynijos=Galicijos rusų, klausančių lietuvių, ir tuo pat rusų = priklausančių Lenkijai. Tos dvi dalys rusų metrašty=je yra taip vadinamos: 1/ "Rus, što karolia slaušajet" ir 2/ "Rus, što Litvy slušajet" //"Rusija, kuri klauso karaliaus /Kazimiero/ ir "Rusija, kuri klauso Lietuvos//. Nuo to laiko Lietuvos istorijoj įvyko tas faktas, kad lenkai visaip engia ir skriaudžia Ivono gyventojus, nes Galicija pateko nuo tada lenkų globon/Ir dabar tas kartojasi = 1928 m.rudens ukrainiečių

persekiojimas Lvove/. ____ 1347 m. buvo padaryta tarp Algirdo ir Lenkijo karaliaus Kazimiero sutartis, kuria Lietuva pasirodė stipresnė. Lenkų karalius Kazimieras ta sutartim pavėržė Galicijos žemes su Lvovu, kitos gi Galicijos=Volynijos žemės buvo užleisto Lietuvai. Buvo ir tokių žemių, kurios ir Lietuvai, ir Lenkijai priklausė. Taip pietuose akmeninė pilis, rusiškai vadinama Kamieniec=Podolskij paliko savastis abiejų valstybių, kaip lietuvių kunigaikščio Algirdo, taip ir lenkų karaliaus Kazimiero prieglobstyje. ___ Antras Lietuvos=Lenkijos ginčo periodas del tų pačių Volynijos=Galicijos pietų rusų žemių prasideda 1349 m. ir baigiasi 1356 m. Tas ginčo periodas prasidėjo Vengrijos karaliaus užpuolimu 1349 m. Tada kare vengrų=lenkų su lietuviais nelaisvėn buvo patekę Liubartas su broliu Kęstučiu, bet paskui su vargu išsivadavo. 1350 m. Kęstutis su Liubartu užėmė daug tų žemių miestų ir privertė lenkų karalių Kazimierą padaryti sutartį su Vengrų karaliumi Liudviku, kad Galicijos žemė būtų atiduoda lenkams, o lenkų sostas, jei mirtų jos dabartinis karalius Kazimieras, turėtų atitekti Vengrų karaliui Liudvikui. Vengrai su tuo sutiko ir 1351 m. ta sutartis buvo padaryta. ___ Katalikų bažnyčia taip pat buvo įsimaišiusi į tą ginčą, paskelbdama Europoj kryžiaus karą prieš Lietuvą, imdama tam karui prieš Lietuvą ~~xmx~~ rinkti karius, norėdama apginti lenkus. Šitas ginčo periodas pasibaigė lenkų ir vengrų susiartinimu. ___ Trečias Lenkijos=Lietuvos ginčo periodas del Volynijos=Galicijos žemių, jau gale Algirdo viešpatavimo, gale jo amžiaus, pasireiškė atskira lietuvių taika su lenkais. Ta taika du Lietuvos kunigaikščiai, Jurgis ir Aleksandras, pasidarė Lenkijos vasalais. Jurgis viešpatavo Chelme ir Bielske, Aleksandras = Vladimire ir Kremeniece; Jurgis buvo Normanto, Algirdo ir Kęstučio brolio, sūnus, Aleksandras gi Karijoto,

taip pat Algirdo ir Kęstučio brolio, sūnus. Ta pačia sutartimi Liubartas pasiliko Lucko tvirtovėj, o Kęstutis užleido Bresto pilį. ___ Tai yra retas dalykas, kad lietuviai pasidarytų lenkų vasalais. Tačiau Liubartas ir Kęstutis turėjo pasižadėti būti neitraliais tuose karuose, kuriuos ves lietuviai su Kazimieru, prisiėmė priedermę nekariauti su Kazimieru. Kai 1377 m. mirė Algirdas, Vengrijos karalius padarė sutartį su juo /Kęstučiu/, del pasidalinimo tarp lenkų, vengrų ir Lietuvos visų rusų žemių.

_____ : _____

Taip galima pasakyti, kad Lietuva daugiausiai išsiplėtė Kęstučio ir Algirdo viešpatavimo laikais ir beveik daugiau ji nesiplėtojo, nes ir taip ji jau buvo nuo Juodųjų Jūrų iki Baltijos jūrų.užėmusi visas teritorijas. Tūkstančiai kariuomenės priklausė Algirdui, o siena su Maskva ėjo tik 100 kilometrų nuo jos. Visa Dniepro Linija buvo patekusi į lietuvių rankas. Lietuvių įtaka Algirdo ir Kęstučio laikais per Rusijos pirklius, per Naugardą, Pskovą, Smolenską buvo neabejotina.

Algirdo mirtis ir charakteristika.

1377 m.Algirdo mirtis buvo ne vien permaina Lietuvos istorijoj, bet žymus įvykis ir Rusijos istorijoj. Ryšy su tuo tarp lietuvių ir rusų yra sprendžiamas opus klausimas,kas buvo Algirdas savo tikėjimo dalykuose: ar, kaip dvi jo žmonos, pravoslavas, ar, kaip jo brolis Kęstutis, pagonis? Istorijos šaltiniuose yra pasireiškusios abi tos nuomonės. Taip Bychovco metraštis, Danilavičiaus išleistas, kalba inspiruotas Algirdo šeimos ir jo našlės Julijonos, kad Algirdas kaip tikras krikščionis pravoslavas pasimirė. Bychovco metraštyj, Danilavičiaus redakcijoj 189 puslapyj yra toks tekstas apie tą dalyką: "Kunigaikštienė Julijana, pamačiusi paskutines dienas gyvenant savo vyrą

Algirdą, nuliūdusi del uo išganymo, sušaukusi savo sūnus ir dvasišką tėvą Archimandritą Dovydą Pečerskį, pradėjusi kalbinti savo vyrą ir su Dievo pagalba prikalbinusi jį apsikrikštyti ir užsivilkti vienuolio rūbus; po kelių dienų Algirdas miręs ir jo kūną palaidoję Dievo Motinos bažnyčioje Vilniuj, kurią jis pats buvo pastatęs." ____ Tokią pat žinutę apie Algirdo krikštą prieš jo mirtį yra paskelbęs rusų istorikas Karamzinas V=me savo tome. Tai yra dvi žinios, kalbančios už tai, kad Algirdas buvęs apsikrikštijęs pravoslavų apeigomis bent prieš savo mirtį. ____ Taip pat yra dvi žinios, Wartburgo ir Dlugošo, kalbančios apie Algirdo lavono sudeginimą, tai yra, apie Algirdo mirimą ne krikščionių tikyboj, bet pagoniškojoj. Wartburgas savo veikalo V tome sako: "Lietuvos kunigaikštis Algirdas buvo palaidotas su didelėmis iškilmėmis ant laužo, kur buvo sudegintas su įvairiais savo daiktais ir 18 žirgų, einant pagonių papročiais." ____ Taigi dabar abi versijos turi vienodus daromus istoriniais šaltiniais. Iš rusų versijos, kad Algirdas miręs apkrikštytas ir buvęs krikščionių apeigomis palaidotas, galima nurodyti tą jos silpną pusę, kad čia aiškiausiai matyti Algirdo našlės Julijonos įtaka, Vilniaus rusų tradicija. Antra vertus, žinia apie Algirdo mirtį pagoniškais papročiais, apie jo lavono sudeginimą turi savo pliusą, kadangi vokiečių kronisto Wartburgo metraštis žino net arklių skaičių, kurie buvo sudeginti kartu su Algirdo lavonu. Tai yra geras prirodymas, kad ta vokiečių žinia turi teisingumo požymių, jeigu ji jau žino sudegintų arklių skaičių/18/. ___ Algirdas pasimirdamas padarė nemaža perversmo ir žalos Lietuvos ~~xxxxxxxxx~~ istorijoj, nes Lietuva jo asmenyje nustojo daug ko, kadangi jis buvo geras politikas ir karvedys, visai tinkamas vesti Did. Lietuvos kuni=

gaikštystės Rytų politiką. Kokia buvo Algirdo figūra, rodo jo būdo aprašymas metraščiuose. Iš jo būdo aprašymo metraščiuose mes matome, kad Algirdas buvo lankstus politikas, rimtas žmogus. Mums rusai yra palikę jo charakteristiką, kaip pagonio. Taip Nikono metraštyje Algirdas yra charakterizuojamas taip: "Bedievis, labai gudrus, neištikimas, visgi Algirdas buvo labai išmintingas, kalbėjo daugelio kalbomis ir savo sostu bei valdžia viršijo visus kunigaikščius /turbūt, lietuvių kunigaikščius/. Jis laikėsi labai stipriai, nuo viso ko nerimto atsisakydamas, kaip nuo linksmumo, žaislų ir visokių daiktų, niekada neužmiršdavo savo valstybės reikalų, ir dieną, ir naktį, ir nieko negerdavo, nei vyno, nei alaus, nei midaus, ir bendrai jokio alkoholinio gėrimo, labai nekentė girtų ir visur kur rodė abstinenciją/matyt, tas rusams atrodė nepaprasta, nes rusai, kaip ir dabar, labai mėgdavo išgerti/, ir nuo to jo protas ir sumanumas padidėjo ir jis kieto proto įgavo, ir gudrybėmis užkariavo daug žemių ir teritorijos; ir miestus ir kunigaikštytes sugaudavo ir mokėjo pildyti savo didelę valdžią ir jo valdžia buvo aukščiausiai visų pastatyta, aukščiau, negu ją turėjo jo tėvas ir senelis. Algirdo paprotys buvo toks: kad niekas nežinotų, kur jis su savo kariuomene nori eiti ir kokiam reikalui renka daug kariuomenės; ir pati kariuomenė, ir valdininkai nežinojo kur juos ves, nei savo, nei svetimi, nei svečiai; protingai viską jis mokėjo daryti, slaptai, kad nesužinotų ta žemė, kur jis nori keliauti su savo kariuomene; ir tokiu sumanumu jis daug žemių užkariavo, daug miestų ir teritorijų, ne tiek jėga, kiek savo išmintimi; pas visus buvo didelė baimė jo, ir visus jis viršijo savo valdžia ir savo teritorija." Tai tokią Algirdo būdo charakteristiką paduoda rusų Nikono metraštis.

Sunku yra įsivaizdinti, kaip senovėj atrodė mūsų didvyriai, mūsų veikėjai. Pasilikusiose raštuose tenka gaudyti ir įvertinti nagrinėjimu kiekvieną žinelę apie juos. Portretų iš anų laikų nėra užsilikę. Net nežiūrint to, kad Simanas Daukantas, istorijos subjektas, neperseniausiai tėra miręs, bet ir tai jo portreto nebuvo padaryta, o jį reikėjo prasimanyti ir paduoti apyvarton paveikslą to žmogaus, kurį mes matome paminkluose ir fotografijose, kaip "Simaną Daukantą". Turime pripažinti, kad tie visi senovės Lietuvos kunigaikščiai, kuriuos piešia mūsų menininkai, yra jų fantazijos padariniai. Taip menininkų nupiešti Mindaugo, Gedimino, Algirdo, Kęstučio paveikslai yra tokie, yra taip nupiešti, kaip tie kunigaikščiai tikrumoje, gal būt, visai neatrodė. Tačiau jau nuo Vytauto ir Jogailos laikų galime pasitikėti žmonių portretais. ___ Kaip kitų senovės lietuvių kunigaikščių, taip ir Algirdo portretinio piešinio nėra užsilikusio tokio, kuris parodytų, kaip Algirdas tikrumoje atrodė. Tačiau medžiaga Algirdo portretui yra patiekta ir Narbuto raštų V tome 236 p., kur Narbutas paduoda aprašymą iš gyvo Algirdo. Tai esąs pastebėjimas vieno kryžiuočio, kuris buvęs pasiųstas špionažo tikslais į Vilnių ir pranešęs į Prūsus. Tuo pranešimu pasiremiant Narbuto yra aprašyta Algirdo išvaizda. Tai esąs vyras gražaus ūgio, raudono veido, kuris yra truputį sutrauktas, su ilga nosimi; Algirdo akys esančios dangaus spalvos, pilnos išreiškimo, antakiai labai gerai užaugę, šviesesnės spalvos, ilga barzda, šviesiai rusa, truputį jau žila barzda, tokie pat jo plaukai ant galvos, iš priekio praretėję, del to kakta aukšta. Ūgio Algirdas esąs labiau vidutinio, nei perdaug sudžiūvęs, nei perdaug sudrūtėjęs; kalba jis balsiai ir aiškiai, jo kalba gražiai skamba ausyse; sėdi jis ant arklio gražiai, bet kada

vaikščioja pėsčias, tai truputį ant dešinės kojo šlubas, todel paprastai jis arba remiasi lazda, arba tarno; mūsų/vokiečių/ jis gerai supranta, bet visada kalbose su mumis turi prie savęs vertėją; tų Algirdo vertėjų pažinome tris, kurių vienas vokietys, bet nežinia iš kur gimęs, sakosi esąs iš Vitebsko/tačiau tas šnipas gavęs įspūdžio, kad tai esąs vokietys iš Elbingo, pabėgęs iš ordeno/. ___ Toliau yra aprašomas Algirdo gyvenimo būdas, kad vasarą jis mėgsta išvažiuoti iš miesto /Vilniaus/ ir apsigyventi Medininkuose, netoli nuo Vilniaus. Kunigaikštienė, Algirdo žmona, nevažiuojanti iš miesto, nes turinti prižiūrėti vaikus, kurie yra "gražūs, kaip pavasario gėlės", turi daug mokytojų abiejų lyčių ir įvairiems dalykams mokyti. Prie kunigaikštienės esąs moterų ūkis, daug mergų ~~xxxxxx~~ rankų darbais užsiimą; trys jų ypač pasižymėjusios savo darbais, kurios esančios vergės iš Azijos atvežtos ir apkrikštytos. Tas vokietys šnipas pasisako buvęs ir rusų cerkvėj, esančioj prie kunigaikštienės dvaro, laike didelių pamaldų, kada moterys sėdėjusios už žalio uždangalo, nematomos, vien jų šešėliai tesimatė pro uždangalą. Kunigaikštienė tada buvusi antroji Algirdo žmona, Julijana, kuri yra Algirdui pagimdžiusi nemaža vaikų.

Geneologijos dalykai Lietuvos valdovų šeimynoj po Algirmo mirties.

Geneologija = tai yra tokia pagelbinė istorijos mokslo šaka, kuri užsiima atskiromis istorinėmis šeimomis, tirdama jų sudėtį. Yra geidžiama Lietuvos istorijoj geneologiją taip pat sutvarkyti, nes geneologijos reikalais domimasi ir senovės Lietuvos istorikų, bandžiusių svarbesniųjų ir aukštesniųjų šeimynų narių eilę tvarkingai sustatyti. Paskutinis svarbiausias veikalas iš Lietuvos did.kunigaikščių geneologijos yra žinomas

Juzefo /Juotapo/ Wolfo "Rod Gedimina"/Gedimino ainiai/. Šis Wolfo paskutinis veikas turi daug svarbos Lietuvos did.kunig. geneologijai, ypač Algirdo šeimai nustatyti. Tas veikalas papildo ir grafo Stadnickio "Tyrinėjimus apie Algirdo7Kęstučio ir Gedimino sūnus." Wolfo žodis yra paskutinis iš didžiųjų Lietuvos kunigaikščių geneologijos. Jo veikale yra daug pagrįstų tyrimų, aiškinimų Algirdo šeimos, apie kurį visuose metraščiuose yra žinoma, kad jis paliko 12 sūnų, bet kokie tie sūnūs ir kokioj eilėj jie gimė, nei metraščiuose, nei kur kitur tvarkingai nėra surašyta. J.Wolfas bandė iš visų metraščių išrinkti visus Algirdo sūnų vardus ir jau iš karto jam susidarė 18 Algirdo sūnų vardų. Iš tų 18 reikėjo 6 išmesti, ir kadangi likusių 12 pasirodė dar keli netikri, tai reikėjo kai kuriuos kitus pakeisti ir papildyti. Po didelio vargo Wolfas nustatė tokią Algirdo sūnų eilę: 5 sūnūs Algirdui gimė iš jo pirmos žmonos Marės, Vitebsko kunigaikštytės, nuo 1318 m. iki 1346 m. Šie iš Marės gimę sūnūs sutvarkomi savo gimimu tokioj eilėj: vyriausias Andrius, Polocko kunigaikštis, paskui Dimitras, Briansko kunigaikštis, trečias = Konstantinas, Čartorisko kunigaikštis, ketvirtas savo gimimu = Vladimiras, Kievo, paskui Slucko kunigaikštis, ir penktasis, pats jauniausias = Teodoras, Ratnos kunigaikštis, esančios Volynijoj. __ Iš antros savo žmonos, Julijanos, Tvero kunigaikštytės, kuri už Algirdo buvo ištekėjusi 1349 m.ir mirusi 1392 m., Algirdas turėjo 7 sūnus. Su tais Algirdo sūnumis, juos tvarkant Wolfui buvo lengviau, nes jie visi septyni yra pasirašę po 1381 m. sutartimi,ir tas sutarties tekstas su parašais tų kunigaikščių yra visiems žinomas, buvęs kelius kartus atspausdintas įvairiuose Lietuvos istorijos dokumentų rinkiniuose, o pats antspauduotas sutar=

ties originalas yra užsilikęs Karaliaučiaus Slaptąjame archyve. Tie 7 Algirdo antrosios žmonos sūnūs toje 1381 m. sutartyje su ordenu yra pasirašę tokioje tvarkoje: Jogaila, Skirgaila, Kaributas, Lengvenis, Kaligaila, Vygantas ir Švitrigaila. Pirmiausiai, kas čia metasi į akis, tai pastabos del pačių vardų. Palyginę pirmosios ir antrosios Algirdo žmonos sūnų vardus tuoj matome, kad pirmosios Algirdo žmonos, Marės, sūnų visi vardai yra krikščioniški, kai antrosios, Julijanos, visų sūnų vardai yra pagoniški. Iš tos geneologijos darome išvadą, svarbią mūsų senovei apibūdinti. Vadinas, Algirdas vienoj savo šeimoj turėjo ir krikštytų nuo gimimo ir pagoniškoj tikyboj išauklėtų vaikų. Tas reiškia, kol Algirdas gyveno Vitebske kaip užkurys, tai jis turėjo susitaręs, ar nesusitaręs, visus vaikus krikštyti pravoslavų apeigomis. Tačiau antroj savo gyvenimo dalyj, kada jis gyveno nebe Vitebske, bet Vilniuj, tai jis nuo to papročio, nuo to pravoslavlų tikybos gerbimo, turėjo bent formaliai atsisakyti. Mūsų pagoniškoji tauta pagonijos laikais buvo ne tiek nusistačiusi prieš krikščioniją, kiek bent formaliai iš savo kunigaikščių reikalavo, kad prie jokios krikščioniškos bažnyčios jie nepriklausytų. Taip bent nieko bendra su ta bažnyčia Algirdas turėjo neturėti, būdamas didžiuoju Lietuvos kunigaikščiu. Tiesa, Algirdas pats vengė krikščioniškos bažnyčios. Tačiau jo žmona Julijana, kad ir gyveno Vilniuje, buvo pravoslavė, kartu su ja gyveno ir pravoslavų dvasiškiai, ir tuo laiku Vilniuj, gal būt, jau buvo kelios dešimtys pravoslavų cerkvių. Algirdas savo sūnus iš antrosios žmonos Julijonos irgi kelius jau turėjo apsikrikštijusius. Jam mirus net pati jo našlė Julijona siūlė vesti toliau tą fanatizmo politiką, reikalaudama, kad Vytautas apsikrikštytų pravoslavų apeigomis,

apie ką rašo pats Vytautas savo skunde ordenui. Ten Vytautas aiškiai pasisako, kad Julijona privertusi jį stačiatikiu pasidaryti. Krikštydamasis Vytautas priėmęs Aleksando vardą. Tačiau aišku, kad tolerancija pas Algirdo buvo. Ir antrosios Algirdo žmonos sūnūs buvo apsikrikštiję pirmiau, negu Jegaila buvo priėmęs katalikų tikybą Krokuvoj, nes iš sutarties su Lenkijos karaliene Elžbieta Jadvyga matyti, kad su Jegaila buvo atvažiavę krikštytis dar keli neapsikrikštiję jo broliai. Jada buvę apkrikštyti Jegailaj, Koligaila, Vygantas ir Švitrigaila. Apie patties Algirdo tikybą, jam mirštant, tuos dalykus yra metraščiai supainioję. Dar rusų metraščiai yra užrašę, kad Algirdas yra miręs kaip stačiatikis vienuolis, kiti gi du metraščiai, vokiečių redakcijos, sako, kad Algirdas miręs kaip pagonis ir jo lavonas buvęs sudegintas. ___ Politika reikalavo, kad Algirdas bent liaudžiai mirtų kaip pagonis. Visos skaitlingos rusų istorikų pasakos, kad Algirdas ir Jogaila buvę pravoslavai, yra nepamatuoti ir grynos tendencijos pilni veikalai. Paskutinis apie tai bandė rašyti Odesos profesorius Smirnovas, pirmoj XIX a. pusėj, kada jis savo veikale kalba apie Jogailos-Jokūbo pravoslaviją. Iš tikro gi antrasis Jogailos vardas yra žinomas ne kaip Jokubas, bet kaip Vladislovas. Stebėtinas dalykas, kad dar tas pats Jogaila-Vladislovas kai kur yra vadinamas Bladislovas. Ar tai nebūtų įtaka mūsų liausies kalbos, kuri ir iki šiol Vladą vadina Bladu? Kad Jogaila būtų buvęs pravoslavas ir be to dar Jokubas, tai ta hipotezė yra netikra. ___ Tiek galima pasakyti apie did. Lietuvos kunigaikščių genealogiją, liečiančių Algirdo šeimyną.

Lietuva po Algirdo mirties.

Algirdui mirus Lietuva vėl turėjo praktikoj išrišti įpėdinystės klausimą. Kaip Gedimino įpėdiniui įžengiant į dalykų stovį turėjo įtakos jo našlė Javna, taip ir čia Algirdo našlės Julijonos balsas nusvėrė visą įpėdinystę. Yra žinoma, kad Algirdui dar gyvam tebesant jo įpėdiniu buvo laikomas Jogaila. Prie tos vyriausios valdžios dvilypumo sistemos, kaip matėme, Algirdui ir Kęstučiui nesunku buvo sugyventi. Algirdui mirus ta dvilypumo sistema pasilieka. Ir Kęstučiui mirus Vytautas, kaip Algirdui mirus Jogaila, buvo skiriami Lietuvą valdyti ta dvilypumo sistema. Jogaila buvo vyriausias Algirdo sūnus, bet antrosios Algirdo žmonos. Gi pats vyriausias Algirdo sūnus buvo Andrius, Polocko kunigaikštis, visai dar nesenas žmogus. Aišku, kad pamotė Julijona, nenorėjo savo posūniui, bet savo tikrąjam sūnui įduoti visą valdžią. Kai Algirdas pasimirė, tai galima sakyti, kad įpėdinystės klausimas buvo dar kartą jam mirštant apsvarstytas. Tose kalbose dalyvavo ir mylimas Algirdo brolis ir draugas Kęstutis. Kadangi Kęstutis buvo tik keliais metais jaunesnis ir del ko jis nesitikėjo ilgai gyventi, tai įpėdinystės klausimas prie Algirdo patalo buvo taip išrištas, kad vyriausiuoju Lietuvos kunigaikščiu skaitysis Jogaila. ___ Del to dalyko, kad Jogaila buvo laiktas vyriausiuoju Lietuvos kunigaikščiu, pasipriešino jo vyresnieji broliai, gimę iš Algirdo pirmosios žmonos. Iš karto kilo pasipriešinimas iš Polocko kunigaikščio Andriaus pusės, kuris bando sukelti maištą. Jis, metęs Polocką, nubėgo į Pskovą ir viešai persikrikštijo į pagonis. Paskui jis, turbūt, Pskove būdamas lietuvių įtakos, turėjo bėgti į Maskvą, kur jis susitiko su antru savo broliu Dimitru, antru amžiaus atžvilgiu, kuris taip pat buvo nepaten=

dukterį Mariją atidavė žmona tam duonkepiui, nes visi metraš= čiai sako, kad tas Vaidyla pirmiau buvo duonkepio padėjėjas prie kunigaikščio Algirdo dvaro. Vaidyla vestuvių proga gavo tinkamus turtus. ___ Kokia gi politika galėjo patikti Julijo= nai? Tas yra aišku iš šių faktų, kurie mums tai, kaip ir užda= vinį senovės kunigaikščių dvarų politikos, praskleidžia. Vil= niaus dvaras buvo palinkęs į rusus ir į stačiatikybę. Julijona, Jogaila ir Vaidyla buvo tokie žmonės, kurie Kęstučio lietuviš= kai fanatišką politiką rasdavo ne visada tinkamą esant. Algir= das į Kęstutį irgi žiūrėjo, kaip į ~~kxixx~~ karštuolį, trukdytoją rimtos jų rusų vedamos politikos. Kęstutis dažnai reikalaudavo pagelbos iš Algirdo karui prieš vokiečius; esą vokiečiai naiki= ną Lietuvą vien dėl tos įkyrios Kęstučio politikos; nepasise= kimai karų su vokiečiais, tai vis tokie dalykai, kurie ir Juli= jonai negalėjo tikti, kaip ir nesisekanti lietuviškai tautiška politika. ____ Jogaila,kaip minkšto būdo žmogus, be to, neener= gingas politikas, daugiau vykęs medžioklei, negu politikai, neturėjo pasisekimo. Iš vienos pusės = "suktas" dėdė Kęstutis su pagoniška dvasia, su netinkama Julijonai dvasia; iš kitos pusės Jogailą stengėsi paveikti visada taikinga tarp savęs Julijonos šeimyna, ir tos visos šeimynos "pravadyrius" = Vai= dyla. Ko Jogailai klausyti? Be abejo, daugiausiai jam teko Vaidylos ir Julijonos patarimų klausyti. ___ Vilniuje dar buvo viena įtaka, kuri jau nuo pat pradžios Lietuvos valstybės pasireikšdavo įvairias būdais. Tai vokiečių ordenas, kuris Lietuvoje turėjo savo agentus, šnipus, savo energingą diploma= tiją. Kadangi Trakuose del energingos lietuviškai tautiškos Kęstučio politikos tos vokiečių ordeno diplomatijos nebuvo ga= lima matyti, tai ji už tai dar labiau pasireiškė Vilniuje.

Tai vokiečių ordeno agentai, kurių tikslas buvo varginti lietuvius, atplėšti atskiras Lietuvos teritorijas, praplatinti savo įtakos sferą. Ir jaunasis did.kunigaikštis Jogaila, be abejo, turėjo pasiduoti ir veikliai vokiečių ordeno politikai, kuri pradėjo ieškoti kelių įsibrauti naujojoj Vilniaus valdžioj, kuri vestų vokiečius taip pat prie jų tikslo = užkariavimo Lietuvos, tautiškos lietuviškosios politikos susilpninimo. Daugiausia toje prasmėje pirmais Jogailos viešpatavimo metais ir pakilo Lietuvos, taip pat ir ordeno, aktyvumas, ir pasipriešinimas vokiečių, ir bendrai netautinei politikai, taip pat ir įsigalėjimas vokiečių įtakos gal niekad nebuvo taip pasireiškęs, kaip Jogailos laikais. Vistik lietuvių partija, susibūrusi apie Kęstutį, buvo išblaškyta, o pats Kęstutis buvo pasmaugtas. Jo sūnus Vytautas, kuris augo kartu su Jogaila, gelbėdamas gyvybę turėjo pabėgti iš kalėjimo, nubėgti į ordeną ir užrašyti vokiečiams kai kurias Lietuvos žemes. Vienu žodžiu, politika, Vilniun įkvėpta iš Rygos ir Prūsų vokiečių, buvo veikliausia prie Jogailos. Ir tos politikos įkvėpėjas, del jogailos silpnumo, buvo vienas žmogus, kurio vardo Lietuvos istorija niekada neužmirš, kuris turi būti mums atmintinas ir kuris yra įvairiai vadinamas, vokiškai Hannele, lietuviškai Hanulo=Hanulonis. Apie jį galima pasakyti, kas iki šiol mūsų istorijoj yra žinoma, būtent, kad jis buvo paprastas pirklys, kilęs iš Rygos, atsidūręs į Vilnių ir čia tarp miesčionių užaugęs. Tas Hanulonis reikalinguose momentuose mokėjo taip save laikyti, kad visada buvo artimas Jogailos valdžios žmogus. Net sutartyse su vokiečiais jo vardas visada parašuose yra minimas, kaip vardas diplomato ir vyriausiojo Jogailos patarėjo. Tas Hanulonas, paprastas pirklys, buvo pirmais laikais, kol lietu=

viškoji Kęstučio partija ir jo šeimyna dar nebuvo išblaš[illegible] vyriausias politiškas asmuo, ir dėl to Lietuvos ist[illegible] tą vardą atminti. ___ Todėl matome, kodėl jaunasis Jog[illegible] tokias apsupančiųjų rankas patekęs, negalėjo Kęstučio kla[illegible] ir su jo taikiu būdu vesti politiką. Iš vienos pusės buvo [illegible] jeristas Vaidyla, neturėjęs jokio prityrimo, iš kitos pusės = rygietis pirklys, kuris prileistas prie pasitarimų negalė[illegible] leisti Lietuvoje tokios lietuviškos tautinės politikos, [illegible] vedė Jogailos dėdė Kęstutis. Kadangi Julijonos ir jos sūnu[illegible] nors ir ne pravoslavų, vardais pasižymėjusių, politika nukr[illegible] į antagonizmą prieš Trakus ir prieš Trakų politiką, tai tą p[illegible] riodą turime laikyti, didžiausias senovės Lietuvos nelaim[illegible], nekalbant jau apie tai, kad Jogailos ir antroji politikos d[illegible] kuri suvedė mus su lenkais, kuri nevykusiai buvo pradėta ir kuri, naudodamasi priprastu Jogailai būdo minkštumu, suda[illegible] painų klausimą, neišgriaunamai įvertinamą. Tai Jogailos [illegible] mo dalis, pasireiškusi susiaurinimu lietuviškai tautiškos po[illegible] tikos programos, buvo ir yra mūsų nelaimė. Kad ta mintis ap[illegible] tokią blogą pagoniškosios Lietuvos veikimą Vilniaus dvare, [illegible] ten viešpatavo Julijona su savo sūnumis, yra tikra, matome iš įvairių to laiko įvykių. ___ Ir Jogailai tapus didžiuoju [illegible] tuvos kunigaikščiu kova su vokiečiais bent oficialiai nebuvo sustabdyta. Kas beveik visą amžių buvo daroma, būtent, kai buvo kariauta po kelis kartus į metus, tas nebuvo sustoję ir pasikeitus vyriausiai Lietuvos valdžiai. 1378 m. priprastu vasario mėnesio laiku, kada visos upės ir balos yra užšalusios, kada paprastai yra geriau del to žygiuoti į Lietuvą, vokiečių ordino kariuomenė įsiveržia iš Prūsijos, taip pat ir iš Kuršo [illegible] Dauguvos. Vieni vokiečiai, iš Prūsijos, nueina toli į pie[illegible]

iki Bresto miesto ir Pripeties ūpės, kiti, Kuršo vokiečiai, aplanko nelaiminguosius Upytės kraštus. Tada labai nukentėjo Ukmergės apylinkė. Vokiečių metraščiai net su pasigėrėjimu sako, kad tada 500 lietuvių belaisvių ir 723 arkliai pateko į vokiečių kariuomenės iš Livonijos rankas. Ta žinutė yra paskutinė Wartburgo kronikos žinia, nes jąja ir baigiasi Wartburgo kronika. 1378 m. vasario mėn. žygyje Prūsų vokiečiai nebuvo taip laimingi, kaip livoniečiai, nedaug grobio tegalėjo išsivežti iš Lietuvos. Tačiau tų vokiečių kariuomenė dar nespėjo grįžti, kai atvyko Lotaringijos kunigaikštis su 700 raitelių, ir prireikė svečiams vėl suruošti karą į Lietuvą. Ir taip vėl iš naujo tais pat 1378 m. Prūsijos vokiečiai su svečiais eina į Lietuvą, pasidalinę į 4 būrius, užpuola Kęstučio teritorijas, niekur neužtinka pasipriešinimo ir nueina gana toli nuo savo žemių, pasiekdami net Bresto, Drohičinos, Kamenieco pilis ir ki Būgo upės apylinkę išteriodami. ___ Kęstutis, eidamas senovės papročiu, nori vokiečiams už tuos žygius atkeršyti. Jis su savo kariuomene nueina kuo giliausiai į Prūsų kraštą, užima iš netyčių vieną pilaitę ir gerokai išterioja Prūsų žemę. ___ Tais pat 1378 m. Lietuva dar iš kitur sulaukė naujo karo, būtent, kada Maskvos didysis kunigaikštis, kurstomas vyriausiojo Jogailos brolio Andriaus, pasiuntė kariuomenę į Lietuvą, užkariavo Lietuvos rusų kraštą Starodubą ir Trubčevską. Prie Maskvos kunigaikščio prisideda ir antrasis Jogailos brolis Dimitras Kaributas, kuris tada sėdėjo Trubčevske, kaip tos pilies komendantas ir ją atidavė Maskvos kariuomenei. Jis su visa savo šeima prisideda prie maskolių. ___ Taigi, matyt, Jogailos valdymo pradžioje Lietuvai nevyko. Yra užsilikusi įdomi žinia pas Lietuvai priešingą istoriką Dlugošą, kalbanti apie Kęstutį ir jo

didelį nusiminimą tais naujais laikais. Lenkų istorikas Dlugošas moka papasakoti, kad Kęstutis visai nebetekęs vilties savo valstybei išlaikyti ir svajojęs apie tai, kad su visa lietuvių tauta visai išsikraustyti ir užkariauti kokį kitą kraštą, kai jis pamatė teriojamą ir silpnai valdomą Lietuvą. Jis esą su savo dievais rengėsi iškeliauti/pasiėmęs ir šventąją ugnelę, kuri neva rusų žmonėse buvo vadinama "žnič". Tačiau kodel tas neįvyko, kodel Kęstutis neiškeliav su visa tauta, Dlugošas nesugeba paaiškinti. Tačiau yra faktas, kad Kęstutis net sunkiuose momentuose, kai iš jo buvo atimta valdžia, kai prieš jį buvo sukilęs Jogaila, nenustojo vilties ir drąsiai tvarkė savo reikalus. Todel ir tuo metu, 1378 m., del vieno kito Lietuvos priešo puolimo, Kęstučio pasiryžimas negalėjo sumenkėti. Kaip tik net priešingai, mes žinome, kad 1379 m. Kęstutis ne tik priešinasi savo priešams, bet ir su nedidelia kariuomene eina prieš ordeno maršalą, kuris buvo įsibriovęs su kariuomene į Lietuvą beveik iki paties Kauno. Tiesa, Kęstutis užstojo tam vokiečių ordeno maršalui kelią, bet prie karo nepriėjo, o vokiečiams pasiūlė taiką. Vokiečiai sutiko ir pradėjo daryti taikos sutartį su Kęstučiu. Taika buvo daroma trims atvėjais, nes vokiečiai nebuvo pratę daryti sutartis su Lietuvos kunigaikščiais. Čia vokiečiai parodė didelį savo atsargumą, nes jo diplomatija čia buvo labai atsargiai vedama, sutartis irgi labai atsargiai formuluojama. Taigi antrą kartą Kęstutis turėjo del tos taikos tartis jau nebeį karo lauke, bet Neries saloje. Ir antruoja kartu galutinė taika nebuvo padaryta, o jau trečią kartą tartis pats vokiečių ordeno viršininkas buvo atkeliavęs į Lietuvą, ir Narevo upės krantuose, dalyvaujant Kęstučiui, Vytautui ir Jogailai tas ordeno viršininkas daro

pasitarimus, o galutinai baigta ta sutartis buvo Trakuose 1379m. Šita sutartis iki šiol yra užsilikusi Karaliaučiuje Slaptąjame valstybiniame archyve, 52 stalčiuje pažymėta dokumentu 3 Nr. Tos sutarties sąlygos yra be galo keistos. Taip pirmoji jos sąlyga skamba šitaip: dešimtį metų Lietuva ir vokiečių ordenas nekaiaus tam tikrose vietose: iš Lietuvos pusės paminėta miestai = Volkoviskas, Drohičinas, Melnikas, Bielskas, Brestas, Kauno ir Gardino apylinkės. Vokiečių ordeno valstybėje nepuolamos vietos numatomos šios: Osterodė, Ortelsburgas, Allenstein, Gunlaukenas ir Seeburgas. Ar nekeista šita Lietuvos=vokiečių ordeno 10 metų taikos sutartis, kurioje ne visa Lietuva, o tik tam tikra jos dalis nuo priešingos pusės užpuolimo apsaugota? Jei tą sutartį panagrinėti, tai pasirodo, kad nepuolimui yra nustatyti tie miestai ir tos apylinkės, į kurias pirmiausiai yra įeinama iš vokiečių ordeno valstybės patekus Lietuvon, taip pat iš Lietuvos į ordeno valstybę. Tarp tų žemių, tarp Lietuvos ir vokiečių ordeno valstybės, buvo gegalinė giria, per kurią galėjo savaitėmis keliauti ir galo neprieiti ir kurioje niekas negyveno, išskyrus tik tuos, kurie užsiimdavo medžiokle, bičių auginimu arba žuvininkavimu miške esančiuose ežeruose ir upėse. Bet ir tie žmonės nebuvo sėsliai, o klajojo iš vietos į vietą. Taip 1379 metų taikos sutartyje taika ir buvo garantuota kraštams, kurie tuoj už tos girios prasideda vieno ar kito krašto gyventojų apgyventi. Tų kraštų žmonės dešimtį metu gali tarpti, nes dešimčiai metų padarytoji taika jiems garantuoja ramų civilinį gyvenimą. ___ Iš tų trijų vokiečių pasiuntinybių, kurios buvo neva reikalingos sutarčiai daryti, iš tų rezultatų galima dabar manyti, kad vokiečiai tada nežiopsojo ir tik ieškojo progos susipažinti su naujosios Lietuvos

valdžios santykiai s su žmonėmis. Per tą ilgą vasaros ir rudens tarimąsi del taikos, vokiečiai buvo nukreipę savo akis stebė= jimams į vidaus santykius tarp Kęstučio, Jogailos, Vytauto, Julijonos ir kitų vyriausiosios valdžios atstovų. Vokiečių ordenui iš anksto reikėjo susidaryti savo veikimo planą, re= miantis ir psichologiniais sumetimais. Toliau vokiečiai gerokai pasidarbavo, nes jų programa ir toliau laike kelių metų buvo vykinama kuo geriausiai. Vokiečiai puikiai sugebėjo atskirų Lietuvos kunigaikščių, vėliau net ir Vytauto, būdo silpnumus pažinti, o todel tais jų būdo silpnumais, kaip instrumentu, grojo, pasidarydami sau tinkamą politiką, sujungtą su tautiš= kosios Lietuvos pagonijos išblaškymu. ____ Pirmą savo žygį, kurį vokiečiai padarė, nukreipė jie į Jogailą. Jogaila su savo patarėju Vaidyla ir motina Julijona užmezgė ryšius su vokie= čiais per Lietuvos žmonių galvas susisiekė su tais, kurie vi= sada buvo amžini Lietuvos priešai. Iš esmės, tas partijai, ku= ri labiau linko prie stačiatikystės ir rusų gaivalo, nebuvo iš vokiečių pusės jokios baimės, nes ir patys vokiečiai, susi= artinę su rusų partija, jos paraližuoti negalėjo, nors, antra vertus, vokiečiai visada galėjo pasiteisinti prieš V.Europą, kad dedasi su šia lietuvių partija, kurios nariai yra stačia= tikiai, o stačiatikybė irgi yra Kristaus tikyba. Žygiai susi= artinti buvo daromi iš abiejų pusių = iš vokiečių ir rusų parti= jos, ir tie žygiai abi puses privedė prie susitarimo toje pra= smėje, kad susitarimo punktuose buvo pasakytą, prieš ką ta slaptoji sutartis yra kreipiama, būtent, prieš Kęstutį ir jo lietuviškai tautiškąją politiką.

Ir taip 1377 m. Algirdui mirus, pasikeitusioje Lietuvos val= džioje pasireiškė dvi aiškios kryptys, kurios visais galimais

ir joms prieinamais būdais norėjo pravesti kiekvieną savo po=
litiką. 1/ Pirmoji pasireiškusi kryptis Lietuvoje buvo tautiš=
kai patriotiška, vedama paties Kęstučio, kuris laike XIV a.
dėjo visas pastangas sutvarkyti reikalus su V.Europa. Jis turė=
jo tikslo sustiprinti lietuvių tautybę ir apginti pagoniją su
visa tauta. Ši kryptis buvo antikrikščioniškos pakraipos, gry=
nai tautinio nusistatymo. Tai buvo seniausia Lietuvos valsty=
bės politika, kurią Kęstutis daugelį dešimčių metų vedė, tvar=
kydamas jos reikalus. Prieš šitą lietuviškai tautišką partiją
stovėjo Vilniaus partija, jai griežtai priešinga. 2/ Antra pa=
sireiškusi Algirdui mirus Lietuvos valdžioje pakraipa priklausė
Vilniuj. Tai buvo Vilniaus valdovų vedama politika, kurią dar
pats Algirdas, gyvas tebebūdamas, vedė, o po jo mirties jos
vedimas atiteko jo našlei Julijonai. Suvedant tą politiką į
krūvą galima pasakyti, kad ji vedė prie taikingo sugyvenimo
su aplinkinėmis kultūromis ir tikybomis, buvo nukreipta prie
tautinio tolerantingumo arba infiferentizmo. Vilniaus politi=
kai pagonija atrodė dalykas pasibaigęs, atgyvenęs, nes visos
tautos jau jos neturėjo. Vilniaus partijai pasirenkant krikščio=
niškąjį kultą atrodė, kad artimesnė tikyba einanti iš Rytų
kultūros, kuri pavidale stačiatikybės, graikų tikybos, rusų,
daugumos to laiko Lietuvos pavaldinių buvo priimta. Giminiuo=
damiesi su rusais tos pakraipos žmonės buvo papratę per politi=
ką, tautą ir tikybą stiprinti rusų stačiatikybės gaivalą, vedė
politiką visai kitonišku, negu Kęstutis, keliu. Tos visos pa=
kraipos vadas buvo našlė Julijona, didžioji kunigaikštienė,
ir vėliau įkyrėjęs Vaidyla, didžiosios kunigaikštienės žentas,
1379 m. su Algirdo dukterimi našle Marija susituokęs. ___ Lie=
tuvos visuomenėje tos dvi pakraipos susiskirstė dėl įvairių

mažmožių gyvenime. Mes matome iš metraščių, iš kronikų, kad Vaidyla gerai mokėjo intriguoti, palaikyti did.kunigaikščių šeimoje nesantaiką, įkalbėti silpnavaliui Jogailai, kad jam gresia didelis pavojus iš Kęstučio ir Vytauto pusės. Vaidyla mokėjo Jogailai įtikinančiai nurodyti, kad Kęstučio tikslai yra priešingi ir svetimi Jogailai, kuris norįs visą Lietuvą paimti savo valdžion ir prirengti kelią Vytautui į didžiuosius Lietuvos kunigaikščius. Matyt, Vaidyla buvo geras intrigantas, kadangi jis gerai mokėjo tą dalyką pravesti ir panaudoti. Pats Jogaila buvo silpnabūdis, netvirtas, greit linkęs klausyti tokių savo patarėjų intr ygų, ir todel jis Vaidylai davė pilnus įgaliavimus šioje srityje. Kronistas nemoka nupasakoti visą dalyką realiai, privedusį Kęstutį prie katastrofingos padėties. Jis mums primena, kad 1379 m., tuoj po Vaidylos vestuvių, Kęstutis nuėjęs į Vilnių ir labai baręs Julijoną ir pykęs ant jos, Jogailos ir Marijos Vaidylienės. Su Vaidyla, kaip su žemos kilmės ir žemo luomo žmogumi, Kęstutis laikęs sau negarbe kokius nors pasikalbėjimus vesti. Šitas skandalas, kurį padarė Kęstutis Vilniuje, nesumažino didžiųjų kunigaikščių šeimos tarpusavio iškrikimo, bet dar padidino tą iškrikimą. Del to Kęstučio pastebėjimo Algirdo šeimynai, ši buvo labai nepatenkinta ir supykusi, o Vaidyla, pasiremdamas tuo skandalu ir ta Algirdo šeimos pyktimi, sugebėjo Jogailą kietai paimti į savo rankas.

___ Iš 1380 metų mes jau turime dokumentą, kuris aiškiai liudija, kad Jogaila per Vaidylą turėjo užmezgęs artimus ryšius su vokiečių ordenu. Tos politikos pradžia yra Rygoj, ie mes Dogelio dokumentų rinkinyje "Kodex diplomatibus regui Poloni" V tome randame tą dokumentą. Taip čia indekse 502 Nr. mes skaitome tą patį dokumentą, kuria Jogaila su Ryga buvo padaręs

slaptą taiką. Einant ta sutartimi Livonijos ordeno viršininkas gali užpulti Kęstučio ir jo sūnų valdomas žemes ir Jogaila atsižada Kęstučiui suteikti pagelbos. Tai yra slaptas susitarimas, kuriuo Kęstutis ir jo žemės yra išduodamos vokiečių valiai. === Prie Algirdo buvo visai kitaip. Tada Kęstučiui buvo garantuota, kad jo skriaudos ir Algirdo bus atkeršytos ir nelaimėje Algirdo pagelba jam buvo užtikrinta. Visai kas kita pasidarė prie Jogailos, kada Kęstučiui ne tik nebuvo garantuota pagelba, bet tyčia jis buvo piudomas vokiečiais, ką aiškiai parodo minėta slaptoji sutartis. Vaidyla dar ir su priešingais vokiečiais, prūsų ordenu, stengėsi sudaryti tokią pat sutartį. Yra žinių, kad Vaidyla daug kartų yra slaptai keliavęs į Marienburgo ir nuo didžiojo vokiečių ordeno viršininko išgavo susitikimą padaryti su Jogaila sutartį. Per tuos Vaidylos apsilankymus ten buvo sutarta net vieta, kur bus sutartis daroma, taip pat saugotis Kęstučio, kad jis nieko apie tai nesužinotų, nes tai buvo vykdoma prieš Kęstutį. Buvo susitarta padaryti didelę oficialę medžioklę, kur bus pakviesti ir Kęstučio žmonės. Ta medžioklė buvo numatoma tam, kad atitraukti Kęstučio dėmesį. Ir taip Davidiškiuose, tik nežinia kur jie yra, įvyko toks susivažiavimas į medžioklę. Į medžioklę Jogailos buvo pakviesti ir Kęstutis, ir Vytautas, ir Kęstučio sūnaus Patirgo sūnus Jonas. Ordeno maršalka buvo atsivežęs daug visokių gėrimų, valgių. Vokiečių ordenas, norėdamas iškilmingai priimti lietuvius, iškėlė didelę puotą. Šita trukšminga medžioklė tęsėsi kelias dienas. Tačiau svarbiausia čia buvo ne medžioklė, bet iš tikro ėjo Jogailos pasitarimai su vokiečiais. Šita sutartis medžioklės laiku buvo slaptai padaryta, abiejų pusių pasirašyta, antspaudais patvirtinta. Šita sutartis ir iki šiol yra užsilikusi

Karaliaučiaus Valstybiniame Slaptąjame archyve dokumentų 4 Nr., 52 stalčiuje. Ši sutartis buvo kelis kartus spausdinta ir yra rinkiniuose "Codex epistolaris Vitoldis", Bačkio "Prūsų istorijoj" ir Račinskio "Codex diplomaticus Lithuaniae". ___ Šitos sutarties originalo turinys dabar jokių paslapčių neturi. Jis yra aiškiai nukreiptas prieš Kęstutį, žada vokiečių ordenui neliečiamybę ir amžiną taiką. Ta sutartimi taip pat yra pažadėta, kad jei ordenas pultų Kęstučio ar jo vaikų žemes, tai Jogaila turi eiti su kariuomene neva juos gelbėti, tai tuo padarytoji taika nebus dar laužoma. Jei tokio komedijinio karo metu patektų kokie vokiečiai Jogailai, kaip belaisviai, tai jie turi būti paleidžiami, tačiau Kęstučio akims apdumpti turi būti žinoma, kad jie yra išperkami. Jei ordenas, kariaudamas su Kęstučiu, netyčia užpultų Jogailos žemes, tai tuo sutartis dar nebūtų sutraukoma. ___ Niekas iš pradžių apie šią slaptą Jogailos sutartį su ordenu nežinojęs. Tik sakoma, kad Kęstutis, tartum, pajutęs ir įsitikinęs, kad toje medžioklėje kažin kas yra netvarkoj. 1381 m. keturius kartus iš Livonijos ir Prūsų buvo užpulta Kęstučio žemė. Pats Kęstutis savo įpročiu rūpinasi ir ekspedicijomis į Prūsus, įsibriauna į Vėliavos /Velau/ apylinkę ir Varmijos žemę, bet Kęstutis tuoj pastebėjo, kad ir tie kraštai, kuriuos jis netyčia užpuola, būna tušti ir yra prisiruošę, laukdami užpuolimo, ko niekada nebūdavo. Jam tuoj kilo mintis, kad kaž kas iš lietuvių perspėja vokiečius, kadangi tos Kęstučio ekspedicijos visiems lietuviams buvo aiškios ir žinomos. Be to, vienas vokietys, artimas Kęstučiui, jo kūmas, nes buvo jo dukters krikšto tėvas, Osterodės komtūras Kuno Liebensteinas, Bychovco kronikos 44 p. žiniomis, praneša Kęstučiui: "Ar tu nežinai, kad Jogaila siuntinėja pas mus Vaidylą ir praneša at=

skiros sutarties, kuria įduoda į mūsų rankas tave ir tavo žemes". Kęstutis apie tai praneša Vytautui, kuris, būdamas geras Jogailos draugas, tam netiki. Kai Kęstutis dar galėjo atkreipti Vytauto dėmesį į tuos faktus, jis tai padarė. Polockas buvo užpultas vokiečių ordeno kariuomenė. Kartu su vokiečiais buvo atvykęs ir Skirgaila, Jogailos brolis ir kartu su vokiečiais 16 savaičių turėjo apsupęs Polocką miestą. Kęstutis atėjo pagelbon ir Vytautui užrodė tą faktą: "Matai, prieš ką turime gintis; dabar, pasirodo, lietuvių sąjungininkai yra vokiečiai". Tačiau ir tas Vytauto neįtikino. Ir taip Vytautas iki pat katastrofos nebuvo įsitikinęs del slaptosios Jogailos sutarties su vokiečiais. ____ Kai Kęstutis 1381 m. rugpiūčio mėn. 15 d. buvo padaręs slaptą puolimą ant Vilniaus, Vytautas buvo išvažiavęs į Gardiną. Kęstutis įsibriovė į Vilniaus tvirtovę, suareštavo Jogailą su visa raštine ir archyvais, Algirdo šeimyną ir visą tolaikinę Lietuvos valdžią. Toks dalykas visada yra vadinamas perversmu, formaliai laikomas neteisėtu. Tačiau Kęstučiui jis pasisekė. Kęstutis tame perversme nekreipė dėmesio į jo neteisėtumą, ir kitos visos kunigaikščių šeimynos pripažintas didžiuoju kunigaikščiu, ramiai įsiviešpatavo Lietuvoje, kaip jos didysis kunigaikštis. Jogaila su savo broliais padarę Kęstučiui priesaiką gavo savo tėviškę, tėvo žemes ir pilis, Vitebską ir Krėvos pilį. Tokiu būdu jie lyg pasidarė Jojaliais dėdės Kęstučio pavaldiniais. ___ Kęstutis, tarydamas perversmą, buvo geros valios ir, matomai, jokių skriaudų priešui nedarydamas, atvirai patikėjo Jogailai ir jo šeimynai. Tik vienas Vaidyla buvo pakartas, ir tas Kęstučio buvo išaiškinta taip, kaip asmeniškas jo kerštas. Yra įsivyravusi versija, kad Vaidyla buvo pakartas už tai, kad jis vergu būdamas drįso peraukštai

iškilti, įsibriauti į kunigaikščių šeimyną, vestuvėmis susijungdamas su didžiąja kunigaikščių šeimyna. Taip bent formaliai buvo aiškinama. Tačiau tikrąją Vaidylos pakorimo priežastį reikia ieškoti ne tokios rūšies keršte, bet Vaidylos politikoj, priešingoj Kęstučiui. Vaidyla, kaip tikrasis Vilniaus rusų vadas, veikė visą laiką ta kryptimi ir toje prasmėje, kad Kęstutis jam geros širdies negalėjo turėti, ir turėjo jį pašalinti iš kelio. Negalėjo gi jis nukreipti savo energiją prieš ištisą partiją, prie kurios priklausė šimtais aukštųjų žmonių, negalėjo kreipti pykčio prieš savo brolienę Julijoną, bet jis pataikė į Vaidylą, kaip tikrąjį tos partijos vadą, kaip labiausiai kenksmingą jam žmogų. _____ Atlikęs Vaidylos pakorimą, Kęstučis ~~nukreipė~~ ramiu būdu ir ramiai įsiviešpatavo Lietuvoje. Jis stengėsi dėti visas pastangas, kad visi jo klausytų. Nors ir visi kunigaikščiai jam priesaiką padarė, kad ir visos žemės laikė save Kęstučio pavaldiniais, bet matomai, Kęstučiui savo politikos prie tokių aplinkybių sekmingai vesti nebuvo galima. Ta jam priešinga partija, rusų gaivalas, buvo perdaug galinga, kad Kęstutis būtų galėjęs ramiai iki savo mirties valdyti kraštą. Be to, Kęstučio įsiviešpatavimas visoje Lietuvoje nebuvo galimas jau del paskutinės politikos išdavų. Kęstutis pats vienas ir būtų galėjęs visą Lietuvą valdyti, tai mirdamas Algirdas būtų priklabinęs jį pasilikti didžiuoju Lietuvos kunigaikščiu, bet per ilgus pasitarimus Vilniuje Algirdas tą projektą atmetė, ir ~~nuo~~ Kęstučiui teko pripažinti savo antruoju po Jogailos, kaip didžiojo kunigaikščio. Tai palieka manyti, kad Algirdas buvo priešingas Kęstučio užvaldymui visos Lietuvos del to, kad jis praktikoje buvo įsitikinęs, kad Kęstutis to negalės atlikti, susipykęs su vilniške partija, su rusų gaivalo partija.

Ir iš tikro, Kęstutis per vienus savo visos Lietuvos valdy= mo metus susilaukė tokių rezultatų, kurių nė vienas geras po= liktikas neprivalo susilaukti. Politika = tai yra bandymas jė= gų, bandymas prityrimo, kuris kokiam darbui geriau tinka, kokia partija žino arba kitu momentu gali geriau išsilaikyti. Ta po= litika, tas asmuo yra laikomas pakenčiamu, patenkinamu, jeigu jam vyksta darbas; tačiau jei tik darbas politikui nevyksta, = jis jau nebėra politikas. Tokiu pasirodė ir Kęstutis. Jis ir toliau būdamas didžiuoju Lietuvos kunigaikščiu, varo savo darbą, kariauja su vokiečiais. 1381 m. Kęstutis paėmė Prūsų miestą Osterodę, 1382 m. jis vėl įsibriovė į vokiečių ordeno žemes ir Lietuvoj laikosi daugiausiai prie Jurbarko, arčiausiai esančio prie vokiečių. ___ Kęstučiui įsiviešpatavus Jogaila tuo laiku ir nemano dėdę pripažinti Lietuvos valdvu, nors ir buvo davęs priesaiką. Jis per savo brolį Skirgailą siuntinėja žinias vokiečių ordeno viršininkui, tariasi su juo, kaip pašalinti Kęstutį. Vokiečiams tas dalykas, Kęstučio paša= linimas, buvo artimas, todel vokiečiai žada palaikyti Jogailą, kai tik jis pradės karą su Kęstučiu, jei tik Lietuvos kuni= gaikštis pažadės sutartį del lietuvių krikšto laike 4 metų. Skirgaila pas vokiečių ordeno viršininką nuvažiavo ne tuščio= mis rankomis, bet nuvežė Jogailos pasirašytą"vekselį" ant tuš= čio blanko pergamento, kur jis galėjo tinkamai "užpildyti", nes ant tuščio pergamento buvo jau Jogailos parašas. Skirgaila į blanką įrašė viską, pats pasirašė ir išvežė tą sutartį Jogailai patvirtinti. ___ Taip ordenas rengėsi karan su Lietuva. Kaip prasidėjo tarpusavio karas Lietuvoje, Jogailos brolis Dimitras Kaributas Sieversko žemėse pakėlė maištą prieš Kęstutį, kuris su kariuomene, pasikvietęs talkon Jogailą, išėjo į karą, Vilniuj

nepalikdamas savo kariuomenės. Jogaila tuo pasinaudojo, skubiai atvyko, apgulė Vilnių, ir po ilgo mūšio, kuriame 1000 kareivių pražudė, užėmė Vilnių, nes Vilniaus miestiečių vadas buvo pirklys Hanalonas, vokietas, kuris atidavė Jogailai Vilniaus pilį ir miestą. Vytautas turėjo pabėgti iš karto į Trakus, o paskui, kai atvyko Jogailai pagalbon vokiečiai, jis xxkn į Gardiną. Kęstutis apie tą perversmą sužinojęs su nedideliu būriu skubėi grįžta į etnografiškąją Lietuvą, tačiau jau rado Trakų pilį užimtą vokiečių ir Jogailos kariuomenės, bet nenusimena, rengiasi toliau karan. Jam pagalbon atvyksta visa Žemaitija. Tačiau Kęstučiui visos Lietuvos valdymas faktiškai buvo paveržtas, nes visos pilys, visi didieji miestai vėl priklausė Jogailai, o Kęstutis pasidarė lyg maištininkas, rengiąs kariuomenę didžiajam kunigaikščiui Jogailai vėl pašalinti nuo sosto. ___ Kas toliau įvyko? Į tą klausimą mes tikrai negalim atsakyti. Čia randasi sekanti versija. Dvi kariuomenės, Kęstučio ir Jogailos, jau stovėjo prisirengusios į mūšį. Tačiau mūšio neįvyko, nes pas lietuvius atvyko Skirgailą ir pakvietė Kęstutį ir Vytautą vykti pas Jogailą, geruoju susitarti su juo. Šiedu paklausė, Kęstutis čia parodė savo gerą širdį, nenorėdamas kxxx lietu savitarpyje kraujo, tačiau rezultatu pasirodė tas, kad Kęstučio ir Vytauto kariuomenės klastingai buvo nusiųstos namo, o jie patys pateko Jogailos nelaisvėn. ___ Tai tokia yra tragedija mūsų istorijos vadovėliuose. Ar taip tikrai buvo, = nežinome. Tačiau yra aišku, kad mūšio neįvyko, nes Kęstutis pamatė, kad jo kariuomenė neišlaikys mūšio su Jogailos kariuomene, vokiečių ordeno padedama. Del to Skirgailai Kęstutį ir Vytautą prikalbėti nebuvo sunku ir šie pasidavė jam = nuėjo į nelaisvę. Mūsų istorikai patriotai iš to yra pratę daryti išvadą, kad tame įvykyje

pasireiškė Kęstučio riteringumas ir Jogailos niekšingumas. Del to istorijos tradicija apkaltina Jogailą, padaro iš jo didelį nusikaltėlį, juodą amžių mūsų istorijoj. Kartu su tuo ir katastrofingas Kęstučio įvykis taip pat yra priskaitomas Jogailai, kaip jo kaltė, didelė nuodėmė. ____ Jogailos paliepimu, Kęstutis su Vytautu buvo nuvežti į Krevos pilį, įmesti į vieną jos rūsį, kuris visada tokiems tikslams tarnaudavo, kaip kalėjimas nusikaltėliams. Kęstutis, surakintas retežiais, po penkių dienų buvo rastas nebegyvas, nes, Lietuvos Metraščio žiniomis, Jogailos kamarninkas/kambarinis/ esą pasmaugęs Kęstutį jo paties švarko šniūreliais. Esą tame Kęstučio pasmaugime, kaip sako Lietuvos metraštis, kalti keli žmonės. Vienas yra vadinamas Prokša, kuris Kęstučiui vandenį davė. Kitas buvo vadinamas Mostijev Brat, ir dar čia kalti buvo Kučuk ir Lisica Žiebentiaji. Pačiame rusiškame tekste apie Kęstučio pasmaugimą yra nurodomas žodis=vardas "Žiebentiaji". K.Būga tą žodį aiškino šitaip, kad šitą terminą rusai buvo paėmę iš lietuvių, nuo žodžio "žibinti". Kadangi Krėvos pilies rūsyje, kur buvo kalinamas Kęstutis, buvo tamsu, tai šiedu žmonės Kučukas ir Lisicas/Lapė/ nešdavo žibintuvus, del ko jie ir buvo tekste pavadinti "žebentiaji". Daug reikšmės tam nelaimingam įvykiui priduoda išaiškinimas vado "Mostijev Brat"/Mostijevas Brolis/. Kas tas yra Mostijevas ir keno jis yra brolis/Brat/? Tai yra aiškinama taip, kad esąs pabėgėlis iš vokiečių ordeno, turi tam tikrų nurodymų, nes visi vokiečių ordeno vienuoliai vadinosi tarpe savęs "broliais". Kai del Prokšos /Aprokša?/, tai jam pačiame tekste yra pasakyta, kad jis Kęstučiui patarnaudavo, paduodavo jam vandens, taigi buvo kalėjimo tarnas. ___ Mūsų istorikai patriotai iš šito teksto daro darodymą, kad Jogaila esąs kaltas del Kęstučio pasmau=

gimo. Tačiau pačiame tekste niekur negalima užeiti argumentų tai teorijai, jokio raštiško įtikinimo, nes čia nėra nė vieno žodžio pasakyta apie patį Jogailą. Galima manyti, kad Kęstučio pasmaugimo, gal būt, žinojo nuo Julijonos ir Jogailos, kad Kęstutis yra jų priešas, užsitarnavęs tam tikros bausmės maišti=ninkas, todel jie galėjo pasmaugti Kęstutį, norėdami įtikti savo ponams. Ir tiek. Tačiau, kad jie būtų tai atlikę Jogailos paliepti, niekur nesurandame. O kai del to vokiečio Mostijev'o Brat'o, tai galima manyti, kad Kęstučio žudymas buvo vokiečių politikos reikalas, t.y. vokiečių politikos galutina pergalė, kuri kuo labiausiai tiko vokiečių tendencijai, pašalinti patriotą Kęstutį iš istorijos lapo, nugalėti jį, ir bet kuriuo būdu nuo jo atsikratyti. Ir del to aplinkinių ištikimų Jogailos tarnų ir yra vienas vokiečių ordeno brolis, vokietys, kokių Lie=tuvoj tada buvo daug pribėgę, kaip apsukrių vokiečių šnipų. Tokiu galima laikyti ir vokietį Mostejev Brat'ą, aktingai prisidėjusį prie Kęstučio pasmaugimo. Taip esame prie Kę=stučio katastrofos priėję, po kurios Lietuvos politikoj pasi=darė visai kitas pamatas. Vytautas, pasinaudodamas pagalba iš to paties vokiečių ordeno, prieš kurį taip kovojo jo tėvas Kę=stutis ir ne be kurio /ordeno/ žinios ir valios, įvyko Kęstučio pasmaugimas, = galėjo išvystyti pasekmingą veikimą, išvesti į laisvos valstybės, laisvos tautos stovį, ir sudaro didžiausią garbę mūsų 500 metų atgal pasimirusiam genialiam didvyriui Vytautui.

==========

Vokiečių ordenas niekur nėra pasirodęs kaltas Kęstučio pa=smaugime, tačiam vokiečių metraščiuose daugiausiai randame lyg pasireiškimą negrynos sąžinės, kai jie ką nors praneša apie

Kęstučio mirtį. Vokiečių metraščiai giria mirusį kunigaikštį Kęstutį, nurodo įvairias geras jo būdo puses, tačiau kai tiktai kalba apie jo mirtį, = tai vokiečių kronistai stengiasi atkar=toti oficialę versiją, kuri buvo Lietuvoj paskleista, versija, kokios valstybėse visur pasitaiko vienodai. Jie skelbia, būk esą Kęstutis pats save nusižudęs, pats pasismaugęs, taigi jis buvęs esą ne nužudytas, bet pats nusižudęs. Kam gi buvo reika=linga vokiečiams šita oficiali versija del Kęstučio mirties? O gi turbūt tik tam, kad savo aiškų tame prisidėjimą užtepti. Tik Kęstutis pats save pasismaugęs del to, kad jam pačiam sun=ku buvo tai pakelti, kad jis priėjo prie katastrofos, nupuolė.

___ Tai taip vokiečiai aiškina Kęstučio galą. Ir stebėtinas da=lykas, kad to laiko vokiečių žiniomis Kęstutis nusižudo, o ne yra nužudytas, nors tada vokiečių špionažas buvo puikiausiai su=tvarkytas ir gerai veikė. Tartum neramiai sąžinei nu=raminti, šale to pas vokiečius randame daugybę Kęstučiui pane=gyrikų, būtent, Kęstučio asmens pagyrimų ir visokių visokiausiu atžvilgiu. Jis buvęs ir geras, ir teisingas, ir kultūringas ir tt. Kęstutis mūsų istorijoj, be abejo, buvo vienas iš simpa=tingiausių veikėjų, tačiau nieko mes negalime padaryti, kad tikrumoje kaip politikas jis buvo nevykęs, ir visoj savo gyve=nimo eigoj turėjo tiek daug didelių nepasisekimų, kurių daugelį kitas, geresnis, politikas būtų galėjęs nesusilaukti, išvengti. Tačiau vis tik Kęstutis yra populiarus, kaip didis tautinis veikėjas. Net jo šeimyna paskui paskui lietuvių yra kuo geriau=siai atmenama. Ir kas gi nežino to padavimo apie Palangos mer=gaitę Birutę, kurią Kęstutis vedęs ir padaręs šeimynos motina? Be abejo, tai yra pasaka, tradicija, tam tikras padavimas. Ste=bėtinas dalykas apie Birutę lyg netyčia užsilaikė Lietuvos

istorijoj, nes tarp daugelio kronikų tik viena iš XVI a. žino tą padavimą, būtent, Bychovco kronika. Kiti metraščiai apie tai nieko nežino, ir jei XIX a. Bychovco kronika nebūtų surasta, tai ir nežinotume, kaip iš Palangos jis ~~ix~~veža savo žmoną Birutę.

==========

Ryšy su baigimu Kęstučio politikos, reikėtų dar paminėti Kęstučio charakteristiką. Kęstučio charakteristiką mes galime jau/ rasti vokiečių metraščiuose, nes kaip pradžioj Kęstučio veiki=mo mūsų buvo paminėta, kad Algirdą labiau pažįsta rusų metraš=čiai, o apie Kęstutį daugiau žinių suteikia vokiečių metraščiai. Vokiečių rinkiniuose Kęstučio charakteristiką galima bevei=kiekviename metraštyje nustatyti. Prūsų kronikų rinkinyje "Scrip=tores rerum prusicarum" III tome, 593 p., apie Kęstutį yra pa=sakyta: Kinstute = streithaftig und wahhaftig Mann /Kęstutis yra narsus, ~~xxxxxxxx~~ karingas, tačiau ir teisingas žmogus/. Visada skelbdavo maršalui, vokiečių karo vadui, kur žygiuos, ir kada žygiuos ir visada savo paskirtu laiku atvykdavo. Jei Kę=stutis padarydavo taiką, tai labai stipriai jos laikydyvosi. Jei=net iš priešų savo, jis kokį karžygį pamylėdavo, tai mylėdavo ji iki pat savo gyvenimo galo ir reikšdavo jam daug pagarbos. Lenkų istorikas Dlugošas, kuris prie Lietuvos visada negerą širdį turėdavo, vis tik apie Kęstutį, ir tai apie vienintėlį lietuvį, rašo labai gerai. Jis esąs tarp Gedimino sūnų labiau=siai išmintingas, darbštus, ir kas labiausiai ji iškeldavo iš kitų tarpo, kas labiausiai jam suteikia garbės, tai, kad jis buvo "civilizuotas, žmonių mylėtojas ir teisingas savo kalbose". Kęstutis buvo pasižymėjęs dideliu savo geraširdingumu. Jis ne=leisdavo sužeistuosius pribaigti, iš negyvųjų tyčiotis ir deginti

gyvus vokiečių riterius. Ir taip tarp kita ko II tome rinkinio "Scriptores rerum Prūsicārum" yra pažymėta, kad lietuvių belaisvis, Akesburgo pilies komendantas Jonas Surbachas, buvęs lietuvių jau ant laužo uždėtas, tačiau Kęstučio paliepimu jis buvo išgelbėtas nuo tokios mirties. ___ Kęstutis, nuvažiavęs į Europą, pasižymėdavo tais savo riteriškais gabumais ir savo privalumais. Apie jį beveik visur Europoj buvo žinoma. Net tolimosios Ispanijos kronikose yra žinių apie Kęstutį. Kęstutis savo nuvažiavimu pas Vokietijos karalių, imperatorių ~~Karolį~~ Karolį IV į Niurnbergą buvo sudaręs Vak. Europoj sensaciją, kad iš pagonių krašto atvykęs žmogus, pagonių karalius, gražiai mokąs su žmonėmis pasikalbėti. Kęstutis Vak.Europoj taip pagarsėjo, kad nežiūrint jo pagoniškumo, jis imta laikyti visame pavyzdžiu europiečiui riteriui. ___ Patys amžinieji Lietuvos priešai vokiečiai, stengdavosi asmeniškai Kęstučiui patikti. Vienas vokiečių viršininkas, net su pavojumi asmeniškai savo gyvybei, buvę įsimetęs į upę, kad iš vandens išgelbėti škęstantį vieną kunigaikštį, Kęstučio giminaitį. ____ Vis tik rezultate savo veikimo Kęstutis buvo pasiekęs to, kad Europoje buvo įsitikinta, kad lietuviai nėra tokie laukiniai žvėrys, kokiais visur tada jie buvo vaizduojami, bet kad jie yra tokie pat žmonės, kaip visi kiti. Kęstučio laikais, dėka jo gabumų, Lietuva įėjo į tarptautinę Europos tautų lygą, ir karo lauke buvo laikoma kaip lygi savo priešams, kaip lenkams, vokiečiams ir kitiems.

Kęstučio šeimos geneologiniai dalykai.

Baigdami apie Kęstutį, turime atsikreipti į jo šeimynos likimą, sekdami to paties Juzefo Wolfo sudarytąja Lietuvos kunigaikščių geneologija, turinčią įvairių žinių, užsilikusių Lietuvos istorijoj.

Kęstutis, matomai, savo žmoną turėjo ne vieną Birutę, nes geneologijoj negalima sutikti, kad tie Kęstučio vaikai, kurie yra perdaug seni, daug senesni už Vytautą, būtų paėję iš tos pačios motinos Birutės. 1346 m. vienas Kęstučio sūnų, vyriausias, yra minimas, kaip jau suaugęs žmogus. 1392 m., taigi 44 m. po to, yra minima, kad Kęstučio duktė Ringaila ką tik priėjo prie pirmų metų. Vadinas, geneologija parodo, kas iš vienos Kęstučio žmonos, negalėjo būti tokios didelės, metais skirtingos, ~~xixxiux~~ šeimynos. Taip J.Wolfas savo geneologijoj /"Rod Gedimina"/ pripažįsta, kad Kęstutis turėjo dvi žmonas. Trys vyresnieji Kęstučio sūnūs yra gimę iš vienos jo žmonos, o 3 jaunesnieji jo sūnūs ir jaunosios dukterys yra gimę iš antrosios Kęstučio žmonos Birutės. Del istorijos šaltiniuose minimų Kęstučio sūnų vardų, geneologija turi keblumų. Nors ir kronistų Kęstučio sūnų skaičius visur yra nustatomas vienodas, visi sako Kęstutį turėjus 6 sūnus, bet vardai tų 6 negalima buvo taip lengvai, ypač gimimo tvarkoje, nustatyti. Einant metraščių žiniomis, Kęstučio sūnų vardai įvairuoja, nes vieni duoda vienus vardus, o kiti metraščiai duoda kitus. Tik dviejų Kęstučio sūnų, Vytauto ir Zigmanto, neįvairuoja vardai, yra visur vienodai paduodami. Tarp kita ko įvairiai metraščių yra paduodama, kad Andrius, Vygontas, Longvenis, Skirgailą ir Švitrigaila buvę Kęstučio sūnūs, kai mes žinome, kad jie buvo Algirdo sūnūs. Yra ir tokių tačiau lietuvių didikų, iš dalies ir kunigaikščių iš kitų šeimynų, kurie sprendžiant iš kronikų, irgi buvo klaidingai įskaitomi į Kęstučio šeimos sūnų sudėtį. Tokie kai kuriuose metraščiuose įrašyti, nevą Kęstučio sūnūs, yra šie asmenys: Voišvilkas, Dovgautas, Survila, Rimovidas. Tačiau galutinas yra išvestas toks Kęstučio sūnų ~~sxuxxxux~~ sąstatas: jam

gimė trys vyresnieji iš pirmosios, ~~xxxxx~~ senesniosios žmonos, šioje eilėje = Patirgas, Vaidotas ir Butautas. Iš Birutės, antrosios Kęstučio žmonos taip pat yra trys sūnūs gimę šioje tvarkoje: Vytautas, Tautvila ir Zigmantas. ___ Kęstučio šeimynoje, kaip ir Algirdo, vyresnysis įpėdinis buvo ne pirmosios žmonos vyriausias sūnus, bet antrosios, Birutės. Kęstučio dukterų irgi yra metraščiuose minima ne mažiau, kaip 6, bet tikros dukterys, kurias pas J.Wolfą randame šaikomas tikromis, yra tik trys. Be aukščiau minėtos Kęstučio dukters Ringaibs, kuri buvo išleista už Valakų/Rumunų/ kunigaikščio, bet pirmiau kelis mėnesius buvo Mozūrų kunigaikščio Henriko žmona, dar yra žinoma Danutė, kuri buvo pakrikštyta vardu Ona ir kurią 1380 m.Kęstutis, prieš mirdamas, išleido už Mozūrų kunigaikščio Jono. Trečia Kęstučio duktė Marė, 1375 m. buvo išleista už pravoslavo kunigaikščio Tverės Jono, o paskui, 1405 m. pasimirė vienam vienuolyne. ___ Taigi, kaip matome, Kęstučio šeimyna buvo irgi nemaža, nes turėjo 6 sūnus ir 6 dukteris. Tačiau kad ir tokios skaitlingos Kęstučio šeimynos likimas buvo toks, kad Kęstučio ainiai ilgainiui neužsilaikė šiamė pasaulyje. Paskutinis Kęstučio vyriškasis ainis buvo Mykolas, Kęstučio sūnaus Zigmanto sūnus, apie kurį mes žinome, kad jis 1435 m. buvo mūšio vadas, kuriame dalyvavo ir vokiečių ritėriai, kuriame mušėsi Švitrigailos kariuomenė su Zigmanto kariuomene, kada buvo rišamas Lietuvos valdymo klausimas ir šis mūšis buvo Mykolo laimėtas. Kada buvo užmuštas Zigmantas, Mykolas buvo pabėgęs į Maskvą, kur jis buvo priėmęs stačiatikių tikybą, paskui jis Kazimiero laikais buvo grįžęs į Lietuvą, bet čia jis valstybinių pareigų nėjo. Netrukus Mykolas mirė ir buvo palaidotas Vilniaus katedroje, šale savo dėdės Vytauto ir tėvo Zigmanto, kurie taip pat

ilsisi Vilniaus katedroje. ___ Taip lietuviškai patriotiškoji Kęstučio šeimyna pasaulyje užsiliko neperilgiausiai, ir Kęstučiui mirus, jei nebūtų didžiojo sūnaus Vytauto pasižymėta, beveik visa šeimyna ir būtų pasibaigusi. ___ Dar yra žinomos kelios pasakos apie tai, kad du Kęstučio anūkai, Vytauto sūnūs, buvo žuvę nuo nuodų vokiečių ordeno valstybėje. Yra pasakojama, esą Vytautas esą turėjęs du sūnus ir su jais pabėgęs į vokiečių ordeną žemes jų nustojęs, palikdamas juos vokiečių rankose, kaip įkaitus, kurie velią vokiečių buvę nunuodyti. Bet žinios apie tai Lietuvos kronikose pasirodo klaidingos, jokių Vytauto sūnų nebuvo žinoma. Kadangi Vytautas ilgai veikė Lietuvoje ir po Žalgirio mūšio, ir Lietuvos krikšto turėjo daug ginčų su vokiečiais, kadangi iš to laiko yra užsilikę daug Vytauto raštų, kur jisai skundžiasi del įvairių dalykų, vokiečių jam padarytų, bet ir tuose skunduose niekur nėra randama žinių apie vokiečių nunuodytus ar šiaip nužudytus jo sūnelius, tai iš to galime drąsiai išvesti, kad tokios šeimynos ir Vytauto sūnų, jo įpėdinių, visai nėra buvę, taip pat jie del to negalėjo būti nužudyti, ir kaltinti vokiečius del to, kad Kęstučio šeimynos Vytauto įpėdiniai jų buvo nunuodyti, kad del to susidarė didžiausė Lietuvos nelaimė = kaltinti vokiečius būtų nesąmoninga ir neteisinga, nes ir šiaip nė iš jokių dokumentų nėra žinoma, apie jokius Vytauto sūnus. Genealogija išveda, kad Vytautas buvo bevaikis.

Lietuva tuoj po Kęstučio mirties.

Kęstučio viešpatavimo Lietuvoje laikotarpis yra sulaukęs labai daug apie jį rašančios literatūros, kurios kai kurie veikalai yra labai gori. Ta literatūra apie Kęstutį buvo parašyta ne vien lietuvių kaimynų, bet ir tolimesnių Vak. Europos tautų.

Apie jį randame žinučių net tolimosios pietų šalies, Ispanijos metraščiuose. Žinių apie jį yra randama ir Čekuose. Taip čekas Prochaska, rašęs savo veikalus lenkišai, yra davęs ir labai gerų straipsnių ir apie patį Kęstutis. Bendrai visoje Europoje Kęstutis buvo žinomas ir visur giriamas, kaip pavyzdys europiečiui riteriui. ___ Kęstučio veikimas ir jo viešpatavimo periodas Lietuvoje yra atsiliepęs ir dailiojoje literatūroje. Taip iš dailiosios literatūros apie Kęstutį paminėtina žinoma Bernatavičiaus apysaka "Pajauta". Lenkų kalba, kaip ir lietuvių kalba, yra parašyta daug dramų apie Kęstutį, ypač apie tragingą jo mirtį. ___ Tačiau išmirus didiesiams Lietuvos politikams, Kęstučiui ir Algirdui, abi tos dviejų krypčių politikos nukrypo nuo savo reiškėjų vedamos linijos. Jogaila tą Kęstučio politiką nutraukė ir pakeitė kita politika, kuri krypo į rusus ir stačiatikybę, o vėliau į lenkus ir katalikybę. Dar gyvam Kęstučiui tebesant, svarbiausias vilniškės Jogailos ir Julijonos politikos partijos vadas buvo Vaidyla. Kadą šios partijos vadą Vaidylą Kęstutis buvo pakoręs, tuoj nesirado kito jai vado. Jogaila pats, kaip ir Vaidylai gyvam tebesant, taip ir dabar, politikos neveda; tuo atžvilgiu jis yra visiškai apatingas. Tačiau greitu laiku Vaidylą pavaduoja Hanneke ir Skirgaila. Be to, Skirgailai dar teko pavaduoti Kęstučio vaidmenį, nes jam teko vesti visus reikalus su vakarais. Del to Skirgailai irgi teko vesti derybas su vokiečiais, su vokiečių ordeno atstovais, kurie, dar Kęstučiui gyvam tebesant, aiškiai matė, kad tos sutartys aiškiai yra nukreiptos prieš Kęstutį ir prieš jo šeimyną. ___ 1382 m. Kęstutis žuvo pasmaugtas Krėvos pilies rūsyj. Jau lapkričio mėn. visi Algirdo sūnūs suvažiavę į Dubysos salą su ordenu padaro įdomią sutartį, kurią dar ir dabar galime rasti Karaliau=

čiaus slaptąjam archyve. Sitoje sutartyje Jogaila, nuveikęs Kęstutį, pasižada ordenui pats su visa Lietuva per 4 metus apsikrikštyti katalikų tikybojen, abi pusės per 4 metus pasižada palaikyti santaiką; be to, Jogaila pažada kryžiuočiams eiti pagelbon, reikalui esant, thip pat su vokiečių ordenu tartis vienu same kame, jei tik ką nors norėtų padaryti. Ta pačia 1382 m. sutartimi Jogailos buvo atiduota vokiečių ordenui Žemaitijos kraštas ligi Dubysos upės. Taigi ordeno laimėjimas tuoj po Kęstučio mirties buvo labai didelis. Ir vokiečių ordenas būtų visai Lietuvą pražudęs, jei nebūtų įvykusios naujos gyvenimo permainos, jei nebūtų Lietuvoj išsivyravęs jos genialus politikas Vytautas Didysis. Bendrai, tetta pripažinti, kad Jogailos politika Lietuvai buvo visai nenaudinga, net priešingai, kenksminga, ir visa to laiko etnografiškoji Lietuva negalėjo su lengva širdimi pritarti Jogailos vedamai politikai. Visoj Lietuvoj buvo kilęs didelis nepasitenkinimas Jogaila, kas realizavosi Vytauto asmenyje. Vytautas kartu su savo tėvu Kęstučiu buvo pasodintas Krėvos pilies kalėjiman. Tačiau didelei Lietuvos laimei Vytautui pavyko pasprukti iš Krėvos pilies kalėjimo, kame jam padėjo viena jo tarnaitė, pati paliksi kalėjime apsirengusi Vytauto rūbais, o Vytautas, apsirengęs jos rūbais ištrūkęs iš kalėjimo. Iš Krėvos pilies kalėjimo išbėgęs Vytautas nubėga pas savo svainį Mozūrijos kunigaikštį Janušą, bet nuo Janušo Vytautas negavo pagelbos. Tada jis per Mozūrų kraštą nubėgo į vokiečių ordeno žemes. Jeigu jau Vytautas bėgo pagelbos ieškodamas pas amžinuosius Lietuvos priešus vokiečius, tai jau matyti, kad Vytauto padėtis Lietuvoje buvo labai bloga. Ir ištikrųjų Vytautas Lietuvoje neturėjo nei pinigų, nei žemių, nei nieko kito. Tačiau po kelių metų aršios kovos Vytauto padėtis

pasikeitė, kai jis kovodamas su Jogaila sugebėjo jį įtikinti, ir Jogaila noromis=nenoromis turėjo visą Lietuvą patikėti Vytautui, ją valdyti jam atiduodamas. Vytautas visai iš nieko, nes jis nieko neturėjo, bėgdamas iš Lietuvos pas vokiečius, laimėjo didelę kovą ir užėmė visą Lietuvą, kas parodo jo didelius politinius gabumus ir talentingumą. Vytauto vardas mūsų valstybės praeityje yra didžiausios reikšmės, didžiausios svarbos. Nė be reikalo jis yra vadinamas Vytautu Didžiuoju, kurio greit minėsime 500 metų sukaktuves. ___ Jau pats Kęstučio užėmimas Vilniaus miesto ir pilies, ir iš ten išvijimas Jogailos su visais broliais ir motina Julijona, buvo perversmas prieš valstybę. Todėl Vytautas, kaip Kęstučio sūnus, nors ir laikėsi tada pasyviai, tačiau už tuos jo žygius jis buvo atsakingas, ir todėl, pabėgęs iš Krėvos pilies kalėjimo, jis negalėjo pasilikti Lietuvoje. Vienintelė jam gera išeitis buvo pabėgti pas vokiečių ordeną, ką jis ir padarė. ___ Vokiečių ordenas maloniai Vytautą priėmė, nes jam jis buvo naudingas, kaip geras įrankis prieš Jogailą, kuriuo jis gali gązdinti Jogailą ir statyti Jogailai didesnių reikalavimų. Pabėgęs svetur Vytautas prašo Jogailos, kad šis grąžintų jam jo tėviškę, bet Jogaila tai padaryti atsisako. Jogaila atsisako patenkinti ir panašų vokiečių ordeno laišką, kuriuo vokiečiai to pat prašo, ko ir Vytautas. Taigi, Vytautui liko tiktai karas, liko tiktai išbandyti, kieno jėgos stipresnės.____Vytautui daug lengvumų sudarė tas, kad didelė dalis etnografinės Lietuvos, visa Žemaitija, buvo jam palanki, kaip Kęstučio sūnui, ir priešingai nusistačiusi Jogailai. Žemaičiai negalėjo būti palankūs Jogailai, kuris paralyžavo tautišką lietuvių Kęstučio politiką. Be to, Jogaila žemaičius, kaip sau nepaklusnius, buvo pažadėjęs atiduoti ordenui, o kartu

ir Jogaila žemaičiai negalėjo pažįugtis. Vytauto padėtis Lietuvoje buvo visai kitokia. Jam reikėjo tik pasirodyti Lietuvoje, o čia jau jį remia ir jėgomis, ir turtais, ir visu kuo. Lietuvos visuomenė, ypač žemaičiai, Vytauto vardu visai pasitikėjo. Net žemaičiai, ir tie ant vokiečių ordeno, kaip amžinojo Lietuvos priešo, tuo metu nemokėjo pykti del vien Vytauto, kad ordenas priglaudė ir parėmė jų mylimąjį Vytautą. Be to, gi pats ordenas irgi ėjo prieš Jogailą, tai ir tuo jau turėjo žemaičių simpatijos. Ir tikrai, net tada, kada vokiečių ordenas su Vytautu ėjo karan prieš Jogailą, patys žemaičiai savo nekenčiamiausio priešo, ordeno, kariuomenę maitino, kad tik ordenas padėtų jų mylimajam Vytautui. ____ Tuo tarpu, kai Vytautui tiek daug palankumo ir simpatijos rėiškė krašto laiudis, Jogaila visai neturėjo to paties krašto simpatijos. Be to, Jogailos padėtis pasidarė sunki. Prieš jį dabar stovėjo galingas ordenas su Vytautu, taip pat ir pačiame krašte, vidaus gyvenime Jogailos autoritetas buvo žemas, o jo žodis, jo įsakymai, net ne visur buvo pildomi. Pats Jogaila gyveno Vitebske. ____ Jogailai esant tokioj sunkioj padėtyj Lietuvoje, jo buvo nusigręžta į Lenkiją. To viso pasėtoje ir įvyko ir įvyko 1385 m. Krėvoje sutartis tarp Jogailos ir Lenkijos. Čia 1385 m. gimė tas dokumentas, pasirašytas Jogailos ir jo brolių /Skirgailos, Kaributo, Lengvenio, Vytauto/, kuris kvailai pradėjo lietuvių-lenkų santykių komediją. Kaip kilo toks nelemtas dokumentas ir kas buvo jo autorius? Greičiausiai, kad jo autorius buvo koks lenkas. Lenkai pirmieji atvyko Krėvon pilin, o paskui iš jos į Lenkiją išsivežė tą nemalonų Lietuvai dokumentą. Tuo dokumentu Lietuva buvo inkorporuojama prie Lenkijos. Toks buvo pirmasis Krėviškės sutarties punktas. Už tai Lenkija duoda Jogailai Jadvygą su

Lenkijos sostu, bet už tai Jogaila turi apsikrikštyti su savo broliais ir kraštu ir už jų žygį lieka atsakingas. Taigi, Jogaila 200ooo florenų už Jadvygą turi sumokėti Vilhelmui, Austrijos kunigaikščiui, pabaudos, nes tokia pabauda buvo paskirta, jei kartais iširtų Jadvygos moterystės sutartis su Vilhelmu, kuri buvo padaryta jiems abiems vaikams dar tebesant. Be to, Jogaila dar lenkams sutiko atkariauti visas jų nustotas žemes. Argi tai nekvaila? Ar nebuvo Jogaila aklas, darydas sutartį su tokiais punktais? Tikrai, Jogailos padėtis buvo stačiai. Jam nesinorėjo pasilikti jam labai nepalankioje Lietuvoje, bet argi gali kam norėtis priimti tokias naivias lenkų statomas sąlygas? Tačiau Jogailos negabumas padiktavo jam antrąją pusę dilemms, ar palikti jam nepalankioj Lietuvoj, ar priimti naivias lenkų sąlygas ir tuo tapti Lenkijos karaliumi. Už tą savo pasirinkimą Jogaila gauna lenkų karaliau titulą. Jogailos broliai tokiais sutarčiai irgi pritaria, nes čia veda jų išrokavimai, kadangi jie tikisi Jogailai pasitraukus gausią Lietuvą valdyti. Tai sutarčiai ir Vytautas pritarė, nes ja ir jam pagerėjo jo perspektyvos atgauti Lietuvą. ___ Ir taip aplinkybės Jogailą nuvedė į lenkų tautą, su kuria lietuviai visą laiką kariaudavo ir iki šiol negali gerai sugyventi. Jogailos laiku Lietuva tikrai galėjo greičiau į rusus palinkti, bet ne į lenkus, nes rusų įtaka tuo laiku, kaip jam matėme, buvo labai didelė ir stipri. Krypdamas į Lenkiją, Jogaila jokios asmeniškos laimės negalėjo tikėtis, nes ten klestėjo monarchija, tačiau ne absoliutinė, bet labai bajorų suvaržyta, nes ten buvo didelė bajorų galybė ir viešpatavimo sirimas. Vis tik Jogailai padėtis buvo be išeities, nes jis lenkų sąlygas priėmė ir užsileido lenkų bajorus sau ant pečių. ____ Krėviškę sutartį turėjo pasi=

rašyti abi tautos, ir lenkai, ir lietuviai, ir kiekviena gauti po vieną jos egzempliorių. Tačiau sutarties dokumentą lenkai nusivežė į Lenkiją. Ir taip Krėviškės unijos liko tik vienas dokumentas. ____ Susitarimas su lenkais lietuviams padėjo nu= veikti savo amžinąjį priešą, ordeną, ir netapti jo grobiu. Tas pats susitarimas su Lenkija Lietuvai davė ir krikštą. Tr taip Lietuva prie Vak.Europos kultūros priėjo ne per vokiečius, bet per lenkus. Tuo pačiu buvo užkirstas ir vokiečių veržima= sis į Rytus, į Lietuvą. Patiems lietuviams lenkų įtaka nebuvo parbaisi, nes jau jie buvo apsipratę su kita slavų kalba = su gudų kalba. ____ Krėviškė unija turėjo ir savo nuopelnų. Taip tos unijos, kartu ir Jogailos su Vytautu nuopelnas, kad buvo sumuštas ir galutinai sunakintas vokiečių ordenas. Tačiau tas Jogailos žygis, ordeno sumušimas, nebuvo jo savarankiškas žygis, nes prie to jis buvo priverstas lenkų, taip pat daug įtakos čia turėjo ir Vytautas. Vis tik ir susigiminiavus su Lenkija, Lietuvai buvo daug karų, kurie su pačiu vokiečių ordenu tęsėsi iki XVI amžiaus vidurio, kol ordenas galutinai nenumirė po to, kai jam daug anksčiau, jau 1410 m., buvo suduotas mirtinas smūgis prie Žalgirio. ____ Nors Lietuvai krikštytis iš lenkų rankų nebuvo sunku, taip pat nebuvo sunku sudaryti sąjungą su lenkais, tačiau nusikratyti nuo lenkų buvo ir tebėra sunku. Nuo pirmosios unijos, įvykusios Krėvos pilyje, iki šiol buvusi visai savarankiška lietuvių tauta, pradėjo gyventi naują savo istorijos periodą, nesavarankiškumo periodą.

Tuo ir tenka baigti šio semestro /1928 m.rudens/ Lietuvos istorijos paskaitų kursą

=======
=====
===
=